

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HVEN

Landskronaboken 1991

HVEN

Landskronaboken 1991

En årsbok från
Landskrona Museum

Innehåll

6	Hven - vårt intresse	Arvid Nilsson
8	Gammal gård blir nytt muséum	Elisabeth Nilsson
20	En ugntrillare berättar	
34	Hvens Idrottsförening	Åke Jönsson
64	Uraniborg - rekonstruktion av en trädgård	Sven-Ingvar Andersson
74	Venborna och Tycho Brahe	Wiola Helgelin-Hallbäck
88	En märkelig man	Ylva Skillius
96	Bilen - alle mans rätt?	Michael Sillén
102	En ö att värna om	Göran Hedlund
112	Landskrona 1940	James
132	Stort och smått i Landskrona 1990	
	Redigering och layout	Ylva Skillius

"Ö-

landområde som är helt omflutet av vatten, men inte räknas som någon av jordens kontinenter."

Om en ö ska den här boken handla - om den omskrivna, omsjungna, mytomspunna ön Ven. Vad är det som gör Ven så omsusad och så populär bland skaldar och konstnärer? Beror det på att vi inte är så bortskämda med öar här i Skåne? Eller hade det stått samma skimmer kring ön var den än legat?

Vad är Ven? En ö, inte en kontinent, det kan man ju enas om. Naturligtvis ger varje människa Ven sin speciella innebörd. För lantbrukaren är ön ett stycke särdeles bördig jord, en av Skånes bästa. För politikern är den en problematisk avfolkningsbygd. För seglaren innebär ön tre skyddande hamnar, så praktiskt placerade när det blåser upp i Öresund. För konstnären är Ven inspiration, för oslofärjan blott en refug i sundet. Paradiset på sommaren, men ett helvete på vintern, tror turisten. Tvärtom, muttrar den provade venbon.

För storstadsmänniskan ter sig ön som en oas av stillhet, ett enda stort friluftsområde, fast bättre lämpat för rekreation än för lek. Än så länge syns inga uppblåsbara slott eller Vilda

Västern-kulisser torna upp sig. För stockholmarens kanske Ven till och med känns lite exotiskt, som om ön lätt kunde kasta loss och driva iväg mot Danmark och kontinenten.

Den fridfulla stämningen gör att det förflutna känns påtagligt, som något högst närvarande, all nödvändig modernisering till trots. Här har röster ur det förgångna en chans att höras genom det moderna livets brus och vrål.

I det förflutna kommer den här boken delvis att röra sig. Ven har varit ett eftersatt område vad beträffar dokumentation av gångna tider. Tegelbrukstiden var ett mycket viktigt kapitel i öns historia, och kallas ibland dess storhetstid. Nu är alla spår efter bruken utplånade och av dem som arbetade där finns inte många kvar. Endast drivorna av havsslipat tegel längs stränderna i norr minner om den svunna epoken. Vi låter därför en tegelbruksarbetare berätta om livet vid bruket och hoppas att ord och bild i kombination ska ge lite skärpa åt en annars sudrig bit venhistoria.

Idrott är väl inte precis vad man först associerar med Ven, men visst har ön haft ett mycket aktivt och framgångs-

rikt idrottsliv! Åke Jönsson har forskat i idrottens - främst fotbollens - historia på ön och berättar här hela sagan om Hvens Idrottsförening.

Att det grävs "uppe vid Tycho" har säkert venborna lagt märke till. Landskapsarkitekt Sven-Ingvar Andersson förklarar vad tanken är bakom restaurationen av Tycho Brahes renässansträdgård och hur det ska komma att se ut.

Men det är inte alla som tycker det är självklart att ägna Tycho Brahe så mycket uppmärksamhet. Bland venborna finns en uppenbar motvilja - en sorts "passiv motståndsrörelse" - inför allt som har med Brahe att göra. Etnologen Wiola Helgelin-Hallbäck berättar hur detta tar sig uttryck och försöker ge fenomenet en förklaring.

Som "en modern Tycho Brahe" omnämndes en mycket excentrisk man som levde på Ven i vårt sekel. För det stora flertalet är han naturligtvis helt okänd. I kapitlet "En märklig man" ges möjligheten att ta del av denne mans minst sagt ovanliga liv.

Består då Vens kulturliv bara av Tycho Brahe? Nej, inte alls. Ön sjuder av aktivitet just nu - en hembygdsförening har nämligen bildats. Arvid Nilsson berättar om den och dess huvudsakliga syfte - att förvandla Nämndemansgården till en hembygdsgård. Elisabeth Nilsson redogör för den unika gårdens historia

och levandegör människorna som bebott den, för vad är väl en gård utan sina invånare? Livsöden från en annan tid, på en gång unika och allmängiltiga, tar gestalt framför oss.

Boken kommer också att glänta på dörren till framtiden. Vad ska det bli av Ven? Ön har varit föremål för - tycker man nu - de mest befängda idéer, som att bli en internationell casino-ö! Redan på 50-talet var en Öresundsbro på tapeten och det diskuterades på fullt allvar att låta den "mellanlanda" på Ven. I kärnkraftens barndom ville någon göra Ven till atom-ö!

Kulturgeografen Michael Sillén har pejlart venbornas reaktioner på den nya färjan och antikvarie Göran Hedlund belyser den viktiga frågan om "utveckling", ett positivt laddat ord som lätt kan förvandlas till något negativt. Är man inte på det klara med vad som är värt att skydda och låter utvecklingen dåna iväg på larvfötter där den borde tassa fram i filttofflor, kan den lätt bli okontrollerbar, menar han.

Till sist lämnar vi framtidsperspektivet för att åter blicka bakåt i tiden. Vad som verkligen hände, både i fjor och för ett halvt sekel sedan - och det inte bara på Ven utan i hela Landskrona kommun - kan man se i en bildkrönika och läsa om i signaturen James berättelse från det oroliga året 1940.

Hven - vårt intresse

När Hvenborna en mörk decemberkväll samlades på Smedjegården för att bilda en hembygdsförening var entusiasmen stor. För många år sedan, på 40-talet, fanns det en hembygdsförening på Hven. Av någon anledning upphörde den i början av 50-talet. Men denna kväll var alla överens om att tiden var inne att bilda en ny hembygdsförening, särskilt med tanke på att den gamla fina Nämndemansgården nu var utbjuden till salu. Den skulle passa fint som hembygds gård och museum.

Nåväl, denna kväll valdes en interimstyrelse där det bl a fanns en representant för Kulturförvaltningen i Landskrona. Vi förstod att tiden var knapp med tanke på Nämndemansgården, så redan den 4 januari 1990 kallade vi till ett möte på Smedjegården med representanter från kommunen, Turistföreningen och Landskrona museum. En styrelse bildades med den drivande kraften Elsa Bengtsson som ordförande och Evert Persson som vice ordförande.

Det stora problemet var nu att skaffa fram pengar för att köpa Nämndemansgården, men med hjälp av bl a kommunen, staten (genom kulturministern) samt diverse fonder lyckades

det. Även Hvens konstnärer bidrog genom att skänka konstverk som vid försäljning inbringade ca 100 000 kronor. Under tiden vi väntade på pengarna till köpet skrevs ett arrendekontrakt med ägarinnan Boel Bengtsson som skulle gälla fram tills dess att köpet blev klart.

Vi har vid flera tillfällen haft "öppet hus" då mycket folk mött upp och visat stort intresse. Varje gång har vi fått nya medlemmar och är för närvarande 420 stycken. Något mycket positivt är att så många medlemmar har ställt upp och lagt ned ett stort arbete på att ställa i ordning gården, både ute och inne.

Under sommaren har en konservator från Riksantikvarieämbetet i Stockholm bott några veckor på gården och gått igenom byggnaderna. Bland annat har han tagit fram prover på de ursprungliga färgerna på dörrar och väggar.

Äntligen kom då den stora dagen med invigning av Nämndemansgården som Hvens hembygdsmuseum. Den 30 augusti 1991 blev en verklig högtidsdag med mycket folk och många tal. Landshövding Bertil Göransson stod för själva invigningen

och höll ett tal, där han framhöll det stora kulturella värde som ligger i att Nämndemansgården nu blivit hembygdsmuseum och därigenom ska komma att bevaras för framtiden och allmänheten. Riksdagsman Bo Nilsson och kommunalfullmäktiges ordförande Gösta Nilsson höll också de tal och framförde regeringens respektive kommunens gratulationer till Hembygdsföreningen. Det var sång och musik och efter en rundvandring

på gården bjöds de ca 170 invigningsgästerna på kaffe med spettekaka.

Så nu har äntligen Hven fått sin kombinerade hembygdsgård och museum. 1992 har vi förhoppningsvis kommit så långt att vi kan hålla öppet för allmänheten varje dag under turistsäsongen, men för att det ska lyckas krävs fortfarande ett mycket stort arbete.

ARVID NILSSON

Foto: Pär Eliasson

Gammal gård blir nytt museum

Äntligen är den stora dagen inne, den dag då Hvens hembygdsgård ska invigas. Vinden rycker lekfullt i dukarna på långborden som står utplacerade över hela gårdsplanen. Ordföranden i hembygdsföreningen, Elsa Bengtsson, går omkring och inspekterar att allt är i sin ordning, spanar oroligt upp mot himlen som är lite gråmulen. Måtte det nu inte bli regn, det får bara inte ske, tänker hon och går in i köket där kaffekokarna puttrar och de rågade kakfaten står klara att bäras ut. Gårdens tidigare ägare Boel Bengtsson håller på att dekorera spettekakan, som ska pryda hedersbordet, med en malvabukett.

"Nu kommer dom", ljuder ropet och se där svänger traktorsläpen med de inbjudna gästerna upp framför porten. Där väntar redan många öbor och Hvenättlingar och där är nu också Elsa på plats. Lugn och vänligt leende står hon där i sin hembygdsdräkt och hälsar gästerna välkomna.

Det är många prominenta besökare som idag gratulerar Hvenborna till att ha fått sin länge efterlängtnade hembygdsgård. Riksdagsman Bo Nilsson håller invigningstalet, lands

hövding Bertil Göransson klipper av de blågula banden och lovordar i sitt tal både vår väna ö och den fina, gamla gården.

Foto: Viveca Ohlsson

Talen och gratulanterna avlöser varandra, skolbarnen sjunger och trumpetaren Leif Mattsson blåser fanfar och spelar "Flicka från Backafall".

Foto: Viveca Ohlsson

Sedan följer rundvandring på gården och slutligen samlas alla kring de dukade borden och låter sig väl smaka. Efter några timmars gemyttlig samvaro är det tid för gästerna från fastlandet att ge sig av till färjan och det blir uppbrottssignal för alla. När skymningen slutligen faller, halar Kalle Olausson, en av stöttepelarna i hembygdsföreningen, ned den blågula flaggan och denna minnesvärda dag är till ända.

Tystnaden faller över den gamla gården som legat på denna plats i tvåhundra år. Den flyttades hit på 1790-talet, då storskiftet i Tuna by genomfördes och en del av gårdarna samti-

digt enskiftades och bröts ut ur byn. Platsen där gården ligger var tidigare fäladsmark, där Tuna bys kreatur gick på bete vaktade av "hyren" (=herden). Fäladen sträckte sig tvärs över hela södra delen av ön.

Det var inte många av Tunas bönder som ville lämna gemenskapen i byn och flytta ut hit. Det betydde också mycket arbete innan jorden blev odlingsduglig. Men många av gårdarna på Hven hade köpts upp av Pehr Otto Tausson, arrendatorn på kungsgården Uranienborg. Han drev handel med gårdarna och många bönder blev mer eller mindre frångingade sina hemman. Tausson ville

ha sina hemman enskiftade, utbrutna från den gamla byn och lagda på fäladsmarken. Några få bönder gjorde gemensam sak med honom, däribland åboen Nils Nilsson på No 11, 3/8 mantal Tuna, som var detta hemmans gamla beteckning. Namnen "Karlhögsgården", i folkmun "Karhojagården", och "Nämndemansgården" kom långt senare.

Alla gårdar på Hven har varit kronohemman. De flesta är på 3/8 mantal, men det finns några på 3/16. Alla hade arbetsplikt, s k hoveri, till Uranienborgs kungsgård. Det hade de haft ända sedan Tycho Brahes tid på Hven - inte undra på att han aldrig varit populär på ön! Bönderna innehade gårdarna med åborätt (=besittningsrätt) och kallades därför åbor.

1700-talets mitt blev det möjligt för bönderna att friköpa sina gårdar. De kallades därefter krono-skatte-arbetshemman. Arbetsplikten till Kungsgården kvarstod dock till 1848. No 11, 3/8 mantal Tuna fick sitt skattebrev 1772.

Åboen Nils Nilsson och hans hustru Anna Bengtdotter flyttade inte med sitt hemman ut på fäladen. 1792, samma år som skiftet genomfördes, sålde de sin gård för 100 riksdaler till P O Tausson. De första åren efter utflyttningen brukades hemmanet av Pehr Larsson. Det var alltså han som fick det dryga arbetet med att odla upp jorden. Gården, som i början

endast bestod av en länga, byggdes inte på den plats där den nu står, utan lite längre ut mot backen. Men då man inte fick vatten där flyttades den till sin nuvarande plats efter ca 1/2 år.

1795 kom Pehr Olsson och hans hustru Ingar Nilsdotter hit med sin växande barnaskara. De brukade detta hemman tillsammans med No 16, 3/16 mantal, också det ett av Taussons hemman. Pehr Olsson var en betrodd man här på ön trots att han var född på fastlandet. Han var kyrkovård mellan 1797 och 1818. 1811 lämnade Pehr och Ingar No 11 och köpte en egen gård på No 3. På äldre dar bodde de hos dottern Anna och svärsonen Jöns Hansson på No 18. Ingar dog 1831 och Pehr 1837. Troligen lever deras släkt kvar på Hven.

Pehr Otto Tausson fick 1815 frånträda arrendet av Kungsgården till Tuna bönder. Därefter kallade han sig ekonomie direktör. Men hans affärer var allt annat än lysande. Han hade stora skulder och fordringsägarna tvingade honom att sälja de gårdar som intecknats för lånen. 1817 gick Tuna No 11 under klubban och såldes på offentlig auktion till arrendatorn Ola Pehrsson för 683 riksdaler 16 skilling banko. Därmed kom gården in i den släkt som under fem generationer ägt densamma och som alltjämnt äger det mesta av dess jord.

Ola Pehrsson var född 1779 och son till Pehr Olsson och hans hustru Anna Mårtensdotter i Fjärrestad. Han kom till Hven 1813 för att "tjäna" på No 33. 1815 gifte han sig med pigan Boel Nilsdotter. Boel, född 1792 i Härslöv, flyttade med sina föräldrar Nils Andersson och Bengta Bengtsdotter samt flera syskon till Hven 1802. De bosatte sig på No 16 där fadern var husman.

Sedan Pehr Olsson och hans familj flyttat från No 11 hade gården stått öde, utan åbo. En fattig familj bodde

ett tag på gården som "inhyses" och jorden brukades troligen av ägaren. Då Ola Pehrsson tillträdde hemmanet kom han därför till en förfallen gård. Det första han fick göra var att rusta upp stället. Under tiden bodde familjen kvar i byn. I en släktbok berättas det att Boel, som fått sonen Pål i maj 1817, brukade gå med mat till mannen och hans medhjälpare. Då hon inte kunde ta sonen med sig band hon fast honom i en gunga. Man byggde ett sk väggarumshus, bestående av korsvirke, klineväggar, halm-tak och lergolv. Där bodde sedan

De vackra längorna är ett populärt motiv bland konstnärerna. Här ses den vitputsade västra längan och till höger skymtar "Gammel-Boels hus".

Foto: Rosa Czulowska

folket i ena ändan och djuren i den andra. Numera kallas denna del av gården för "gammel-Boels hus" och är den äldsta delen av hembygdsgården. Nästa länga byggdes 1825 och under åren som följde blev gården till slut färdig.

Ola Pehrsson dog 1830 och Boel blev då ensam med sönerna Pål, Anders, Bengt och Pehr. Enda dottern, Bengta, hade dött redan vid tre års ålder. Boel blev anmoder till en färgstark och särpräglad släkt. Hon har beskrivits som vacker, självrådig och

hänsynslös. 1819 inköptes hemmanet No 16 och brukades tillsammans med No 11. Förutom intäkterna från gårdarna ökade Boel sitt välstånd genom att låna ut pengar till höga räntor. Detta var före bankernas tid. Hon brukade kallas "änkan" eller "rika änkan".

En släkting till Boel har i en bok skildrat hur hon brukade komma körande genom Tuna by i en bekväm fjädervagn förspänd med två bruna hingstar, för att driva in räntor och betalning av förfallna lån. Stackars

Ett porträtt föreställande Pehr Olsson, son till Ola Pehrsson och Boel Nilsdotter, fick hembygdsföreningen i gåva av Edvin Persson, sonson till Pehr.

Foto: Viveca Ohlsson

den som då inte kunde betala. "Änkan" drog sig inte för att ta den fattiges får eller kakelugnen i stugan. Hon blev till slut ovän med alla, även med präst och länsman.

En händelse som enligt samma källa väckte stor förbittring, var Boels behandling av sin bror Bengt Nilsson Kafling. De båda var i början såta vänner och tömde gärna en bägare tillsammans. Bengt lär ha varit en händig karl, men också en "spelevink" som inte tog så allvarligt på saker och ting. Behövde han låna pengar så var systemen frikostig med lån. När han sen inte kunde betala tillbaka dem i tid tog hon gården ifrån honom med löst och fast.

Riktigt hur det gick till lär vi aldrig få veta. Bengt kom i alla fall på obestånd och Boel övertog hans gård, som hon sedan lät gå vidare till sin äldste son. Boels andre bror, som hette Ola, bodde i ett hus på hennes ägor och hon fick svara för att hans familj ej låg församlingen till last. Säkert retade det många att en kvinna hade så stor makt som Boel, och det bidrog kanske till den negativa framställningen av henne.

Då "änkan" nått den "gyllene medelåldern" ägde hon tre gårdar, klingande mynt, fyllda kistor och visthus. I kyrkan hade hon stol (bänk) No 10 för sig och sina gårdars folk. Hennes söner började bli giftasvuxna och det var tid att ordna gårdar och lämpliga

giften till dem. Det blev Bengt, älsklingssonen, som överta fädernegården. Men först sändes han till fastlandet där han gick i mjölnarlära. När han återvände hade han en flickvän med sig. Det var ett streck i räkningen för Boel, som planerat ett bättre gifte för sonen. Flickan, som hette Kjersti Nilsdotter, kom snabbt ut ur huset, hon fick tjäna på Kungsgården. Bengt höll dock fast vid sin Kjersti och de gifte sig 1850. "Änkan", som alltid styrt och ställt med allt och alla, fick för första gången ge vika. Sonen Bengt var hennes ögonsten, honom ville hon inte bli ovän med. Två år senare överlät hon gården på de unga.

Kjersti, gårdens unga husmor, har beskrivits som ljus, lugn och lite allvarlig. Med henne hade åter en stark kvinna kommit till "Karhojagården". Hon kom att behöva all sin styrka, för hennes liv blev inte lätt. Ett stort stöd hade hon i sin starka gudstro. Hon sökte sig till "läsarna", som brukade samlas hos varandra till "stuemöte" och på 1870-talet lät bygga ett missionshus. Gudstjänsterna i kyrkan besökte hon också regelbundet.

Bengt hade alltid varit rastlös och ofta vandrat ute om nätterna. Kjersti var motsatsen, och hennes lugn tycktes ha en god inverkan på Bengt. En tid höll han sig lugn, men sen kom oron tillbaka. Han blev alltmer folkskygg och egendomlig och hans natt-

liga vandringar började igen. Han sades lida av "vandringssjuka". Samtidigt tilltog "änkans" svaghet för brända och destillerade drycker. Hon hade alltid börjat dagen med en kvarter malörtsbrännvin (malörtabesk). Nu räckte inte det, utan hon ökade kvantiteten och det blev hennes olycka. 1855 slutade hon sina dagar under svåra plågor och hemska besvärjelser, 63 år gammal.

När Bengt och Kjersti tagit över på "Karhojagården" tyckte de att det var

för trångt och otidsenligt i "gammel-Boels hus". Därför byggdes ett nytt boningshus 1855, året står skrivet på ett fönster över en av dörrarna på gårdssidan. Detta boningshus har använts allt sedan dess. 1861 inköptes hemmanet No 31 Tuna, en av de gårdar som fått ligga kvar i gamla byn. Därmed ägde de tre hemman. Med åren växte en ny barnkull upp på gården; Beatha, Nils Peter och Gustaf Adolf nådde alla vuxen ålder, medan Olof och Olof Samuel dog som spädbarn respektive tonåring.

Foto: Viveca Ohlsson

Foto: Viveca Ohlsson

1863 inträffade en händelse som i ett slag förändrade livet på gården. Telegrafförbindelsen mellan Sverige och Danmark, som gick via Hven, bröts. En belöning på 200 riksdaler utlovades till den som kunde hjälpa till att finna felet. Frestelsen att kunna göra en god affär blev Bengt Olsson övermäktig. Han visade var kabeln var avhuggen. Telegrafkommissarien sägs då ha yttrat: "Det skulle di aldrig ha gjort". Bengt förstod då att han

hade avslöjat sig. Metallbitar från kabeln hittades också vid en senare undersökning i gården. Då polisbåten anlände till Bäckviken, gick Bengt upp på ett loft och hängde sig. Efter hans död uppdagades vad han hade haft för sig under sina nattliga vandringar. I lador och på loft upphittades saker som försvunnit på ön och i en bod vid stranden hittades tunnor med saltat fårkött. De hade stulits från fattigt folk som därför fått svälta.

Hädanefter kallades Bengt för "nattjuven".

Den tid som följde blev mycket svår för Kjersti. Hon försökte på alla sätt gottgöra dem som mannen stulit ifrån. Ansvar för barnen och gårdarna kändes tungt. Hon blev ännu allvarligare och uppfostrade sina barn strängt.

Nästa svåra sorg väntade henne då yngste sonen Olof Samuel drunknade. Sonen ville tvunget gå till sjöss och då Kjersti inte kunde hindra honom valde hon ut ett skepp med en "troende" besättning. Skeppet, som avseglade från Landskrona under bön och lovsång, råkade på Nordsjön ut för en svår storm och förliste med "man och mus".

Denna händelse satte Kjerstis gudsförtröstan på ett svårt prov. Kjersti fick också uppleva att enda dottern Beatha gick bort i unga år. Hon hade gift sig med den tio år äldre skolläraren Peter Magnus Rosenqvist. De fick fem barn i snabb följd och Beatha dog i barnsängsfeber, 28 år gammal. Barnbarnen, som Kjersti ägnade mycket tid åt, blev hennes stora tröst och glädje.

1879 överlät Kjersti "Karhojagården" till äldste sonen Nils Peter. Hon flyttade därefter till sitt hemman i byn, som brukades av sonen Gustaf Adolf. Kjersti blev 69 år gammal. 1888 dog hon av hjärtslag.

Nils Peter Bengtsson hade övertagit en präktig gård, inte olik de andra gårdarna som då fanns på Hven. System Beatha hade inte nöjt sig med att bo i skolhuset, utan köpt hemmanet No 4. Där byggde hon ett nytt, stort boningshus som numera är känt under namnet Turistgården. Den tredje i syskonskaran, Gustaf Adolf, gifte sig med sin kusin Emma, född på No 21, dit paret flyttade efter en tid. De byggde då ett stort hus med en fin glasveranda, anlade en park och en damm med guldfiskar i. De kallade sin egendom för Östanlid.

Nils Peter gifte sig med Anna Sofia. Hon var ett av åboen Nils Anderssons många barn, ingifta på olika gårdar på ön. Bröllopet stod 1882. Under åren som följde såg en ny generation dagens ljus på den gamla gården: Nelly Beata som sedermera flyttade till Norrköping, Jenny Konradina, Olga Adina som dog i späda ålder, Ernst Ivan och Adil Peter. Yngste sonen Adil Peter gifte sig med Nanna Alm från Kungsgården och bosatte sig på Tunagården. Nanna förestod Hvens poststation, en syssla som vid hennes död övertogs av Adil.

Nils Peter brukade "Karhojagården" till 1919 då sonen Ernst tog över. Därefter flyttade Nils Peter och Anna Sofia till Möllebacken, där de byggde det hus som numera är sjuksköterskemottagning. I hemmet sägs frun ha styrts medan Nils Peter styrde i kommunen.

•kert smidda vindflöjeln bär Ernst Bengtssons initialer och årtalet 1923. Foto: Viveca Ohlsson

Då Ernst Bengtsson tog över gården bestod den av ca 50 tunnland jord. Tre drängar och två pigor brukade tjäna på gården. Där fanns fyra hästar, tolv mjölkkor och en del ungdjur, dessutom grisar, höns och gäss. Ernst var nämndeman vid Rönneberg, Onsjö och Harjager härads domsaga 1937-59. Det var därför gården på 50-talet ändrade namn till "Nämndemansgården".

Ernst har berättat en episod från sin barndom som han aldrig glömde. En söndag i december brukar det vara

harjakt på Hven. Förr i tiden deltog ofta kungen och annat fint folk i densamma. Kung Oscar II brukade då sitta i en länstol och vänta på drevet. Ernst råkade störa honom och kungen brusade upp och gav Ernst en örfil. Hur länge Ernst dröjde med att tvätta öronen efter det, förmäler dock inte historien.

En gång gästades gården av prins Wilhelm och hans filmteam. Ernst, som bara rökte periodvis, hade hållt upp ett tag och blev därför röksugen då han såg prinsen röka. Han bad

därför prinsen om en cigarett, till sällskapet stora förfäran. Prinsens cigaretter var nämligen tillverkade av en specialimporterad tobak och han var mycket rädd om dem. Han bjöd ändå Ernst på en när denne bad honom. Samtidigt frågade han om Ernst verkligen tänkte röka, eller göra som bonden som blev bjuden på snus av hans farfar, kung Oscar II, och gömde snusen som souvenir. "Jag röker", svarade Ernst.

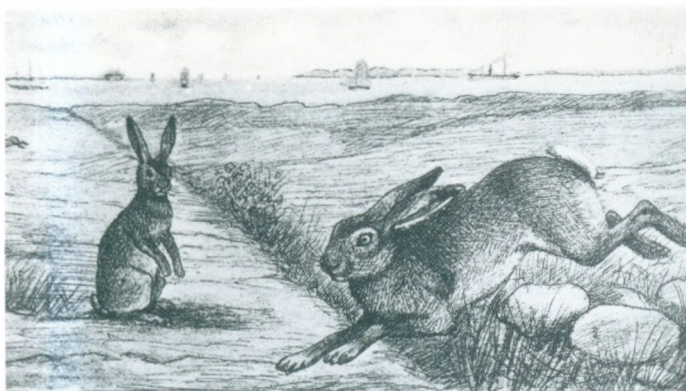
Då Ernst Bengtsson gick ur tiden ärvdes hemmanet av dottern Boel,

som sedan dess har bott på gården men arrenderat ut jorden. I år har gården och lite jord däromkring styckats av från hemmanet och sålts till Hvens hembygdsförening, vars förhoppning är att kunna bevara denna pärla till eftervärlden och där skapa ett hembygdsmuseum. En förhoppning som delas av många, inte minst av alla de Hvenättlingar som är spridda över världen, men som alltid bär en stor bit av sin barndomsö med sig i sitt hjärta och gärna vill finna något av det gamla kvar då de återvänder.

ELISABETH NILSSON

Foto: Sven-Erik Svensson

Heisning från Hven.

Harar fanns det gott om på Ven. Vid en jakt sköt Oscar II inte mindre än 29 stycken. Senare inplanterades även rådjur att jaga.

Kung Oscar II besökte regelbundet Ven för att jaga hare. Ibland hade han gäster med sig, som t ex prins Georg av Wales och ryske storfursten Nikolaus. Dessa jakter har stannat kvar i venbornas minne och har man tur kan man få höra anekdoter om dem, som hur jägmästare Akerman besegrade själve tsar Alexander III i armbrytning. Här har kungen just stigit iland i Bäckviken.

En ugntrillare berättar

Jag började 1919 på det s k danska tegelbruket och höll på tills det sista bruket lades ned 1949. Förut kallades det bortersta bruket för Olanderska, men det köptes 1918 av Danska Tegelbruks AB. Det låg ett vid Norreborgs hamn, ett ovanför backen, ett vid hamnen och så detta vid Husvik. Olanderska låg där campingplatsen är nu. Alla hörde sedan till Danska Tegelbruket. Olanderska lades ned 1949. De andra danska och Husviksbruket har inte gått sedan -31.

Vi blev skickade mellan olika bruk. Det var en arbetsledare som stod för alltihop, och så var det förmän. På 20-talet var jag "placerad", men 1921 och -22 var det så dåliga tider att bruken stod stilla. Sedan började vi arbeta igen -23. 1932-33 stod de också stilla.

Vid högsäsong arbetade väl 150 stycken vid bruket. När jag började här 1919 var det huvudsakligen venbor här, många mellan 20 och 30 år, men under högsäsong fanns det en del gästarbetare. De kallades "ungkarlar". Detta var fram till 1923-24. Sen blev gästarbetarna färre och färre för då körde de inte bruket ovanför backen där de gjorde taktegel. Men

under säsongen kom det ändå en del bortifrån. De kom gärna till 1:e maj och var här till 1:e oktober. De hystes in hos folket. Det var en, två eller ibland tre som bodde där. De betalade 1:25 i veckan för logi och kaffe om morgonen, men det var före 1912 som de hade det så billigt.

Vid de gammaldags tegelbruken bröt de först leran i backen och hade stora "rundningar" som de kallade för trampar. I dem lade de leran och slog sedan vatten på och hade hästar till att gå och trampa i den. I mitten stod en påle med ett hängsel och en krampa på, och så gick det en stor stock tvärs över som hästarna gick och drog. På den var det kugghjul och liksom en harv som gick ned i leran, och där satt trampapågen eller vad de kallade honom för, och körde. Ibland gick de på insidan och ibland på utsidan. Där ältades leran ihop med vatten, så att den blev lagom och alla knutor och klampar gick ihop.

Överst på nästa sida en vy över Norreborgs tegelbruk, vid sekelskiftet Skånes största. Under den har arbetare, troligen från Olanders tegelbruk, samlats för ett gruppfoto framför hamnen.

När den var färdigvält hade de ett stort träflak som pågen fick stå på, och så körde de runt om och packade ihop den så ytan skulle bli slät. Sen lade de ett litet lager sand över för att leran inte skulle torka om de inte skulle bruka den meddetsamma.

Sedan rullade en man upp leran till strykaren, som stod vid ett bord. Han tog lerklicken, slog den i formen och drog av med en pinne så att det blev jämnt. Därefter lade de ut formarna till torkning på banor. Där hade de jämnat av marken. Teglet fick soltorka i formarna i två dar eller längre, beroende på vädret.

När de blev så torra att det gick, så restes de på kant. Då de var helt torra samlades de ihop och travades på varandra. De "kilades", vilket innebär att vartannat lager sattes på andra ledden, så att det blev ett par tums spricka och luften kom emellan. Blev det regn så lade man lösa flak av läkter och takspån över. På sommaren låg de så i fyra-fem dagar, på hösten längre. Särskilt i fuktig väderlek kunde det ta veckovis.

Sedan sattes tegelstenarna in i ugnen. I de gamla ugnarna fanns bara ett porthål, som de rullades in genom. Man fyllde hela ugnen och murade igen den. Ovanpå lades ett lager tegel som täcktes med aska och vid ugnens båda långsidor satte man upp tegel så att det blev en kanal emellan. Det fanns riktiga rister som

askan skulle falla ned genom. Sedan kunde man sätta fyr, först med bränne och sen med kol. Det skulle eldas åtta dar, dygnet runt. I de gamla ugnarna gick röken rakt upp genom teglet och det rök så att de knappt kunde se inne i husen.

Torklador i långa rader. Här fick tegelstenarna ligga och lufttorka. Foto: Björklingson

De nya ugnarna var runda och hade kamrar mellan hålen där man förde in teglet. På våren när man började murade man upp en mur inne i ugnen. Den muren hade luckor, så att man kunde elda så långt in som två meter. Sen kunde man lava upp teglet därinne. För var kammare fanns det ett drag som gick in i mittmuren och en lucka med en stång som gick upp ovanpå, och som brännaren kunde släppa ner och täppa till med. När man hade kommit ett stycke därinne satte man ett papper för tegelstenarna och tätade så mycket

som möjligt. Om man skulle flytta fram fyren öppnades draget så att det blev sug uppför. Pappret hindrade att kall luft kom in från andra hållet.

När vi kom så långt fram med fyren i ugnen att det var risk att spjället blev krokigt släppte vi ned det och tog ett steg längre fram. Då sprack pappret av värmen. Och så gick man runt det hela. Vi hade fyr i tolv veckor. Det fanns små luckor ovanpå som man släppte ned kolen genom. Luckorna skulle vara på ett visst antal dygn efteråt så att värmen stannade kvar. Den ugnen gick vi runt på 14 dar.

Men ibland, när brännaren inte kunde få draget som det skulle, måste

man gå ända in på fyren och då kunde det bli farligt varmt därinne, en 60-70 grader. Men vi hade så kallat handklä'r, av sånt där läder som är på tofflorna. Av det skar man en rem att sätta över vart finger för att inte bränna sig. Annars hade det svett av skinnet.

Detta blev ju det vanliga flamteglet. Några stenar blev gulare och några blev rödare. Ett fasadtegel ska vara mer enfärgat. Ovanför backen, vid maskin nr 2, gjorde vi en hel del fasadtegel. Det var av slam med lera. Där kördes leran i en stor behållare med en arm som gick runt och rörde så att det blev tjockt som ärtsoppa. Det rann ut i rännor och sen fick det

Leran tas upp.

Foto: Frans E. Arvidsson

Norra lertaget.

Foto: Frans E. Arvidsson

stå där och sjunka. Leran sjönk ned och vattnet rann ut i en damm. Där arbetade man hela vintern.

Jobben var ju olika svåra. De som t ex var lergravare hade ett rätt så styvt jobb, särskilt innan de blev vana vid det så att de förstod sig på att hacka ned lerbänkarna. När de hade vägg framför sig hackade de i brösthöjd så djupt de kunde räkka, så att det blev underminerat. Om leran sen inte föll som de hade räknat med, fick de gå upp på backen med stora tråkilar. Dem slog de ned så att det blev en spricka. Började det så spricka

lite och ändå inte ville falla så slog de vatten i springorna.

Men risken fanns att leran rasade ned innan den skulle, och var man då under, då var det en fråga om att komma ut. Fast de som var vana vid lergraven sa alltid att så länge som inte "vattenpågarna" - lerdroppar stora som ärtor - är komna är det ingen risk att bänken kommer. Men när de kom, var det en varning. Sen kunde det sitta fetare lera här och var så att det släppte på en gång och bums ramlade ned. Det hände ju olyckor. Men de som var lergravare,

de blev gärna vid det. Där var gamla
mannar som hade varit vid lergraven
i 20 år.

Jag var rätt så mycket i tegelugnen
och rullade in tegel. Det kallades att
vara "ugntrillare". Vi skiftade så att vi
den ena dan tog råtegel och satte in
och nästa dag tog vi ut de brända. Vi
var fyra man vid den ugnen i Husvik.

Där började jag 1923 och var till de
stoppades 1931. Sen kom jag till
Olanders och var i ugnen där till
1949.

Man kunde skifta mellan olika arbe-
ten, men den som var brännare till
exempel, stannade ofta som det. I
den gamla ugnen skulle en brännare
sköta storfyren, som man sa. Den

Ett gäng lergravare. Fotot är taget runt 1945. Från vänster ses: Nils Rodin, Landskrona, Anton
Johansson, som kom till Ven för att bli "betluskare" och sedermera blev cykelmakare, Gotthard
Persson, Mossen. Gotthard Rasmusson, Bäckviken, Gösta Hansson, Axel Karlsson och Ture
Hansson. Lerkusken William Månsson saknas.

Livet var inte bara arbete, i alla fall inte om man hette Ivan Lilja. Det är han som står på händer. Ivan var en riktig "spelorre", enligt kamraterna. Till vänster vid vagnen står Gotthard Rasmusson och bredvid honom Gotthild Hallén, som visst tagit på sig slips. Foto från mitten av 30-talet.

måste eldas åtta dar, dygnet runt. Det var nästan inte tid att sova. Brännaren öste in kol hela dygnet, ifrån det ena fyrehålet till det andra. Han blev fri att sova en natt. När han sen hade "avbrännt" sov han ju flera dar.

Det var de gamla ugnarna. När de nya ringugnarna kom satte man fyr på våren och sen gick ugnen till juletid eller tills man inte hade mer tegel. Det var inte lika hårt. De var två brännare med tolv timmar var, innan det blev åtta timmars arbetsdag.

Ringugnen var en tysk konstruktion som helt revolutionerade tegelbruksindustrin. Sveriges första ringugn byggdes 1873 i Lomma.

Ringugnen på Ven användes sista gången 1923. Ruinerna stod länge kvar innan de revs för att ge plats åt Backafallsbyn.

Foto: David Lindell

Om lördagskvällen var man i Mossen och dansade och drack. Och för det mesta blev man osams och slogs, det hörde liksom till ordningen. Vi slogs ju inte med andra tegelbruksarbetare, utan det var mest med jordbrukarna och sjöfolket. Det var liksom två olika grupper på den tiden.

Många gick arbetslösa över vintern, men de flesta hade nåt litet redskap och fiskade över jul och framöver. Nån var hos en bonde och arbetade. Fast de senaste åren gick bruken nästan hela året, det blev så milt så att de kunde gå. Så var det alltid nån last som gick iväg, och då kunde man få lasta skutan. Sedan fick man gå hem och komma igen nästa dag om det skulle bli nån last då.

Vi turades om så att alla hade lite arbete. En del kunde gå och reparera på vintern; byta ut läkter i ladorna där de torkade tegel och så. Och så tog de undan matjorden över leran och körde bort. Det var mest de gifta som fick det jobbet.

Till en maskin som gjorde tegel var det fyra lergravare plus en eller två lerkuskar. Först körde de med häst, senare på räls. Lasset gick lite nedåt från gravarna till maskinen och så upp med tomvagnarna.

Det brända teglet körde vi med rullebör till skutorna. Vid Husviksbruket fanns en räls ut på bryggan. Det gick 500 tegel på en vagn. 1920 togs rälsen bort. Då tog vi 64

tiotums-tegel på var bör eller 80 stycken om det var notums-tegel.

Jag har lastat ut tegel efter det gamla ackordspriset. Det var elva öre tusendet per man. De räknade med att vi skulle köra tre och ett halvt tusen i timmen. Sen berodde det på hur långt vi hade att rulla. Var det kort väg behövdes bara tre man och om det var lite längre så blev det en man mer. Så ju kortare väg det var desto sämre gick det. Man hängde bättre med när det var fyra man. Då kunde en lassa av därmere och lasta i däruppe och så gick en upp och ner. Och det var en fråga om att vara kvick i fingrarna och plocka sten.

Innan första världskriget gick teglet huvudsakligen till Danmark. Då gjordes notums-tegel. Enstaka laster gick till Landskrona. Elva skutor hörde till de hopslagna bruken, den

största lastade ungefär 65 ton och de andra emellan 35 och 50 ton.

Kol kom med fullriggare från England när vi var barn. Det var skonertskepp som inte kunde gå in i hamnen utan låg för ankar ute på reddan och

Foto: Björklingson

Arbetare framför torkladorna. Längst till höger står tegelmästare Olsson.

blev lossade där. Det kunde ta åtta dar innan de fick tömt lasten. Då hivade de upp kolen och tömde över dem i små skutor som sedan seglade in i hamnen och lossade dem.

Arbetena betalades inte riktigt lika, för lergravarna hade gärna ett ellertvå öre mer per tusendet än de som tog emot teglet och satte det till torks. Lerkuskarna och trillarna hade ens betalt. Jag kan knappt säga hurdant brännaren hade, om han hade timpeng eller ackord, men han hade nog bara timpeng. Allt annat var på ackord. Om det gick riktigt bra där vid maskinen, innan världskriget kom och allt blev förändrat, då kunde man göra fem kronor om dan. Det var på tio timmar.

Inne i ugnarna var det bäst betalt. Vi kunde få 9:75 i kamrarna, men inte många ville vara där för där kunde bli mycket varmt.

Ester Burkqvist vid formen där man pressade taktegel.

Ibland kunde kvinnor få arbeta med att lägga tegel till torkning. Enligt en annan tegelbruksarbetare var "gubbarna" för hårdhänta för att ta i det färska teglet. "Man fick ta så nått, så nått. Det kunde bara töserna göra."

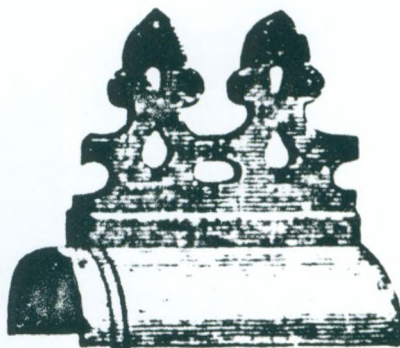
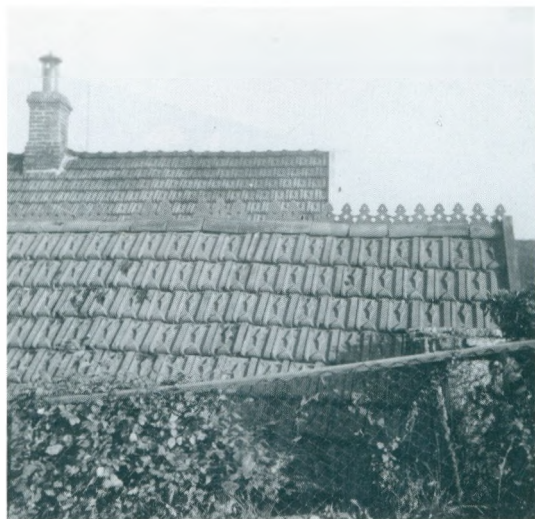
HVENS TEGELBRUKS AKTIEBOLAG

Fabriker för tillverkning af
FALSTAKTEGEL
RÖD FASAD och FORM-
TEGEL samt
FLAMMIG TEGEL

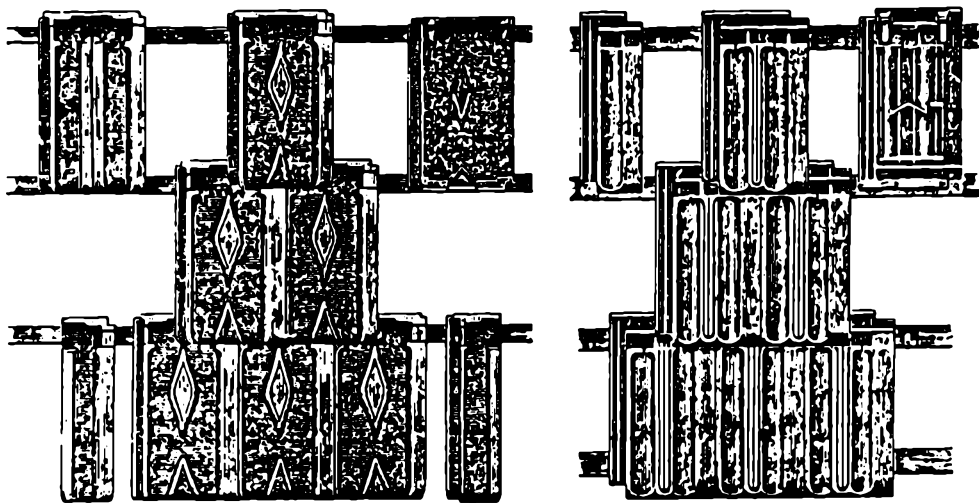

Postadress:
S:T 1BB
Telegraf- och telefonadress:
HVEN

Ur katalog från 1910-talet. Till höger annons för taktegel, nedan ryggåstegel i katalog och i verklighet. Huset ligger i Bäckviken. Denna sorts ryggåstegel kallas ibland "pepparkakstegel". Liknande former kan ses på hustak i Provence.

Falstaktegel

enkelt falsade

dubbelt falsade

Falstaktegel, som användes i synnerligen stor utsträckning i Frankrike och Tyskland samt numera äfven i Danmark, erbjuder följande fördelar:

- 1:o. Kunna användas å alla tak intill 110° vinkel;
- 2:o. Äro frostfria samt täta för snö och regn;
- 3:o. Äro på grund af sin hållbarhet och ringa underhållskostnader ett synnerligen billigt och utmärkt taktäckningsmateriel;
- 4:o. Äro särdeles prydliga för hvarje byggnad.

De vid möllorna hade väl 20 öre tusendet. Om det gick bra och de gjorde niotums-tegel kunde de göra en femma, men då skulle de stryka över 30 000 om dan.

Kvinnor arbetade nästan bara vid takpressen. Där arbetade fyra-fem kvinnor vid varje press och några som rystade, som de sa. Jag kommer inte ihåg när de la ner den, men de sista åren bruket fanns gjorde de inga taktegel. Taktegllet gjordes ovan-

för backen. Det gick sedan på vagnar ner till Norrebrogs hamn och blev bränt där. Annars var det bara manligt arbete. Pojkarna måste vara tolv år för att få börja. Sedan kom en paragraf som förbjöd dem att arbeta hela dan innan de var 14 år, men då kunde de bli utkörda att luka i ladorna eller uppe i slammen, för det räknades inte som industriarbete. Men det fanns många pågar på 12-14 år vid Olanders som skiftade så att de bara jobbade halva dan var.

Efter intervju med Johan Burkvist.
Folklivsarkivet i Lund.

Resterna av Olanderska tegelbruket 1960.

Mast vid mast. Vid sidan av tegelindustrin var skutfarten en viktig näring på Ven. År 1915 fanns det över 50 skutor hemmahörande på ön. Besättning på venskuta i främmande hamn, bl a John Wennerberg, Petter Christensson, Gustav Christensson och Einar Christensson.

Hvens Idrottsförening

Torsdagen den 18 juli hittar jag följande dödsannons i tidningen Landskrona Posten:

Erik Pålsson
• 3/2 1912
har i dag stilla insomnat.
Landskrona den 16 juli 1991.
Vännerna
Vila i frid
Begravningsgudstjänsten
äger rum i S:t Jakobs kapell
tisdagen den 23 juli kl 14.30.

En tung sorg väller fram inom mig. Erik är borta för alltid. Samtidigt kommer jag att tänka på den historia som gjort att jag genom åren haft Erik Pålsson i tankarna lite då och då.

En gång, det måste ha vara över tio år sedan, satt jag tillsammans med min gode vän Kjell Ericsson och åt en god

middag på en av Scarlettfärjorna. När vi närmade oss Ven berättade Kjell om en fotbollsepisod ute på ön, där Erik Pålsson hade spelat huvudrollen.

-Jag var målvakt i Wormo och vi skulle spela en vänskapsmatch mot Hvens IF ute på ön. Erik Pålsson fungerade som domare. Vid slantsinglingen bar det sig inte bättre än att femöringen försvann i gräset. Vi hjälptes åt att leta. Inte minst Erik sökte ivrigt i det höga gräset. Vi låg på alla fyra. Det gick en god stund, men vi hittade inte slanten.

-Eftersom det var knappt om tid efter matchen för oss att hinna med sista båten, började vår lagkapten Helge Theander bli orolig och föreslog att Erik Pålsson skulle ta fram en ny femöring och göra om lottningen, så att vi äntligen skulle komma igång. Jag glömmer aldrig Eriks replik: "Här blåses min själ inte till spel förrän femöringen är hittad!"

Den historien etsade sig fast i mitt minne och födde också en idé. Jag skulle söka upp Erik Pålsson som jag kände flyktigt, vi brukade hälsa på varandra på sta'n, och göra en längre intervju med honom om fotbollen på

Ven. Den skulle behandla hans mångåriga ledarskap i Hvens Idrottsförening och hans karriär som domare. En dokumentation över fotbolls- och idrottslivet på ön i Öresund, helt enkelt.

Erik hade lätt för att uttrycka sig, om än det tenderade att bli lite omständigt. I skrift var han en mästare i långa meningar. Att sätta punkt gjorde han högst ogärna. Det skulle säkert ha blivit en bra intervju. Han hade ett gott minne, denne genuine öbo, som slutade sina år på fastlandet i en lägenhet i kvarteret Falken.

Gång på gång gjorde sig idén påmind genom åren, när jag såg Erik Pålsson. Men det stannade alltid vid en tanke. Nu går det inte att förverkliga längre, det inser jag när jag läser hans dödsannons. Erik Pålsson tog sina fotbolls- och domarminnen med i gravstenen.

När jag en vecka senare läser om begravningsakten, ser jag att Hans Ericsson talat för Hvens Idrottsförening. Den uppgiften föder ett nytt uppslag. Kanske kan det gå att rädda fotbollens historia på Ven genom att söka upp Hans Ericsson. Han kan kanske berätta och säkert finns det fler med minnen från idrottslivet ute på ön.

På så sätt skulle Erik Pålsson, om än postumt, få sitt kära Hvens IF skildrat. Det skulle inte bara handla om

honom, utan om alla andra som sparat på den runda läderkulan ute på ön i Hvens Idrottsförening. Nu finns det alltså ingen återvändo. Jag skall försöka skildra Vens fotbollshistoria.

Några veckor senare tar jag vägfärjan "Stjerneborg" ut till ön tillsammans med min son Axel och Christer Strandberg, som är utrustad med en kamera. Vi har bestämt träff med Roy Welin, som spelade en aktiv roll i Hvens IF på senare år. Han möter med bil i Bäckviken.

-Jag tänkte att vi först skulle åka till min kusin Bertil. Han förvarar en tavla, som innehåller en massa lagbilder från olika epoker av Hvens IF.

Bertil bor granne med Turistgården. Han hämtar fram den väldiga tavlan med fotografierna. Det finns till och med ett lagfoto från tiden med Hvens bollklubb, en föregångare till idrottsföreningen.

-De här bilderna kan fungera som ett ypperligt illustrationsmaterial, säger Christer.

Sedan far vi tillsammans med Bertil och Roy vidare till Elsa Bengtsson. Hon har också en del bilder från fotbollsepoken, bl a en på vilken Erik Pålsson finns med. På bilden klipper han och Anders Burkvist gräset på Vens idrottsplats. En verklig raritet kan hon också plocka fram, en välbe-

hållen gammal gul fotbollströja, Hvens IF:s klassiska dräkt.

-Den tillhörde en gång Anders Burkqvist och jag har köpebrevet till marken för idrottsplatsen på ön, förklarar Elsa och visar fram ett gulnat papper. Hon har inget emot att låna ut materialet.

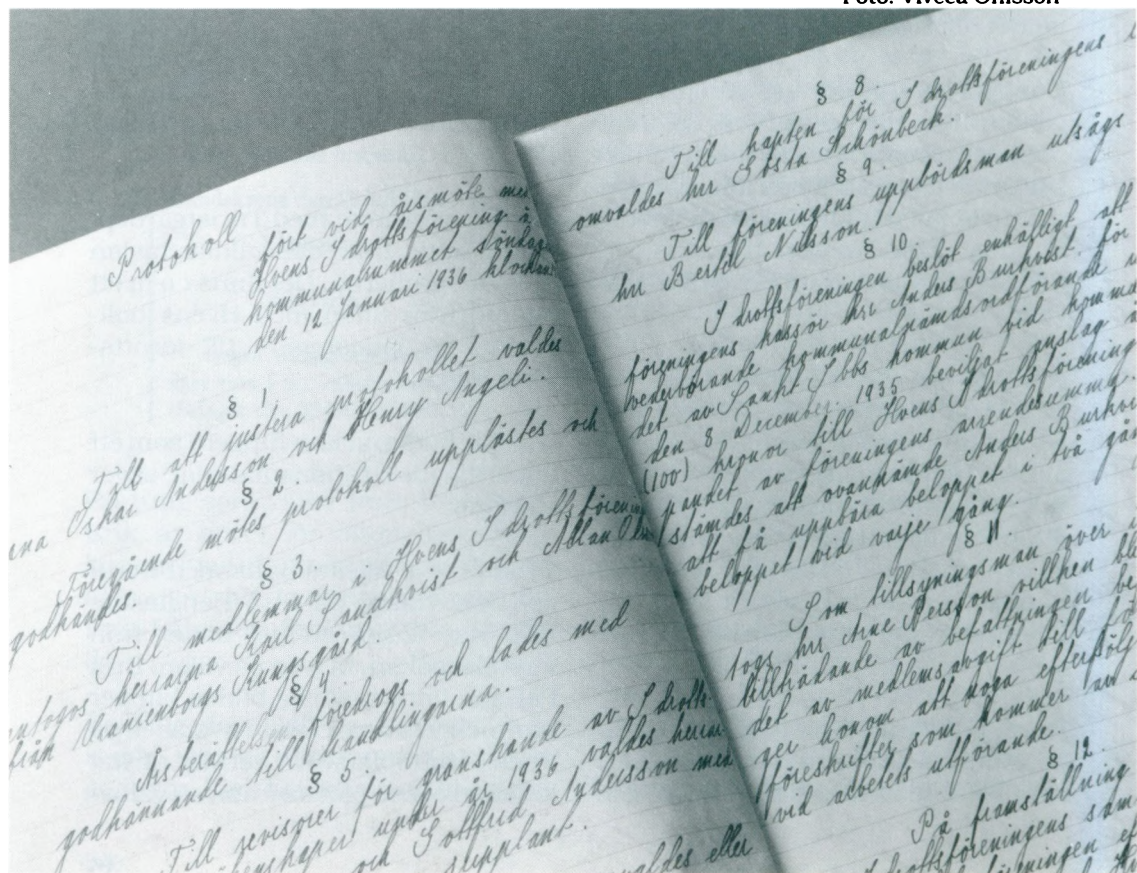
Bilfärden går vidare i riktning mot Mossen, där Hasse Ericsson bor. När vi sätter oss till bords i hans vackra

gård finns Hvens IF:s protokolls-böcker där, gulnande tidningsurklipp och gamla fotografier...

-Jag var med om att bilda Hvens IF 1935. Femton år gammal var jag, säger Hasse Ericsson.

Det är en bra början på historien om fotbollen på Ven. Hans, Bertil och Roy har många fotbollsminnen att dela med sig av. Det här är berättelsen om Hvens Idrottsförening:

Foto: Viveca Ohlsson

I den gamla protokollsboken, som för övrigt inköpts i Gösta Berlings Bok & Pappershandel i Landskrona för 2 kronor och 95 öre (en etikett på den blå pärmens insida ger den upplysningen), har någon med stor och prydlig handstil skrivit: "Protokollbok för Hvens Idrottsförening".

När jag vänder ytterligare ett blad i den stora protokollsboken, möts jag av en sida fullskriven med svart bläck: "Vid sammanträde den 4 september 1935 klockan 8 e m i Café Centrum voro följande personer närvarande i och för bildandet av en fotbollsförening: nämligen herrarna Gösta Schönbeck, Axel Svensson, Gunnar Jonsson, Karl G Andersson, Karl Rodin, Nils Rodin, Hans Ericsson, Uno Olsson samt Henry Angeli.

De närvarande beslöto då att bilda en fotboll och idrottsförening. Varvid namnet för föreningen fastställdes till Hvens Idrottsförening. Till föreningens styrelse invaldes fyra personer nämligen Erik Svensson, ordförande, Erik Pålsson, sekreterare, Anders Burkvist, kassör samt Gösta Schönbeck. Till materialförvaltare för föreningens fotbollslag valdes hr Axel Svensson samt till kapten för föreningens fotbollslag hr Gösta Schönbeck.

Vidare bestämdes att en medlemsavgift ska erläggas till föreningen med tjugofem öre (25) i månaden per medlem. Varvid även fastställdes en in-

trädesavgift till föreningen med femtio öre (50) per inträdande medlem.

Föreningens medlemsantal ökades efterhand så att den vid årets slut uppgick till 32 medlemmar, därav en passiv medlem.

Vid ett möte med föreningen den 17 oktober 1935 invaldes ytterligare två medlemmar i styrelsen nämligen herrarna Nils Burkvist och Henry Angeli. Styrelsen fick därigenom följande sammansättning: Erik Svensson, ordförande, Nils Burkvist, vice ordförande, Erik Pålsson, sekreterare, Henry Angeli, vice sekreterare, Anders Burkvist, kassör, samt Gösta Schönbeck, vice kassör.

Samtidigt bestämdes en höjning av medlemsavgiften från tjugofem (25) öre till femtio (50) öre i månaden per medlem. Årsavgiften för passiva medlemmar fastställdes till fem (5) kronor om året per medlem.

Sedan bildandet har föreningens lag spelat fem matcher, därav har en vunnits och fyra förlorats. Föreningens första match spelades i Landskrona den 8 september 1935 och motståndare voro Hermes Idrottsförening. Av matcherna spelades tre matcher på Hven och två i Landskrona."

Det är sekreteraren själv, Erik Pålsson, som med dessa rader dokumenterat föreningens födelse. Hasse

Föregångaren till Hvens Idrottsförening: Hvens Bollklubb. Året är 1927 och man har ännu inte så avancerad utrustning. Blåbyxor duger bra.

Ericsson kan komplettera bilden av bildandet med egna minnen:

-Det hade funnits en Hvens Bollklubb tidigare. Men den dog ut. Just 1935 var vi många grabbar i samma ålder. Jag var 15 då, en del var några år äldre. Vi hade alla intresse av fotboll. Det var därav det kom sig.

-Gösta Schönbeck var den drivande kraften vid bildandet och själve initiativtagaren. Vi hade spelat och tränat ihop på somrarna. Då höll vi mest till nere på Husviksplanen. Tidigare hade Hvens Bollklubb hållit till uppe i slamgraven vid tegelbruket. Där var vi mest som smågrabbar och sprang lite.

Som liten påg såg Hasse Ericsson Hvens Bollklubb spela matcher, men några direkta minnesbilder av kamperna kan han inte plocka fram. Roy Welin kan dock fylla i några detaljer beträffande Hvens Bollklubb:

-Hvens BK hade svarta tröjor med HBK i gult och sedan hade de vanliga långa blåbyxor. Några korta byxor var det inte tal om. De band ihop de långa blåbyxorna längst ner.

Klubbfloran inom fotbollen hade för övrigt blommat flitigt inne på malvornas ö även under Hvens BK-epoken. Tuna BK, Fram och Kyrkbackens BK Scandia var några av de kortlivade fotbollsklubbarna.

-Det var inget riktigt seriespel, men olika lag bildades. "Kyrkobackarna" hade ett lag, "Norrebroarna" ett annat och så möttes man inbördes.

Även tegelbruken på ön lämnade sitt bidrag till Vens fotbollshistoria. Hasse Ericsson berättar:

-Det var två maskiner som gjorde tegel eller råsten nere vid det danska bruket. Arbetarna vid maskinerna bildade två lag. Jag var och såg den matchen. Någon hade trätofflor på sig. En av dem som spelade ute, Johan Billberg, tog med handen. Då sade de till honom: "Du får inte ta med handen i fotboll". Sedan puttade de in honom i målet, men när bollen kom mot målet nästa gång tog han

inte som målvakt med händerna. Bollen gick i mål. Sådan var han Billberg, han ville gärna spexa till det lite.

Så nog hade fotbollen fått fäste på ön, innan Hvens Idrottsförening 1935 kom in i bilden. Men några tidningsrader från början av 1936 understryker Hvens IF:s betydelse för fotbollens utveckling på ön:

"Den mycket omhuldade frågan om läderkulans vara eller icke vara på Hven tycks nu ha fått sin lösning, nämnas bör att fotbollen för öbornas vidkommande icke är någon okänd storhet. Här har som det heter på fackspråket sparkats och sparkats i det oändliga och förening efter förening har bildats men kommit av sig redan i starten. Nu ser det emellertid ut som om det skulle bli bättre takter i och med den i höstas bildade Hvens I.F."

Samma gulnade tidningsurklipp ger också intressanta upplysningar om den nya idrottsföreningens sportsliga resultat det första året, dvs 1935:

"Den 8 sept. Hermes IF-Hvens IF 6-1. Den 22 sept. Hvens IF-Hermes IF 3-2. Den 29 sept. Hvens IF-Landskrona IF 1-5. Den 13 okt. Hvens IF-Asmundtorps IF 3-4. Den 27 okt. Hermes IF-Hvens IF 6-3."

Premiäråret hade A-laget bestått av följande spelare från mål till

vänsterytter: Bertil Nilsson, Gunnar Jonsson, Axel Svensson, Roul Blom, Jöns Nilsson, Åke Persson, Oskar Andersson, Henry Angeli, Gösta Schönbeck, Nils Rodin, Sven Åkerberg. I tidningsartikeln tillfogar man också att Erik Pålsson fungerat som domare.

Råås idrottsförening fick fungera som förebild, när det gällde utarbetandet

av den nya idrottsföreningens stadgar. En av Hvens IF:s första åtgärder var att hitta en lämplig plats för iordningställandet av en idrottsplats. Hasse Ericsson minns:

-Det var Anders Burkqvist, Gösta Schönbeck och Erik Pålsson som hittade en lämplig markbit i närheten av Östanlid. Självt hade jag inte tänkt på jordbiten därute.

En av de allra första lagbilderna för Hvens IF. Troligen är det 1936 års laguppställning vi ser. Från vänster står Oskar Andersson, Pelle Angéli (=Henry Kambrin), Jöns Petter Nilsson, Axel Svensson, Gösta Schönbeck, Nils Rodin, Sven Åkerberg och Eric "Nicke" Andersson. På huk sitter Karl Holmberg, Bertil Nilsson samt Hasse Ericsson.

Det handlade om en åker, som snickaren Per Bengtsson, gammal tegelbruksarbetare och småbrukare, odlade på. Hvens Idrottsförening fick arrendera tre tunnland av jordbruksfastigheten Tuna 3. 200 kronor per år var arrendesumman. Sankt Ibbs kommun bidrog med den ena hundralappen.

"För en säkerställning av arrendesumma ställde sig fem personer välvilligt som borgen, nämligen inspektör Gösta Alm, Kungsgården, lantbrukare Adil Bengtsson, Tuna gård, poststationsföreståndare Sigrid Hector, lantbrukare Paulus Pålsson och dåvarande fjärdingsman Anton Schönbeck."

-Man fick verkligen ha ordentliga namn för att det skulle accepteras, konstaterar Roy Welin.

På de tre tunnlanden åker växte sakta men säkert fram en idrottsplats. Alla i idrottsföreningen hjälptes åt. Allt skedde på ideell väg.

-Själva planen var plan som den var. Så vi behövde aldrig schakta. Men vi sådde gräs, snickrade ihop ett omklädningsrum, satte upp stängsel m m. Vi tog hjälp av snickare med omklädningsrummet, men i övrigt var allt arbete ideellt, berättar Hasse Ericsson.

En protokollsparagraf från den 19 januari 1936 ger en annan intres-

sant upplysning: "Föreningen uppdrog åt hrr Anders Burkvist att anskaffa och inköpa garn till bindande av målnät."

-Johan Burkvist, som var fiskare, knöt näten till oss, upplyser Hasse Ericsson.

Den 6 februari 1936 tog man beslut om att även kvinnliga medlemmar skulle kunna inväljas i idrottsföreningen. Fru Svea Sandkvist, Kungsgården, och fröken Margit Weberg från Tuna nr 13 blev de första.

Man hade inte bara fotboll på programmet, Hvens IF skulle också syssla med friidrott.

-Vi hade en enkel löparbana runt fotbollplanen och anlade en riktig hoppgröp med kolstybb, påpekar Hasse Ericsson.

I början av juni 1936 hade gräset på den nyanlagda idrottsplatsen växt sig så högt, att det fick konsekvenser i en protokollsparagraf: "Beslöts att uppdraga åt hrr Anders Burkvist att anskaffa och inköpa en gräsklippningsmaskin för användning å idrottsplatsen."

-Ja, vi klippte för hand. Självt gjorde jag det många gånger. Det tog ett par timmar för två man att hinna över hela planen. Först efter andra världskriget skaffade vi en motorgräsklippare, förklarar Hasse Ericsson.

Åtskilliga gånger under årens lopp fick de två ledarna Erik Pålsson och Anders Burkvist klippa gräset på fotbollsplanen. Någon maskinell hjälp var det inte råd till. Erik och Anders fick nöja sig med handgräsklippare.

Friidrott togs också upp på Hvens IF:s program. Man försåg idrottsplatsen med bl a en hoppgröp.

-Och då var det ofta kö bland oss ungar för att få en chans att klippa, inflikar Bertil Welin.

På samma möte som beslut togs om anskaffandet av en gräsklippare, fick också Sven Lilja igenom ett förslag om inköp av en ny fotboll. Tio öre per medlem skulle utdebiteras för den investeringen.

Den 2 augusti 1936 kunde så idrottsplatsen invigas: "Hvens idrottsförening invigde igår sin nya idrottsplats under värdiga och solenna former och gynnades av det för dylik festlighet mest idealiska väder. På slaget kl 12 gjorde idrottsmännen såväl Hvens egna som de gästande lagen sin entré på planan företrädta av föreningens styrelse och med fanbärare och musikkår i teten, och defilerade planen runt under tonerna av en festmarsch."

Tveklöst inrymmer det klumpiga och omständiga tidningsspråket trots allt en hel del stolthet. Är det kanske sekreteraren Erik Pålssons penna som varit framme även här, i rollen som bygdekorespondent?

Fabrikör Carl Hallkvist, Landskrona, invigningstalade och "förklarade att det var honom ett nöje att få göra detta då han personligen högt uppskattade det unga Hvens IF start och arbete under detta deras första år. Han påpekade även att av alla de många mindre fotbollsplaner, som han haft tillfälle att inspektera syn-

tes honom denna på Hven vara en av de bättre."

På programmet stod en triangelturnering i fotboll mellan Hvens IF, Hermes IF, Landskrona och Örja FF. Hvens IF segrade med fyra poäng och målkvoten 3-1. Axel Svensson tilldelades hederspriset till bäste Venbo. Även friidrottstävlingar genomfördes. De bestod av 100 m, 1500 m, kula, längd, diskus och höjdhopp. Grenarna dominerades av representanter från Kronan i Landskrona.

Invigningsdagen avslutades med ett samkväm på Turistgården på kvällen, i vilket alla idrottsmännen deltog. Helgen före invigningen hade Hvens IF för övrigt arrangerat en idrottsfest i dagarna två på just Turistgården för att få in pengar till verksamheten.

Denna idrottsfest satte spår efter sig i en protokollsparagraf den 6 augusti: "Festkommittén lämnade en redogörelse av inkomsterna och utgifterna från idrottsfesten å Turistgården den 25-26 juli 1936. Därvid anmärkte herr Erik Svensson mot att i redogörelsen icke var omnämnt att alla fyra damerna vilka hade varit behjälpliga vid idrottsfesten erhållit någon ersättning, utan endast två av dem hade erhållit ersättning i form av fritt kaffe å Turistgården. Samt yrkade att ävenledes de två som icke voro omnämnda

i redogörelsen borde erhålla samma förmåner som de övriga två, så att även de erhöles ersättning för deras biträde under festen. Efter en kortare diskussion beslöts att tilldela de två ovannämnda damerna vardera (1) krona i ersättning för deras hjälp under idrottsfesten.”

Den efterföljande paragrafen i protokollet berörde mer direkt den idrottsliga verksamheten: ”Idrottsföreningen beslöt efter en längre diskussion att inköpa ett omlag fotbollströjor varvid färgen för tröjorna bestämdes enligt hrr Henry Angelis förslag till gula med svarta kragar samt målvaktströjan ljusblå med gul krage.”

Hasse Ericsson tror sig komma ihåg anledningen till att man fastnade för gula tröjor och svarta byxor:

-I allsvenskan var Elfsborg just då i ropet. Det var deras klubbdräkt som vi tog. Hans minns också en annan detalj, när det gäller tröjorna:

-Den första uppsättningen som vi skaffade var en aning mörkare i färgen än de senare. Det var ingen vidare kvalitet. Tröjorna stack på kroppen.

Utrustningen i övrigt då, hade alla riktiga fotbollskängor?

-Det första året var det lite si och så med det. Men 1936 tror jag alla hade.

Första året fick en del låna gamla här och var. Åke Persson och jag hade likadana. Vi hade köpt dem i Pilos Järnhandel i Landskrona. De var svarta med grovt, kraftigt läder, verkliga kvalitetsskor.

Redan på hösten 1936 anordnade man det första klubbmästerskapet i friidrott på idrottsplatsen, närmare bestämt den 4 oktober. Friidrottarna i Hvens IF hade sin egen klubbdräkt. Den bestod av blå byxa och vit tröja med blå rand runt tröjans halslinning. På tröjans bröst fanns Hven broderat med blå bokstäver. Allt efter Karl G Anderssons förslag.

Det var många praktiska detaljer som skulle lösas. Protokollen från de första åren avslöjar en hel del mer eller mindre lustiga inslag. Som en paragraf från ett möte på Café Centrum den 8 oktober 1936:

”Beslöts att uppdraga åt kassören hrr Anders Burkvist att anskaffa och inköpa en första förbandslåda med tillhörande sjukvårdsartiklar varvid även bestämdes att förbandslådan ska förvaras hos kassören. Mötet uttalade därvid den önskan att lämpligt voro om kassören jämte biträde av en medlem ville åtaga sig att lära hur ett första förband anlägges. För att om så skulle behövas under matcher och tävlingar några av deltagarna på ett eller annat vis skulle bli skadad, då kunna bespringa den skadade med den första sjuk-

vårdshjälpen. Till biträde åt kassören vid sådana tillfällen utsåg föreningen herr Nils Burkvist.”

Vid mötet därpå kunde sekreteraren Erik Pålsson skriva in en paragraf, som direkt berörde honom själv:

”Föreningen beslöt att bevilja en framställning av Erik Pålsson att Idrottsföreningen måtte ingiva en ansökan till Landskrona Fotbolldomarklubb med begäran att ovannämnde person skall få genomgå en domarekurs för att därigenom skall kunna bli godkänd som Idrottsföreningens fotbollsdomare.”

Det var så Erik Pålsson blev öns förste fotbollsdomare. Om träningen har Hasse Ericsson följande att berätta:

-På försäsongen sprang vi runt ön för att skaffa oss kondition. Vi var ute och luffade på vägarna. Under själva säsongen tränade vi två kvällar i veckan på idrottsplatsen, tisdagar och torsdagar.

De sanitära förhållandena på idrottsplatsen var inte över sig:

-Det fanns ingen dusch, men vi hade några mjölkspannar som man sprang in med på Per Bengtssons gård. Där fanns nämligen en handpump. Fast själv körde jag alltid hem och tvättade mig, påpekar Hasse Ericsson och fortsätter:

-Bortalagen fick hålla till godo med det kalla vattnet i mjölkkanorna.

1938 började fotbollen anta alltmer organiserade former. Då fick Hvens IF chansen att delta i Småklubbarnas Landskrona Alliansserie samt i Alliansens landskronamästerskap för småklubbar. Året därpå vann Hvens IF inträde i Lilla Pokalserien av 1926.

-Det var en serie med landsortslag, som Dösjebro, Häljarp, Kävlinge, Marieholm m.fl. Vi inledde seriespelet med två hemmamatcher och vann med rätt stora siffror. Sedan förlorade vi en bortamatch mot Marieholm.

Andra världskriget bröt ut den 1 september. Den 3 september hade vi redan mist tre man, som blivit inkallade. Sedan plockade militären en efter en, men vi spelade höstserien ut och vad jag minns förlorade vi bara en enda match, säger Hasse Ericsson, som inledde sin spelarkarriär som vänsterback för att sedermera flytta in som centerback.

Just matchen den 3 september, samma dag som England förklarade Tyskland krig, minns Hasse Ericsson alldeles speciellt. Han fick nämligen en pokal som bäste man på plan: -Fast vi förlorade matchen mot Marieholm med 1-2.

Hasse Ericsson, som redan 1936 valts in som vice sekreterare i styrelsen,

fick i dessa krigstider också det ärofulla uppdraget att fungera som lagkapten.

-Det var i samband med att inkallelserna kom. Gösta Schönbeck hade varit lagkapten tidigare.

Att som lagkapten vara medlem i uttagningskommittén för A-laget, innebar att Hasse fick avsätta ytterligare en kväll i veckan för fotbollen. Då träffades Erik Pålsson, Alfred Olausson och Hasse, dvs de tre i UK.

-Erik och jag körde alltid hem till Alfred. Där höll vi UK-mötena. Alfred var äldst av oss, så han ville vara "himma".

1939 blev ett betydelsefullt år för Hvens IF i ett speciellt avseende. Per Bengtsson var inte längre intresserad av att arrendera ut de tre tunnland som genom idogt arbete omvandlats till en fin liten idrottsplats. Per Bengtsson ville sälja marken.

För att rädda idrottsplatsen gick Anders Burkvist in och köpte de tre tunnlanden för 3000 kronor. Köpekontraktet undertecknades den 3 januari:

"Äkta makarna Per Bengtsson och Johanna Bengtsson säljer till lantbrukare Anders Efraim Burkvist å Nr 25 Tuna, den oss tillhöriga fastigheten 1/32 mantal Nr 3 Tuna i Sankt Ibbs socken."

Därmed var idrottsplatsen räddad. Nu kunde Hvens IF hyra marken av Anders Burkvist.

Under krigsåren förde Hvens IF en ganska blygsam tillvaro. Många av spelarna låg inkallade och dessutom var kommunikationerna mellan Ven och Landskrona så inskränkta, att seriespel för Hvens IF inte var att tänka på.

-Helt nerlagd var dock inte fotbollsverksamheten under krigsåren. Vi försökte hålla liv i föreningen och fotbollen. Det låg ju mycket militärt folk förlagda på ön. De ville bilda lag. Föreningen försökte få ihop ett lag. Jag var inte själv hemma 1941, då gjorde jag rekryten. Men 1942 blev jag själv inkallad här. Så under kriget spelades det militärmatcher och här var klubbar som

Med åren kom Hvens IF att engagera sig i Svenska Flaggans Dag på Ven. I programmet på idrottsplatsen ingick då också en fotbollsmatch av lättsammare slag: ett s k gubbalag spelade mot öns damer.

I "gubbalaget" medverkar stående fr v: Alfred Olausson, Erik Pålsson, Olof Hallén, Viktor Olausson, Johan Burkvist, Ivan Lilja, Erik Hansson, Axel Karlsson, Tage Ventorp, Magnus Jönsson och Viktor Rodin.

Damlaget bestod av stående fr v: Nanna Bengtsson, Ingrid Bengtsson, Ebba Knutsson, Karin Nilsson, Hanna Nilsson, Birgit Sörensson, Gunvor Bengtsson, Anna-Stina Bengtsson, Edla Persson samt Rut Nilsson.

gärna ville komma hit och spela på somrarna. Då kunde vi skrapa ihop ett lag med egna spelare och vissa militärer.

Fast visst gick det hela på sparlåga. 1944 blev det t ex bara tre matcher för Hvens IF under hela året.

Med krigsslutet våren 1945 började idrottslivet på Ven åter att blomstra. I en tidningsartikel i samband med firandet av 10 års-jubiléet fredsåret kunde man bl a konstatera:

"Under innevarande år har en betydande idrottsverksamhet förekommit, intresset för idrottsrörelsen har ökat och medlemsantalet i föreningen har varit i ständig tillväxt av såväl manliga som kvinnliga och över 80-talet medlemmar inräknas nu. Genom den stora tillslutningen av kvinnliga medlemmar har föreningen utökat sina verksamhetsgrenar till att bl a omfatta handboll, men någon egentlig premiärmatch har det inte blivit i år, beroende på att föreningens gäster, IF Kronan, Landskrona, behagade att utebli.

Vidare har föreningen väntat sig att få delta i en serie. Skåne FF:s seriekommitté behagade icke att taga föreningen med i någon lämplig serie med motivering att båtförbindelserna voro för dåliga. Föreningen får därför nöja sig med att vänta och avvakta om bättre förbindelser kommer till stånd nästa år."

Under de tio första åren hade Hvens IF:s A-lag i fotboll hunnit med att spela 155 matcher. I 51 av dem hade man segrat, 37 förlorat och 27 hade slutat oavgjort. Målkvoten var 514-423. De bästa målgörarna hade Nils Rodin med 97 mål och Gösta Schönbeck med 94 varit. Karl Welin låg med sina 48 mål på tredje plats i skytteligan. Målkungen Nisse Rodins framfart på planen har etsat sig fast i Hasse Ericssons minne:

-Nisse och jag är lika gamla. Han var mycket snabb och hade näsa för målet. I en match sprang Nisse gång på gång ifrån motståndarna och gjorde mål. Till slut tröttnade en av backarna, som blivit frånsprungen av Nisse, på en skällande lagkamrat: -Ta du honom då, för jag kan min själ inte få stopp på honom.

Styrelsen under jubileumsåret hade följande sammansättning: ordförande Nils Burkvist, v ordförande Alfred Olausson, sekreterare Erik Pålsson, v sekreterare Sven Ericsson, kassör Anders Burkvist, v kassör Erik Andersson samt materialförvaltaren Sven Ericsson.

1945 fanns också Hvens Idrottsförening med i ett annat sammanhang för första gången. I samarbete med Hvens lottakår, Hvens Hemvärnskår och Frivilliga brandkåren arrangerade man Svenska Flaggans Dagfirandet. Kyrkoherde Sigvard Johansson högtidstalade på idrottsplatsen..

Aret därpå fick fotbollslaget plats i Skåneseriens div IV, mellanskånska gruppen. Hvens IF belade en mycket hedrande andra plats i sluttabellen när serien var färdigspelad på våren 1947. En av den säsongens seriematcher, bortamatchen mot Harlösa, minns Hasse Ericsson av alldeles speciella skäl:

-Vi mötte Harlösa på Ven och spelade 0-0. Redan söndagen därpå gick returmatchen i Harlösa. Den slutade

5-5. Hasse har mycket att berätta om den målrika matchen:

-Vi hade haft lite problem med att komma överens med dem om matchtiden. De ville pressa oss att komma så tidigt som möjligt. På förhand hade vi hört med taxi vad de behövde på sig i tid för att köra oss till Harlösa. Allt verkade lugnt. Men när vi kom dit var Harlösas spelare redan ute på planen. Domaren kom fram till mig, jag var ju lagkapten, och sa

När Asmundtorp kom på besök kunde köerna vid biljettkassan bli långa. Då hade Anders Burkvist fullt upp med att sälja biljetter.

till: "Nu får ni skynda på, annars blåser jag till spel."

-Allt fick gå i en hast. Vi hade suttit i bilarna och blivit stela i benen. Harlösa hade en center som var fruktansvärt snabb. Han sprang enkelt ifrån mig två gånger i början av matchen. Jag kunde helt enkelt inte få igång benen. Båda gångerna gjorde han mål. Men hur det var, så fick vi både reducerat och kvitterat och till slut blev det 5-5.

Hasses detaljerade skildring av matchen i Harlösa, väcker plötsligt också liv i minnen hos den betydligt yngre Roy Welin:

-Jag såg den matchen. Jag var femton år och stor supporter. Nisse Burkqvist och jag var verkliga fanatiker. I bilarna fick vi inte plats. Men vi ordnade resan själva. Dit gick det bra. Vi tog tåget, men sedan tvingades vi åka taxi tillbaka till Landskrona, annars hade vi missat kvällsbåten. Nisse Burkqvist jobbade på tegelbruket och tjänade bra med pengar. Så han kunde betala. Det var en verkligt dramatisk match.

De verkliga publikmatcherna hemma på ön var annars uppgörelserna mot Asmundtorp.

-Asmundtorparna hade nämligen alltid många anhängare med sig. Det kunde vara uppemot 400 åskådare på de matcherna. I normala fall hand-

lade det om drygt 50 åskådare på matcherna, upplyser Bertil Welin.

Transporterna till bortamatcherna var naturligtvis något speciella för ett ölag som Hvens IF.

-För det mesta åkte vi med den ordinarie Venbåten, men om vi skulle till Borstahusen var det alltid fiskebåt, förklarar Hasse Ericsson. Hemmamatcherna på ön förlades alltid så, att bortalaget skulle kunna ta sig tillbaka på kvällen.

-I vanliga fall spelade vi alltid halv två på söndagen. Det kom in en båt mitt på dagen och sedan åkte de tillbaka med kvällsturen, berättar Hasse Ericsson. Ingen av de tre kan minnas att något bortalag blev akterseglat genom åren.

-Men vi fick problem en gång. Jag tror att det var 1937. Vi hade varit i Landskrona och spelat. Vi hade haft en Borstahusbåt att gå över, men det blåste upp så kraftigt att fiskarna vägrade gå ut efter matchen. Så vi tvingades tillbringa natten på vandrарhemmet i Landskrona den gången, konstaterar Hasse Ericsson. För Hvens IF:s motståndare var fotbollsbesöken på ön något extra:

-Många lag tog det hela som en trevlig utflykt, konstaterar Bertil Welin.

-Ja, där kunde vara kö på sommaren med klubbar som ville komma hit

Hvens IF poserar för fotografen på kajen i Landskrona hamn på väg till en bortamatch. Staende fr v: Kurt Karlsson, Erik Pålsson, Herbert Angelissson, Oskar Andersson, Sven Eriksson, ?. Hans Eriksson, Gustav Andersson, Helge Jönsson, Werner Angelissson, Kalle Welin, Kalle Halvorsson. Sittande: Erik "Nicke" Andersson och Oskar Fredrik Sörensson.

och spela vänskapsmatcher. HIF med Kalle Svensson var här för övrigt en sommar. Också Gamla Boisare spelade här, upplyser Hasse Ericsson.

-Även vid seriematcherna hade motståndarna ofta sina familjer med. På

den tiden var fortfarande hästcharabangerna igång, så spelarna med familjer tog en tur runt ön och passade också på att bada. Min far körde charabang. Det var ofta han körde fotbollslagen från båten upp till idrottsplatsen, minns Bertil Welin.

Vykort från Pressbyrån

Hur finansierade då Hvens IF sin verksamhet? 70-80 betalande åskådare på matcherna räckte liksom inte.

-Under merparten av åren hade vi en stor midsommarfest på Turistgården. Den brukade ge en tusenlapp i över-

skott. Det var grundstommen i vår ekonomi, upplyser Hasse Ericsson.

Hvens IF fick sin första tränare redan 1939. Då anställdes Helge Jönsson från Landskrona och han biträdades av Axel "Satte" Johansson, en gam-

mal landslagsspelare från Landskrona Bois.

- "Satte" hade en bror, eller möjligtvis var det en svåger, som hade en snabb motorbåt. Så de körde över till träningen på kvällarna, berättar Hasse Ericsson. Några större arvoden för tränaruppgifterna rörde det sig inte om:

- "Satte" ställde upp så gott som gratis. Han var mycket intresserad av vår förening. När vi spelade matcher i Landskrona kom han alltid och tittade på och pratade med oss. Jag tror att han hade bott härinne en sommar och på så sätt kommit i kontakt med oss.

På en av de många lagbilderna med olika årgångar av Hvens IF finns också Knut "Buckla" Hansson med, en spelarprofil i Bois och flerfaldig landslagsman.

-Ja, han bodde delvis härinne också. Hans syster hade ett café härute på somrarna på den tiden. Sporadiskt ville han vara med och träna och även spela. Det var väl ett år som vi försökte engagera honom som tränare, men det höll inte länge, förklarar Hasse Ericsson. Bertil Welin kan komplettera den minnesbilden:

-Buckla ville väl inte åka hit och träna oss. Jag vet att vi var inne i Landskrona på Bois träningsplan och där tränade han oss vid något till-

fälle. Hans engagemang varade bara en tre-fyra matcher. Buckla var med i några träningsmatcher, men jag vet aldrig att han spelade med oss i någon seriematch.

Roy Welin kan också lämna ett bidrag för att klargöra Buckla Hanssons roll i Vens fotbollsliv:

-Det fanns vissa misshäligheter med i bilden. Jag tror att det var styrelsen som ville ha Buckla, medan Verner Angelis och spelarna jobbade för att Valter Nilsson skulle vara tränare.

Valter Nilsson blev tränare i juli 1948, i samband med att Hvens IF fått plats i Skåneserien. Valter, som spelat aktivt i flera klubbar i Landskrona, fungerade sedan under flera år som spelande tränare i Hvens IF.

-Han hade 300 kronor om året för att träna oss, upplyser Bertil Welin.

Det där med taktik var kanske inte Valter Nilssons starka sida. Före matcherna fick spelarna bara ett råd: -Nu kämpar vi grabbar!

I takt med att Hvens IF i början på 1950-talet hade problem med nyrekryteringen, fick laget blandas upp med en del spelare som bodde i Landskrona.

-Det hade vi nytta av. De kände ju domarna i Landskrona. Inte minst

Tränaren Knut "Buckla" Hansson, trea från höger i övre raden, omgiven av från vänster: Oskar F. Sörensson, Karl Welin, Herbert Angelissson, Verner Angelissson och Åke Mårtensson. Sittande: Kurt Christersson, Helge "Bigge" Jönsson, Bertil Nilsson, Hans Ericsson och Karl Halvorsen.

Valter Nilsson ordnade till en del straffar till oss, säger Roy Welin.

-Jag minns speciellt en match mot St Harrie. De ledde med 4-1 i halvtid och ökade sedan direkt till 5-1. Men då kom Valter igång och vi fick 5-5. Valter var en riktig räv på planen. Under de åren var både Bertil och Roy Welin med i A-laget:

-Jag spelade mest höger halvback i A-laget, säger Bertil.

-Och jag spelade högerback med växlande framgång, inflikar Roy.

De hade kommit med i Hvens IF som unga pågar direkt efter krigsåren.

-Jag började i pojklaget. Just de åren hade vi både reservlag och pojklag. Det fanns gott om folk, säger Bertil.

-Jag tror nästan att idrottsföreningen var som störst under de åren, tillägger Hasse Ericsson.

Att Bertil och Roy sökte sig till fotbollen på idrottsplatsen var ganska naturligt. Eller som Roy konstaterar:

-Det fanns ju inte så mycket annat att intressera sig för härute. Var man då lite idrottsintresserad hamnade man på idrottsplatsen. Där var det träning tisdagar och torsdagar. Det var jätteroligt att springa ut där. För

övrigt hände det inte så mycket härute.

-När sedan träningen var slut åkte vi till "Gamlan", dvs den gamla kyrkan, och träffade fjällor. Det var en samlingspunkt. Jag kommer ihåg att det var ett par tjejer från Landskrona, som Sune Welin och jag var lite ihop med en sommar. De fick först följa med ut på idrottsplatsen och titta på

Efter bara några års verksamhet hade Hvens IF inte bara resurser att hålla ett A-lag. Fotbollen hade lockat så många entusiaster på ön att man också kunde ställa upp ett reservlag. Det här B-laget är från säsongen 1938/39. Stående fr v: Oskar Andersson, Sven Eriksson, Ture Hansson, "Smens-John" Andersson, Anders Nordstrand, John Jönsson. Sittande fr v: Kalle Olausson, Simon Parry, Ragnar Andersson, Allan Olsson och Hans-Erik Magnusson.

medan vi tränade. Sedan åkte vi upp med dem till "Gamlan".

-Idrottsplatsen var liksom en samlingspunkt för ungdomarna på ön under sommarmånaderna på den tiden. Även Hasse Ericsson och Bertil Welin har starka minnen av träningskvällarna. Hasse, som höll på aktivt till 1951, arbetade tillsammans med sin far med lantbruket.

-Det var rätt så hårt då. Man jobbade hela dagen och sedan klockan sex efter kvällsmaten skulle man ut och träna på idrottsplatsen ett par timmar.

-Under kriget fick vi ju dessutom ingen olja till traktorerna. Då var det med hästar som man gick på åkarna. Så kondition fick man ju.

-Ja, det var egentligen märkligt. Man kunde jobba med hösten, höhösten till exempel. Det var ju tungt och sedan kunde man ändå springa därute på idrottsplatsen på kvällarna, säger Bertil och fortsätter:

-Och alla ville ju vinna även på träningarna. Så vi slutade aldrig förän det var för mörkt. Först när vi inte längre kunde se bollen, lade vi av.

Det är inga överord att påstå att Hvens Idrottsförening under några decennier fungerade som själva navet för fritidslivet på ön i Öresund. Fotbollen stod i centrum och även

friidrotten hade sin givna plats, men det gjordes åtminstone små ansatser att också bredda idrottslivet på Ven.

-Jag minns att man i alla fall bildade en boxningsklubb nere hos "Smens-John". Sverker Strandberg var ordförande. Den första matchen i boxningsringen, som monterats upp på loftet hos "Smens", gick just mellan Sverker och "Smens-John". Och John piskade ordföranden till den milda grad att Sverker gick hem.

Bertil Welin daterar händelsen till sent 30-tal och fortsätter:

-Andra matchen var "Smens-John" mot Gunnar Hultgren. Även Gunnar fick rejält med stryk, så han grät när han gick hem. Vad Bertil minns blev boxningsklubbens historia inte mycket längre än så, två matcher, sedan var det slut.

Även brottningen försökte slå rot i idrottslivet på ön. Som gammal aktiv brottare var inte minst Kalle Halvorsson intresserad av att dra igång verksamheten.

-Brottarna höll till i en hemvärnsbarack, som de hyrde vintertid. Men det blev inte mycket av det. För när våren kom ville alla spela fotboll istället, konstaterar Bertil Welin.

Då blev terränglöpningar ett mer bestående inslag. Det var Västra

Skånes Idrottskrets som förlade vissa tävlingar till ön, med Hvens IF som medarrangör:

-Man sprang från idrottsplatsen, fast jag kommer inte exakt ihåg banans sträckning. Vi sprang över backarna. Jag minns att Sven Eriksson segrade en gång. Kalle Blom vann också ett år. Det handlade om en fyra-fem km lång bana, förklarar Roy Welin.

1950 kunde Hvens Idrottsförening fira 15 års-jubileum. I årsberättelsen för det året stod följande att läsa: "I samband med 15 års jubileet erhöll föreningen i gåva från professor Emil Johanson-Thor två magnifika pokaler, varav den ena enligt givarens önskemål ska vara ständig föreningsegendom till minnet av Lars Johansson."

-Ja, Lars var mycket intresserad, men det var väl mer på friidrottssidan, noterar Bertil Welin.

-Då var hans bror Gunnar bättre i fotboll, inskjuter Hasse Ericsson.

Konstprofessorn Emil Johanson-Thor och hans söner finns alltså, om än perifert, med i Hvens IF:s historia. Detsamma gäller konstnären Gustav Rudberg, "Spanien-Gustav". Roy Welin kan berätta om "Spanien-Gustavs" korta fotbollskarriär på ön:

-Gustav var med på en träning. Han fick ett hårt skott rakt på

"familjelyckan". Det tog så illa att Gustav vek sig och kröp åt sidan. När han efter en stund hämtat sig, återvände han in på planen. På sin stockholmsdialekt förmanade han de övriga spelarna:

-Nu får ni lugna ner er lite. Nyss var det en jävel som sköt mig rakt på "Blank-Olle".

Som fotbollsklubb upplevde Hvens IF sina bästa år i början av 1950-talet.

-Då var bröderna Angelissson med. Sune Welin och Nordin spelade högerwing och i regel gick Valter Nilsson vänsterinner. I årsberättelsen för 1952 kunde man också notera om fotbollslaget:

"De deltagande medlemmarna gav prov på en uppmärksam helgjuten insats inom den rent praktiska tävlingsverksamheten genom att trots hårda konkurrenser genom de medtävlande föreningarna och klubbarna föra fram Idrottsföreningen till att för första gången efter anslutningen till det reguljära seriesystemet inom Skåneserien vid serieavslutningen i maj månad stå som vinnare med en överlägsen marginal."

Lite enklare uttryckt handlade det alltså om serieseger för Hvens Idrottsförening i den västra avdelningen av Skåneserien div III, mellanskånska gruppen. Men uppflyttningen en se-

rie innebar också slutet för storhetstiden för fotbollslaget på ön.

-Det var en för hög serie för oss. Vi hade inte spelarmaterial som räckte till. konstaterar Bertil Welin.

1954 blev också slutet för fotbollens storhetstid på ön i Öresund. Det gick inte längre att samla ihop till ett A-lag. Den siste tränaren var Åke "Pilla" Fredriksson.

-Det hör till saken att många av de tongivande spelarna slutade alla på en gång: Knutte Christersson, Valter Nilsson, Nordin. Dvs alla de killar som varit med om att föra laget till serieseger 1952 lade av. De hade liksom nått sitt mål. konstaterar Roy Welin.

Från att ha varit ett fotbollslag med enbart öbor, tvingades Hvens IF att under de sista fotbollsåren ta hjälp

Glada segrare. Laget som 1952 vann Mellanskånska serien division III bestod av, övre raden fr v: Erik "Nicke" Andersson, Valter Nilsson, Sune Welin, Kurt Christersson, Helge "Bigge" Jönsson, Oskar F. Sörensson, och Verner Angelisson. Knästäende: Herbert Angelisson, Bertil Baum, Gunnar Wennerberg, Verner Andersson och Kurt Carlsson.

från fastlandet för att få ihop en "elva".

-När vi skulle spela bortamatcher samlades vi i Landskrona. Vi tränade aldrig tillsammans och vi spelade bara en säsong i den högre serien och fick en massa däng, berättar Bertil och fortsätter:

-Efter säsongen 1954 begärde sig därför föreningen ut ur seriesystemet och hade då möjlighet att börja om på nytt. Men det blev aldrig så. Underlaget på spelarsidan var för dåligt. Vi fick inte ihop folk. I årsberättelsen för 1954 noterade sekreteraren Erik Pålsson:

"Sedan föreningen kunnat genomföra våromgångens serieprogram framfördes då vissa önskemål från de aktivt deltagande medlemmarna om en fortsatt verksamhet även under andra hälften av årets säsong, men endast en kort tid därefter var man på det klara med att någon fortsatt verksamhet med föreningens rent praktiska idrottsutövan icke längre var tänkbar genom den spelaråderlåtning som efterhand alltmer gjorde sig gällande."

Det var säkert med sorg i hjärtat Erik Pålsson till slut tvingades knacka ner följande konstaterande i den maskinskrivna årsberättelsen, nämligen att man beslutat att "tillsvidare nedlägga föreningens rent praktiska idrottsverksamhet".

En fotbollsepok gick i graven, efter 19 intensiva år för Hvens Idrottsförening tog det hela slut. Luften gick totalt ur fotbollen ute på ön i Öresund.

-Det kändes tomt, visst saknade vi den, säger Bertil Welin.

Idrottsplatsen plöjdes ganska omgående upp och förvandlades till åker igen. Fotbollens själ tycktes för evigt ha lämnat Ven och Hvens Idrottsförening vara ett minne blott.

Men så lätt tog man inte död på en fotbollskultur, som en gång börjat i tegelbrukets slamgrav. Tio år senare återuppstod Hvens Idrottsförening. 1964 spelades det åter fotboll i organiserad form på ön ute i Öresund.

-Det var egentligen Verner Angelissson som kom med förslaget om att ta upp Hvens Idrottsförening, förklarar Roy Welin och fortsätter:

-Vi brukade på somrarna springa och spela lite fotboll i kohagen utanför där vi bodde. Det var i all enkelhet. Vi lade ett par tröjor till mål och så sparkade vi. Efter ett tag förde Verner på tal att man borde kunna spela lite mer organiserat och föreslog att vi skulle återuppliva Hvens IF. Tanken var att de gamla spelarna skulle möta de yngre i en match.

Så skedde också i augusti 1964. Någon idrottsplats fanns inte längre

att tillgå. Men Kungsgården släppte till en kohage vid Stjärneborg.

-Vi räfsade den fri från mockor och gjorde den så jämn som möjligt, berättar Bertil Welin.

Målstänger och nät anskaffades. Linjer kritades upp. Två olika generationer Hvens IF ställde upp till avspark. "Gamla" Hvens IF uppträdde i de klassiska gula tröjorna, medan den yngre upplagan spelade i rött. Både Hasse, Bertil och Roy var med i matchen. De äldre fick efter en timmes spel ge sig med 5-4. Efter matchen hade man ordnat en kamratträff på Turistgården. Ett detaljerat pressreferat kan berätta om fortsättningen:

"Sedan man samlats kring det festdukade bordet tog Roy Welin, Stockholm, till orda och gav en översikt över detta arrangemang och vad man velat åstadkomma genom att samla alla de gamla spelarna från Hven till denna sammankomst för att på så sätt fira den förening, som samtliga närvarande varit med om att bilda och tillhöra samt på ett eller annat sätt bidragit till dess förkovran under de år Idrottsföreningen var en aktiv förening."

Utan minsta tvivel måste det ha varit Erik Pålsson som formulerat denna mening. Han älskade långa meningar, avskydde punkter, men kommaterade gärna och under många år fungerade Erik dessutom som bygdekör-

respondent för tidningen Landskrona Posten.

Den gamle sekreteraren hade åter satt sig vid skrivmaskinen för att skildra fotbollen på Ven. Det måste ha varit en alldeles speciell känsla för honom att få skriva dessa rader, att få häfta fast ett nytt kapitel i Hvens Idrottsförenings historia. Kamratträffen beslöt sig nämligen att få Hvens Idrottsförening inregistrerad hos Sveriges Riksidrottsförbund igen.

De gamla föreningsstadgarna skulle gälla och vidare bestämde man sig för att "sommarmatchen" skulle bli årligen återkommande. I styrelsen invaldes Sune Welin, ordförande. Verner Angelisson, v ordförande. Herbert Angelisson samt Erik Andersson, Roy Welin och Curt Carlsson. "Sommarmatchen" utvecklades omgående till ett mycket uppskattat nöje, som lockade stora publikskaror. Men nu var det inte längre två generationer av Hvens IF som svarade för underhållningen.

-Nej, istället mötte Hvens IF ett lag bestående av sommargästerna på ön. Till en början användes kohagen vid Stjärneborg, men till slut tröttnade man på detta provisorium.

-Vi tjtade på kommungubbarna inne i Landskrona och fick dem att arrendera en bit mark av Bertil. Där satte man upp mål och stängsel. Det blev en riktigt bra fotbollsplan, säger Roy.

Läget vid den allmänna landsvägen gjorde förstås inte det hela sämre. Det blev genom åren ganska många uppgörelser mellan Hvens IF och sommargästerna på den planen. Men för några år sedan försvann först matchen och sedan planen. Markägaren Bertil Welin kan berätta:

-Jag var själv i behov av marken och gav fritidsförvaltningen i Landskrona besked om, att de bara fick behålla den tills de anlagt en egen permanent plan med omklädningsrum på ön. Vi fick nämligen springa och klä om långt nere på Vengården. Fritidsförvaltningen lovade varje år, men det blev ingen plan. Så till slut blev jag förbaskad och sa upp planen.

Några år tidigare hade den årliga "sommarmatchen" dessutom upphört. Med åren svalnade helt enkelt intresset. Rätt många av de som varit med från början av "sommarmatchen" började komma upp i åren och ville inte spela, förklarar Roy. Och Bertil bygger på med följande konstaterande:

-Ja, det hela självdog. Golfen hade tagit över idrottsintresset på ön.

Golfbanan är numera den naturliga träffpunkten, som idrottsplatsen och fotbollen i äldre da'r. Inte ens på den lilla märkliga ön med sina backafall och malvor har idrottens utveckling kunnat hejdas. Den runda läderkulan

fick vika som idrottslig huvudattraktion till förmån för den lilla golfbollen och de nio hålen. Åter en gång såg tiden ut att vara ute för Hvens Idrottsförening och fotbollen på ön.

Men ibland är ödet märkligt. Jag får nästan rysningar, när jag veckan efter Erik Pålssons bortgång i juli i år läser följande tidningsartikel i Landskrona Posten: "Hvens IF är på väg att återupplivas. I veckan spelade ett pojklag under namnet Hvens IF två matcher i Landskrona och det var 37 år sedan Hvens IF senast spelade i Landskrona.

-Vi har sådär 20 pågar som spelar, så vi har fått för oss att väcka liv i Hvens IF igen, säger Bosse Andersson, tränare för grabbarna."

Hvens Idrottsförening tycks ha evigt liv. Den gamla kohagen har fått fungera som fotbollsplan igen. Och fotbollsintresset har ökat markant.

-Under senare år har ju många ungar kommit till ön genom inflyttningen, säger Bosse Andersson. Från kommunens sida har man planer på att åstadkomma en fotbollsplan vid västra skolan.

-Ja, det är verkligen roligt att fotbollen kommit tillbaka på ön, säger Hasse, Bertil och Roy med en mun.

Undrar just om Erik Pålsson, innan hans hjärta slutade slå, hann få vet-

skap om att fotbollen återuppstått i organiserad form på hans så kära Ven? Om så var fallet måste det ha glatt honom.

När jag säkrar artikeln i min dator för sista gången, kan jag inte låta bli att tänka: Nu har jag åtminstone uppfyllt ett löfte, fotbollens historia på Ven blev till slut skriven. Det gick utan Erik Pålssons hjälp. Fast med hans minnen hade kanske historien sett helt annorlunda ut. Men det är en annan historia.

När jag trycker ut den långa artikeln på min printer, som är kopplad till datorn får jag plötsligt en ingivelse att ringa Kjell Ericsson. Jag berättar att jag lagt ner en hel del arbete på att

försöka rekonstruera fotbollens historia på Ven och undrar sedan:

-Kjell, hur var det egentligen med Erik Pålssons femöring den gången. Hittade ni den?

-Visst gjorde vi det. Fast tid tog det, men vi hann med båten.

Så har historien om historien fått sitt lyckliga slut och det är dags att sätta punkt. Fast känner jag Erik Pålsson rätt, hade han nöjt sig med ett komma. Han ville högst ogärna avsluta en mening. Den skulle ständigt leva vidare.

Som Hvens Idrottsförening och fotbollen på ön.

ÅKE JÖNSSON

De tre historieberättarna en sensommardag 1991. Fr v: Hasse Ericsson, Roy Welin och Bertil Welin. Foto: Christer Strandberg

Traditionsbärare: nya Hvens IF. Foto: Anders Hilding

Uraniborg -

rekonstruktion av en trädgård

Tycho Brahe sökte en universell sanning som astronom på den lilla ön Ven i sundet mellan Danmark och Sverige. Han fann den inte. Men medan han letade gjorde han betydelsefulla iakttagelser om universums mekanik, som senare astronomisk vetenskap har kunnat utnyttja på sin väg mot rymdforskningen.

Hans metod var den absoluta noggrannheten parat med en ohämmad ambition. Och den begränsade sig inte till astronomin, utan kom också att gälla hans arkitektur. Därför ska-

pade han kring 1580 Europas mest helgjutna anläggning, där hus, trädgård och försvarsverk är övertygande integrerade som vore det en snöflinga, kristalliserad ur rymdens kalla luft.

Det är nu min uppgift att rekonstruera en del av anläggningen på ett sådant sätt, att det kommer att se ut som om Tycho Brahe höll på att sammanfatta en bit av sin tids kultur. Rekonstruktionen kan inte bli helt korrekt, men jag hoppas att den blir sann.

Historik och lägesbeskrivning

Uraniborgs centrala placering på Ven, det lilla museet från 1931 och Ivar Johnssons kongeniala Tycho Brahemonument från 1946 är idag det enda som ger en föreställning om Uraniborgs historiska betydelse.

Vallarna är starkt eroderade, delvis helt borta. Platsen för byggnaden markeras av en grop med rester av iordningsställanden från detta århundrade, men ger ingen uppfattning om

hur den lilla slottspaviljongen en gång utgjorde scenen för sin tids mest avancerade astronomiska studier. På den ursprungliga slottsplatsen innanför vallarna ligger det anspråkslösa skolhuset från 1906. Sikten ut i universum hindras i norr av den sockenkyrka som 1899 ersatte St Ibbs medeltida kyrka.

Stället andas en stämning av lantlig idyll, men ger inte fantasin näring i

Tycho Brahe-museet
då det var nytt. Foto:
Björklingson

riktning mot en av den vetenskapliga
historiens brännpunkter.

Denna historia är i sina huvuddrag
känd över hela världen. Den unge, av
astronomin gripne, adelsmannen
Tycho Brahe från Knutstorp fick av
kung Frederik II ett forskningsan-
slag - för att uttrycka det i nutida
former - som gjorde det möjligt för
honom att upprätta och driva en
institution på Ven i nära kontakt
med den europeiska eliten. Forsk-
ningens resultat publicerades lö-
pande och mottogs som revolutione-
rande överallt där man hade förut-
sättningarna för att värdera den.

Forskningen ingick i det kraftfält som
skapades under renässansen med
dess vitala människosyn, osentimen-

tala samhällsuppfattning och fram-
tidsoptimistiska världsbild. Tycho
Brahe var själv en av dessa s k
renässansmänniskor som, överty-
gade om sin individuella förmåga,
kastade sig över allt som kom i deras
väg med samma entusiasm. För en
person av Tycho Brahes sort var det
självklart att ramen kring det veten-
skapliga arbetet skulle ha samma
kvalitet och vara lika progressiv som
själva forskningen. Därför medförde
hans verksamhet att Ven blev sce-
nen för ett punktvis nedslag av Euro-
pas elitkultur.

När forskningen flyttades till Prag
förföll institutionen snabbt. Det be-
rodde naturligtvis på att det på den
lilla isolerade ön inte fanns verksam-
heter som kunde utnyttja den mycket

Vid 350 års-jubileet av Uraniborgs uppförande, den 18 augusti 1926, talade astronomiprofessor Östen Bergstrand. Han sade bl a: "Som människa har Tycho Brahe bedömts mycket olika. Mycket av vad hans vedersakare haft att anmärka mot hans karaktär och handlingssätt måste ses mot bakgrunden av den tid, i vilken han levde och av den samhälleliga miljö han tillhörde. Hans för lyckans obeständighet och snabba växlingar utsatta liv företer bilden av en stark och helgjuten personlighet, som varken av med- eller motgång lät sig ledas från sin utstakade väg. Hans typ är en äkta och fullödlig renässansgestalt." Foto: Björlingsson

speciella anläggningen. En bidragande orsak var formen för den tidens forskningsanslag. Forskaren fick rätt att indriva skatter, arrenden och liknande. Då kan man inte bli populär. I detta särskilda fall hade kungen till råga på allt givit Tycho Brahe något som han inte utan vidare rådde över: fria bönders jord. Resultatet blev förstås att bönderna kom att hata Brahe och med förtjusning såg hans anläggning förfalla.

Uraniborgs läge på den högsta punkten på Ven ger sig självt utifrån astronomiskt funktionella hänsyn. Men den har också ett symboliskt värde som uttryck för makt och härskande. Intrycket måste ha varit starkare då än nu, eftersom Uraniborg förutom att ligga högt låg på övergången mellan de nordliga åkrarna och ön sydliga del, vilken användes som betesmark. Därtill kommer att alla byggnader säkert varit låga, halmtäckta

korsvirkeshus och att trädväxten antagligen varit mycket sparsam.

De stenkädda vallar som omgav den kvadratiske anläggningen är fortfarande tydligt synliga på tre sidor. Att det inte finns något kvar av stenkäddningen beror troligen på att den har kunnat användas som byggnadsmaterial på ön. Liknande stenkädda vallar på Kronborg i Danmark och vid Chenonceau i Frankrike visar att tekniken var känd vid denna tid.

Trädgården, med sin plantering av fruktträd, sina paviljonger och sina rabatter, har på kopparstick och kartor avbildats så detaljerat att man har betvivlat att något sådant kan ha existerat på Ven i slutet av 1500-talet. Men jämför man med tidens planteckningar och beskrivningar av trädgårdar ute i Europa och tar med i värderingen de rester av renässans-traditionen som man finner på Ven, i skånska och danska bondträdgårdar och framförallt på kyrkogårdar som Brunnby och Lyö, så verkar Uraniborg-planen helt sannolik.

Beträffande växtmaterialet kan man för Nordeuropa få stöd hos konstnärerna Dürer och Breughel, som båda med stor botanisk noggrannhet har återgivit sin tids trädgårdsväxter. Det förefaller rimligt att anta att Tycho Brahe med sina ambitioner såg till att en del av de växter som lätt kunde flyttas med frö, knölar eller lökar

införlivades i hans anläggning. Det var i alla fall praktiskt möjligt.

Det avgörande indiciet för en högt utvecklad trädgårdskonst kommer emellertid från ett annat håll. Tidens lust till detaljrik pyntning var stor, och att den uppfylldes ser man av bevarade broderade kläder och andra textilier, liksom av smycken och smide - hästarnas utrustning inte att förglömma. Det förefaller mer än sannolikt att man utvecklade samma form- och färgglädje i trädgårdens material. Skillnaden är väl bara den att trädgårdens produkter inte är bevarade annat än som planprospekt och poesi.

1500-talsbilderna av byggnaderna är så detaljrika att man kan ifrågasätta trovärdigheten. Tänker man på att det till vissa delar var en träkonstruktion och att det dubbla ändamålet var att imponera genom festlig prakt och att lösa praktiska funktioner förknippade med astronomiska observationer, blir tilliten till konstnären större. Varför skulle inte Tycho Brahe med sina storvulna ambitioner ha kunnat uppnå detsamma som svenska småborgare i snickarglädjens tid?

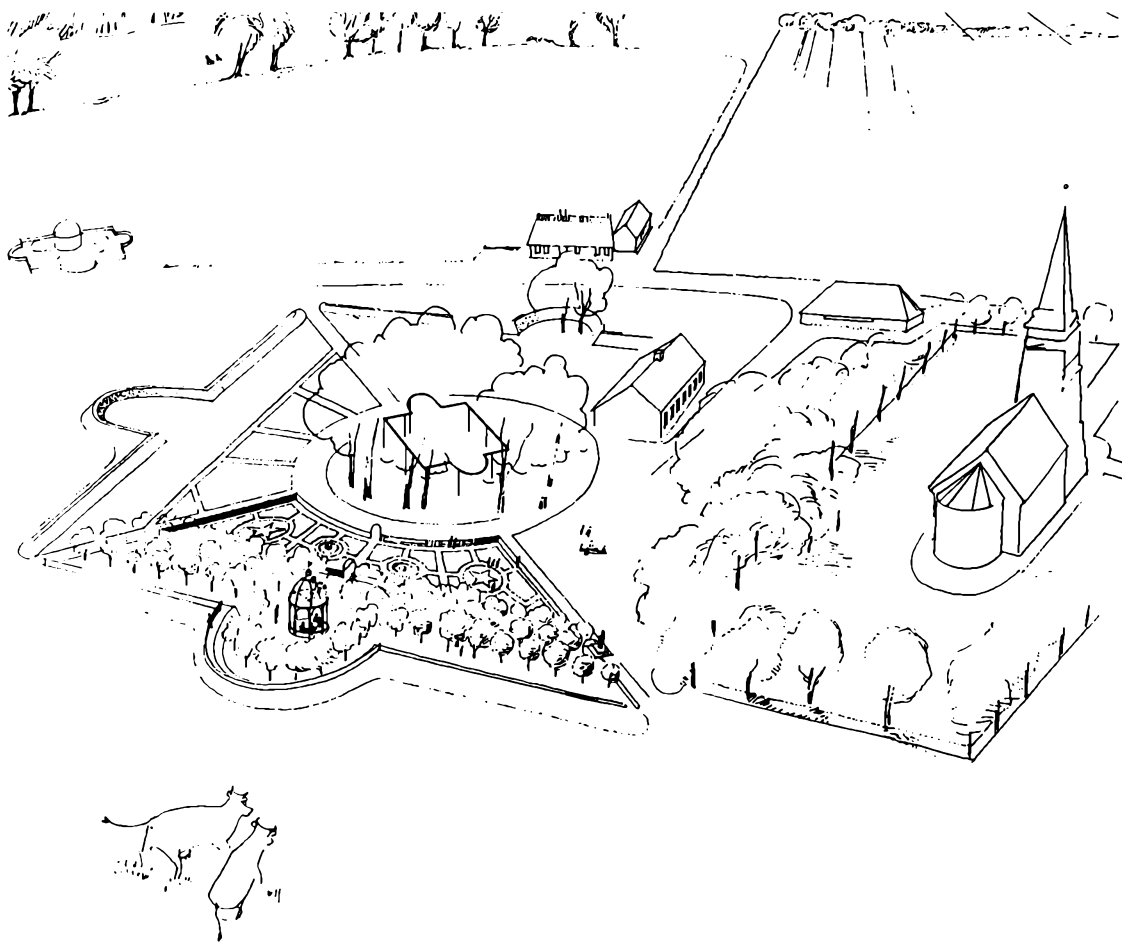
Att rekonstruera byggnaden vore tekniskt möjligt, men blir dyrbart och är inte förenligt med vår tids antikvariska syn. Det finns andra möjligheter att antyda 1500-talets arkitektoniska ambitioner.

Ett förslag utarbetas

När spaden sattes i jorden i september 1991, kunde man se tillbaka på ett långt förberedelsearbete. En grupp privatpersoner, med juristen Karl L. Larsson, astronomiprofessorn Gunnar Larsson-Leander och Tycho Brahe-entusiasten Klas Hyllén-Cavallius i spetsen, hade redan länge arbetat för att de sorgliga resterna av det som en gång var Europas mest avancerade astronomiska laboratorium skulle rustas upp.

Genom illustrationer från Tycho Brahes tid vet man hur anläggningen såg ut vid slutet av 1500-talet, och någon drömde om att återskapa allt - det lilla forskningslottet, trädgårdarna och fästningsvallarna. Men även om ambitionerna begränsades till att gälla trädgårdarna föreföll idén omöjlig att realisera, eftersom skolköket, öns enda gemensamma anläggning förutom kyrkorna, låg inom vallarna.

När kommunen oväntat fick en donation för att låta göra en utredning om möjligheterna att återskapa Uraniborgs trädgårdar, fick jag uppdraget. Det var en utomordentligt stimulerande beställning eftersom den tvingade oss på kontoret att studera Tycho Brahe, 1500-talets trädgårdskonst och förhållandena på Ven.

Uppgiften föreföll omöjlig för oss också, till vi kom på idén att rekonstruera på ett sådant sätt att det ser ut som om Tycho Brahe höll på att bygga upp Uraniborg. Källargropen fylls igen, eftersom den verkar förvirrande. I stället reser man en stålkonstruktion, ett lätt ramverk av metall, som ger konturerna av Brahes palats och visar dess form och storlek.

Med en sådan lösning blir den pedagogiska illustrationen tydlig och alla risker för förväxling med det ursprungliga undgås. Metoden är känd från Philadelphia, där Franklins födelsehus markerats på liknande sätt.

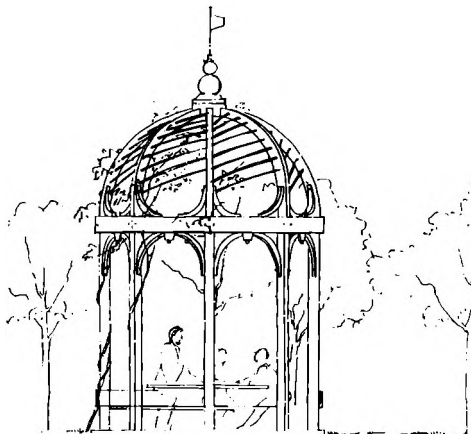
För att mildra konflikten mellan Uraniborg och kyrkan kommer den existerande växtligheten att bevaras och utökas. Lindarna på kyrkans område kan tillåtas få större kronor och almarna på och kring den norra vallen kompletteras med nyplantering av bok och avenbok, som även kan ersätta almarna när de är utlevade.

Det bör eftersträvas en så stor obruten yta som möjligt kring anläggningen. En fri yta runt borgen ger inte bara fri utsikt, utan även en möjlighet att uppleva borgen på håll.

Skolbyggnaderna har stor lokal betydelse och är för sin tid karaktäristiska. Om inget oförutsett inträffar får man räkna med att dessa hus ännu många år kommer att ligga på platsen, d v s innanför vallmurarna.

Kyrkan hör till en tid som inte respekterade öns historia. Den dominerar kraftigt och stör den annars fria sikt i alla riktningar som var den avgörande anledningen till Uraniborgs placering i landskapet. Kyrkan kan naturligtvis varken flyttas eller rivas och utgör därmed en avgörande begränsning vid renoveringen.

Den nordvästra vallen bevaras som den är för att inte störa den avskärmade växtligheten, medan de övriga vallmurarna förhöjs, förstärks och ges en skarpare form. Eftersom vallarna tycks ha rasat ömsom inåt, ömsom utåt, skall de korrigeras så att de återfår sitt ursprungliga, exakta läge.

LUSTHUS - TIMMERKONSTRUKTION PÅ STENSÖCKEL
BEVUKET MED KARRIÖL OCH MUNKLE
SITTPLATS MED BORD OCH BÄNKAR

För att ge en bild av samtidens trädgårdskonst och av Tycho Brahes ambitionsnivå kommer den ena, den nordöstra, trädgården att rekonstrueras med staket, lusthus och växtlighet. Sådana rekonstruktioner har tidigare gjorts i stor skala på slottet Villandry i Frankrike, i mindre skala i Vordingborg i Danmark, samt vid Hässelby slott och Fredriksdals herrgård i Sverige. För att ge en rättvisande bild av denna trädgårdsform med kantväxter, klippta figurer, blom-

mor och grönsaker bör rekonstruktionen vara lika minutiös som i Villandry. I fruktträdgården skall -

med bistånd av genbankens pomologiska avdelning - tidens sorter användas.

Restaureringen påbörjas

Detta förslag presenterades för idégivarna, kommunen, riksantikvarieämbetet, den arkeologiska institutionen vid Lunds Universitet och för länsantikvarien. Man fann förslaget tilltalande och realistiskt, bortsett från kostnaderna som av Landskrona kommun beräknats till fem miljoner kronor. Intressegruppens arbete med att skaffa pengar tog tid, men det var fruktbart. Riksantikvarieämbetet under ledning av Margareta Biörnstad satsade två miljoner, Landskrona kommun lika mycket och Crafoordska Stiftelsen en miljon.

Ärendet kunde nu gå in i nästa fas och i april 1991 började ett forsknings- och projekteringsarbete, i vilket alla de intressenter som hade tillstyrkt restaureringen deltog. Förutom ett omfattande arkivstudium har de arkeologiska undersökningarna varit givande och på många sätt intressanta.

Uppgiften var ju, kort sagt, att utarbeta en rekonstruktionsplan som lika mycket respekterade Tycho Brahes idealprojekt som den verklighet som kunde studeras på stället. Där

idealprojektet, som det presenteras i Tycho Brahes egen skrift *Epistolarum astronomicarum Libri*, är för svagt och där arkeologin inte ger svar, har vi sökt upplysningar i skrifter och illustrationer från tiden.

När detta skrives är arbetet i full gång och jag kan tillsammans med mina medarbetare glädja mig över att trädgårdsytan börjar ta form. Vi kan se schakt som visar vallkärnornas

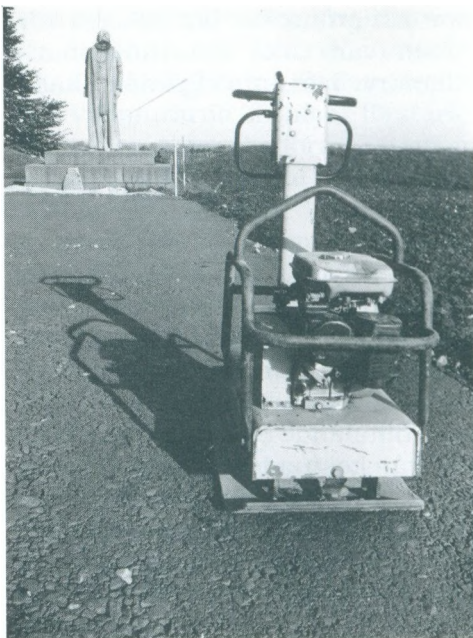
Foto: Sven-Erik Svensson

uppbyggnad och den välbevarade vallfoten. Vi kan glädja oss över att ha funnit hållpunkter för anläggningens geometri och över att venborna visar ett positivt intresse.

Den tidsplan som utarbetats har med små justeringar hittills kunnat följas. Första etappen av anläggningsarbetet, där bl a sådd och plantering ingår, kommer att vara avslutad i april. Därefter följer ett par månaders intensiv vård av anläggningen, en "finputsning" innan det är dags för en festlig invigning den 3 juli, 400-årsdagen av Christian IV:s besök hos Tycho Brahe på Ven.

SVEN-INGVAR ANDERSSON

Arkeologen Magnus Artursson, här assisterad av två av kommunens män, har hittat något intressant. Foto: Pär Eliasson

Den stenpelare
med glob som
står utanför
Tycho Brahe-
museet på Ven-
stod ursprungli-
gen på gården
Östanlid. Pela-
ren skänktes till
museet av går-
dens davarande
ägarinna i sam-
band med ett
Tycho Brahe-
jubileum 1946.

Venborna och Tycho Brahe

Mitt i Nordens mest tätbefolkade område ligger avfolkningsbygden Ven med cirka 300 bofasta öbor. Att vara en äkta öbo innebär att man vill ha sin frihet, att kunna bestämma sin vardag själv. Redan under Tycho Brahes tid var man fast besluten att behålla denna frihet. Öborna lyckades - Tycho Brahe fick lämna ön 1597 - och de fick behålla sin relativa autonomi till 1959, då Vens kommun inkorporerades med Landskrona kommun.

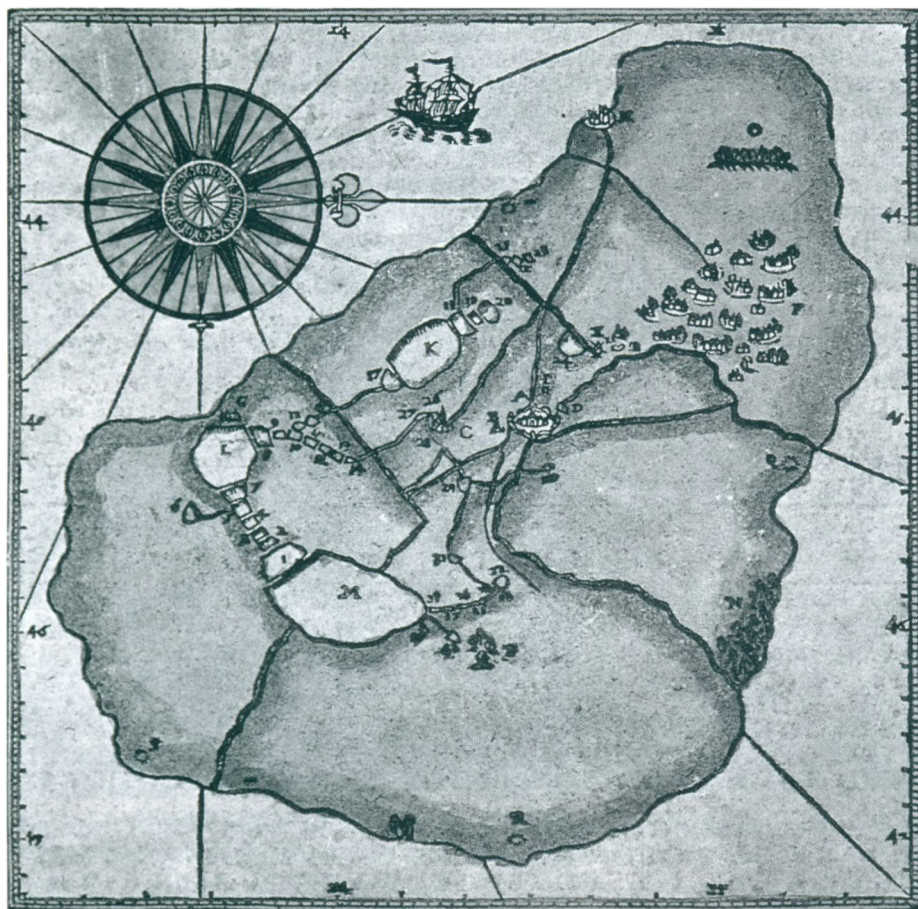
Under två veckor i maj 1989 pågick en mindre arkeologisk utgrävning av Tycho Brahes Uraniborg på Ven. Under dessa veckor fanns även jag på plats för att samla material till en etnologisk kartläggning av sägentraditionen kring Tycho Brahe. Det var fruktbara veckor både för arkeologerna och för mig. Såväl öborna själva som turister kom och ville veta vad vi höll på med vid själva borgområdet.

Ett naturligt samtalsämne blev då Tycho Brahes verksamhet på ön och sägnerna kring honom. Detta bidrog till att öborna försökte dra sig till

minnes vad de som barn hört om Tycho Brahe i skolan, genom föräldrar och vad andra hade berättat. Sägnera som kom upp var oftast stereotyper kring "grym adelsman" eller "tokig vetenskapsman". Att det ändå ligger ett visst mått sanning i dessa sägner om Tycho Brahes grymhet mot bönderna på ön råder inget tvivel om. Jag ska därför helt kort redogöra för vad som egentligen hände när Tycho Brahe fick Ven.

Den 23 maj 1576 fick Tycho Brahe ön Hven i förläning av den danske kungen Frederik II. Enligt Brahes egen utsago påbörjades byggnadsarbetet av Uraniborg den 8 augusti 1576 med en grundläggningsceremoni. Bönderna på Ven fick, förutom byggmästaren och hans stab av hantverkare, hjälpa till vid byggnationen. Venbönderna grävde, fällde träd, brände tegel och transporterade byggnadsmaterial.

Tycho Brahes ankomst till ön som överhetsperson har uppenbarligen förändrat vardagen för bönderna på ön på ett uppseendeväckande sätt.

Denna karta över Ven ingår i Tycho Brahes eget verk *Epistolae Astronomicae*, tryckt 1596 på Uraniborg. Här syns "Uraniborgum" mitt på ön. Man ser också Tuna by, kyrkan, vägarnas sträckning samt dammanläggningarna till Brahes pappersmølla. Kustkonturen är förvånansvärt exakt återgiven, men kartan är - i våra ögon - felvänd, så att det vi kallar norr här är vänt åt öster. Det beror på att öster under lång tid utgjorde huvudriktningen inom kartografin. Ordet "orientera" kommer just från det latinska ordet för öster, "orient".

Han måste ha ställt hårda krav på bönderna och kanske också varit hård och grym mot dem i vissa fall. Många av bönderna i Tuna by började nämligen under denna period att flytta från ön. Från Kronborgs slott utgick 10 april 1578 ett kungligt påbud i form av ett öppet brev:

"...att kronans bönder förbjöds att flytta från Hven utan Tycho Brahes tillåtelse, då detta endast skulle medföra att arbetsbördan för de bönder som stannade kvar blev än större. Flyttade någon likväl fick länsmannen rätt att straffa honom utan nåd..."

Man måste i detta sammanhang ha klart för sig att dagsverkesarbetande bönder var något som Tycho växt upp med och förmodligen tog för givet. Ett par år senare gick dock bönderna till kungs med klagomål. Det gällde säkert också nu slottsbyggnationen, men kanske även annat som Tycho ålagt dem. På kungens anmodan svarade Tycho att klagomålen var grundlösa. Kungen begärde då att förhör skulle hållas med bägge parter.

Den 20 augusti 1580 befallde kungen länsmännen i Helsingborg och Landskrona att resa över till Ven och undersöka saken. Resultatet av undersökningen blev att det från kungen än en gång utgick ett påbud, ett så kallat "ORDNING OCH SKICK - Huruledes härefter ska hållas mellan

Tyge Brahe och innvånarna på Hven". Bland annat heter det att "Hvar half gårdh skall giöra Tyge Brahe två dagars verck i veckan till lands eller vatten, räknas hvar dag från solen går opp till solen går ned..."

Bönderna på Ven hade av gammal hävd betraktat sig som självägande, men det visade sig nu att det inte fanns några kungliga brev eller privilegier som styrkte detta. Hädanefter skulle deras gårdar behandlas som kronans gårdar och inte som självägande bönders gårdar.

Att det i detta läge uppstod än djupare konflikter mellan Tycho Brahe och hans underlydande bönder är ju förklarligt. Bönderna kände det som om Brahe hade tagit deras gårdar ifrån dem. Sedan breddades säkerligen klyftan än mer av att hans byggnader på ön var annorlunda och såg mycket speciella ut. Hela Tycho Brahes verksamhet betraktades säkert med stor misstänksamhet, bara det faktum att han arbetade på nätterna gav ju underlag för bönderna att prata om vad som egentligen försiggick i hans stora hus. Vanligt folk sov på natten och arbetade hårt på dagen.

Att verksamheten tedde sig mystisk och i vissa fall som "djävulens verk" berodde säkert också på att Brahe aldrig brydde sig om att försöka förklara för sina underlydande vad han höll på med och till vilken nytta. Han var dessutom i konflikt med öns präst

Uraniborgum. Tycho Brahes slott på Ven såg för dåtidens öbor mycket märkligt och annorlunda ut med sina huvar och balkonger. Rekonstruerande oljemålning av H. Hansen. 1882.

och tillhörde inte heller de slitigaste kyrkobesökarna, vilket säkerligen har bidragit till ryktesspridningen om hans ogudaktiga leverne.

Tycho Brahe och hans vetenskapliga arbete är idag mycket omtalat ute i

Europa och hans lämningar på Ven är i utländska turisters ögon otroligt spännande. Vad ättlingarna till de bönder som Tycho försökte kväsa har för uppfattning om hans spår på ön och varför, kommer jag i korthet att redogöra för och försöka förklara

här. Med "venbor" avser jag, om inget annat anges, de öbor som är infödda på ön i fler än en generation.

Dagens venbor är medvetna om Tycho Brahes insatser som vetenskapsman och den betydelse han haft för astronomin. Trots detta finns en klivenhet inför Brahe och hans ruiner på ön. Han har förvisso gjort stora insatser som vetenskapsman, men man vet också att han försökte förtrycka och ta friheten ifrån deras förfäder. Detta är något som venborna själva är noga med att påpeka för alla som vill veta vad de tycker om arkeologiska utgrävningar av hans lämningar, restaureringsplaner o d.

Dagens öbor tycker att det finns viktigare saker att göra för Ven än att ytterligare markera Tycho Brahes blott 20-åriga existens på ön. Lämningarna efter Tycho Brahe är inte öns enda fornminnen, men det har satsats förhållandevis stora belopp på dem. Denna ensidiga fördelning av kulturstödet ger en felaktig bild av Vens historia, menar öborna. Effekten är densamma som om Landskrona museum enbart skulle inrikta sig på utställningar om och runt Enoch Thulin, som ju förvisso haft en mycket stor betydelse för svensk flygindustri men trots allt bara utgör en del av Landskronas totala historia.

Att venborna idag inte intresserar sig för Tycho Brahe förklarar de själva

med att "...det är inget som vanligt folk hade eller har tid för, förr fick man arbeta för sitt uppehålle och Brahes lämningar var inget som vanligt folk kunde tjäna pengar på... Det är alldeles för länge sedan för att folk ska ha intresse för det här på ön".

Nu är det inte så att alla öbor idag skyr Tycho Brahe och hans lämningar. Det finns en mycket klar gräns avseende intresset för Tychos vetenskapliga arbete och de spår han satt på Ven mellan s k infödda och "inflyttade" venbor.

Öbor av den gamla, sedan generationer tillbaka infödda stammen har en markerad avsmak för allt som står för Tycho Brahe och överheten. Detta sticker de heller inte under stol med, utan talar gärna om hur "herr Tycho" plågade sina bönder och utnyttjade deras unga döttrar. När man ser och hör dessa gamla öbor berätta om hur Brahe styrde och ställde på ön, kan man inte undgå att lägga märke till hur levande dessa händelser är för dem. Vens historiska bakgrund är också något som de kan väl. De är mycket stolta över sin ö och att de tillhör de äkta venborna. De här öborna är en homogen grupp och har haft sin utkomst av jordbruket eller fisket. De har oftast slutat skolan tidigt och arbetat hårt sedan tidig ungdom.

Det "inflyttade" folket är naturligtvis venbor de också, men i denna grupp

En lätt förvånad Tycho Brahe som vaxdocka på Tekniska Muséet i Malmö.

finns ännu en indelning. De kan ha kommit till ön under tegelbrukstiden då Ven blomstrade eller kan ha flyttat ut helt nyligen. Under Vens storhetsperiod fanns det ca 2000 bofasta människor på ön, åtta tegelbruk och en stor flotta av handelsskutor. Detta kan jämföras med idag, då där bor ca 330 personer. Tillhör man den förra gruppen är man lite "mer" venbo enligt de äkta öborna, då man i alla fall har bott på ön i mer än en generation.

Dessa "inflyttade" venbor har inte den historiska kännedomen om ön och de är heller inte så intresserade av den. Naturligtvis finns det undantag, personer som kan Vens historia, och speciellt Tycho Brahes, mycket bra. Denna heterogena grupp av öbor har inte samma uttalat avoga inställning till undersökningar, utgrävningar eller restaureringsplaner av

Tycho Brahe-minnena. De har ingen historisk bakgrund på Ven och känner följaktligen inget hat mot Brahe eller det han gjorde mot öborna under sin "regeringstid" på Ven.

De flesta i denna grupp tycker att astronomens tid på ön verkar spännande och att det är roligt om man kan bevara och återskapa vissa delar av hans slott och trädgård. Detta, menar de, kommer att dra turister och sommargäster som alla boende på ön i sin tur kan dra nytta av och tjäna pengar på.

Denna inställning är rakt motsatt den de äkta venborna har. De tycker förvisso att det är trevligt om sommaren när turister, sommargäster och andra besökare kommer och ön lever upp igen, nästan som förr. Men samtidigt finns där en avog inställning till allt vad turism heter, trots att det enligt de äkta venborna fanns fler turister på ön för 70 år sen än det gör idag. Skillnaden är den att turisterna då var av ett annat slag. De kom från Danmark och stannade över dagen, fikade, promenerade, badade och åkte hem med kvällsbåtarna.

"...dom har inte den känslan för ön... att akta den och djuren här, men det har ju inte kommunen heller förresten. Jaa... man undrar... hur det blir en gång när allting är ändrat, vi får ju vara tacksamma att... att nåt av våra barn kan stanna kvar för dom har fått känslan för ön med sig hemifrån..."

Badande turister vid Kyrkbacken. Vykort från 20-talet. Foto: Björklingson

Att det uppstår motsättningar mellan fastlänningar och öbor är inget unikt, utan ett fenomen som känns igen från ett flertal liknande geografiska områden. Som exempel har vi förhållandet mellan Gränna kommun och Visingsö och mellan Kalmar och Öland. Detsamma gäller även förhållandet mellan Landskrona kommun och Ven.

De "inflyttade" öborna kanske kan ha en annan uppfattning än kommunen vad som är väsentligt för ön och vad som bör göras, men de accepterar ändå ett avvikande beslut och litar troligen mer på kommun-

politikerna. Är man en infödd venbo har man en något annorlunda inställning till Landskrona kommun och dess venpolitik:

"...Ja, förhållandet har väl varit lite spänt under de år som gått, och det har väl varit det att det inte gått att få gehör för vårt... För det första så tyckte ju inte vi venbor om att bli inkorporerade med Landskrona, även om det inte gått att vara själva i längden... Så vi var liksom tvungna, men... Vi infödda venbor är ju väldigt självständiga, det får jag ju säga att vi tycker inte om några band och vi har väl känt det som ett visst förmyndar-

skap, och vi har ju blivit styvmoderligt behandlade i ett flertal fall, men hur där blir i en framtid får en ju se..."

Att ge en entydig och enkel förklaring till varför de infödda venborna inte tycker att Tycho Brahes ruiner är något "märkvärdigt" går naturligtvis inte. Jag skall här belysa en sida av problemet.

Vid intervjuer med öborna sade ett flertal av dem, att hade de själva fått välja så hade de velat tillhöra Helsingborgs kommun. Nu blev de emellertid aldrig tillfrågade vad de ville utan helt enkelt bara sammanslagna med Landskrona kommun. I detta sammanhang bör nämnas att Helsingborgs kommun med största sannolikhet hade agerat på liknande vis i beslut avseende förhållanden och kulturpolitik på Ven. Detta upplevde många som att de blivit frantagna både bestämmanderätten över sig själva och sin ö. Likheterna med Tycho Brahes sätt att hantera öborna fanns där. Omedvetet, och till viss del medvetet, gör också venborna den kopplingen tillbaka.

Rubriker från 1959, året då Ven kom att bli en del av Landskrona kommun. Kommun-sammanslagningen föregicks av flera års känsloladdade debatter och blev en följetong i tidningarna. Ordet "inkorporering" har sedan dess haft en ödesmättad klang för många venbor.

Ven är dock för litet för att kunna handha alla de servicefunktioner som idag är ålagda en kommun. Detta är givetvis venborna medvetna om, men ser ändå på Landskrona kommun som en övergripande maktbärare varöver de har ringa inflytande.

"...vi är väl ett släkte för oss själva vi öbor... men vi vill ju skydda ön och våra intressen... Vi vill inte ha någon förmyndare över oss och det är väl liksom att då sätter man alla taggarna utåt... Och det gäller inte bara inkorporeringen... för det har blivit jobbigare att leva här på ön nu..."

**Vi vill vara oss själv,
säger hvenborna**

**LANDSKRONA MALAS I MÖRKA FÄRGER AV ÖBOR,
SOM VILL VARA SJÄLVSTÄNDIGA**

**HVEN RÖSTADE
JA FÖR FRIHET**

*Ingen sorg i Landskrona
om Ven vill gå egen väg*

**Ven vill inkorporeras med Landskrona
Kommunens ekonomi är helt undergrävd**

**Landskrona har ej
spelat slygga vargen**

Hven tog själv initiativet

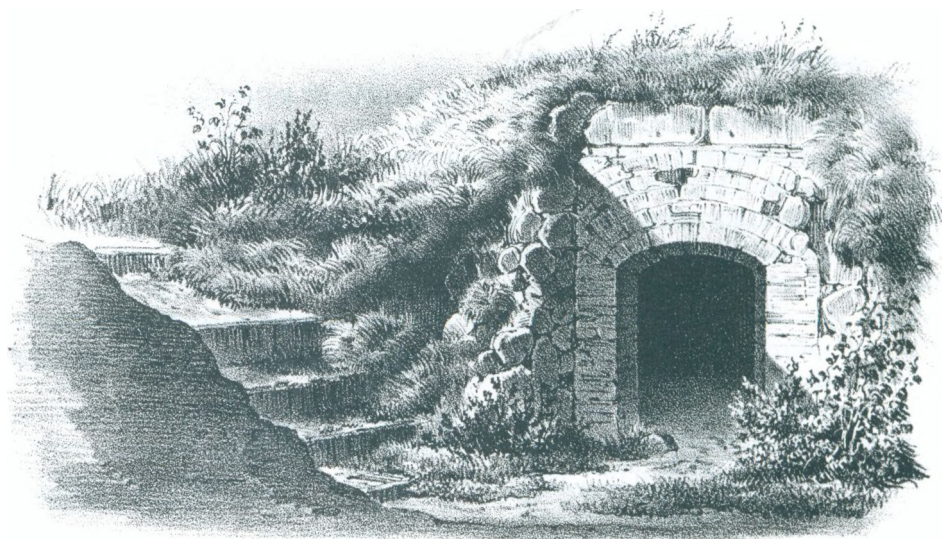
Förhållandet till Tycho Brahes lämningar hade förmodligen varit ett annat om venborna själva fattat beslutet, dels om kommunsammanslagningen och dels i frågan om vilka fornminnen som ska erhålla kulturstöd. Många av de infödda venborna inser att en restaurering av Uraniborgs trädgård gynnar turismen och möjligheterna till försörjning på ön.

De medger dock ogärna detta utan talar hellre om Brahes mindre goda sidor. I vissa situationer handlar människor många gånger på ett sätt som utomstående betecknar som ir-

rationellt. Har man detta klart för sig, kan man i och för sig tycka att venborna har en märklig inställning till Tycho Brahe-minnena, men man har kanske lite lättare att förstå varför de tycker som de gör.

När jag for ut till ön var jag full av förväntan över alla de sägner jag skulle få höra om Tycho Brahe. Det märkliga är att det inte pratas speciellt mycket på Ven om Brahe i sägenform. Enligt venborna så är det de berättar inte sägner utan sanningar. Tycho Brahe var elak och om detta tvekar de inte.

Källaren under Uraniborgs tjänarbostad sådan den såg ut 1845. Enligt en gammal tradition var det en vinkällare, men de infödda venborna anser att den varit slottets fängelse. Ur J. Heibergs årsbok *Urania*, 1846.

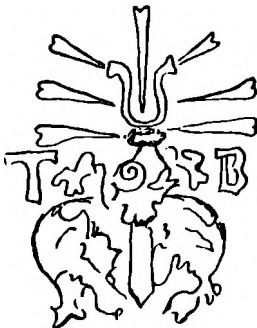
Däremot sade dessa infödda venbor att de under sin skoltid inte talat alls om Tycho Brahe eller hans verksamhet. Detta dementeras dock av en pensionerad lärarinna på Ven. Både hon och hennes far, som också var lärare på ön, undervisade venbarnen i Tycho Brahес historia. Fadern tog till och med ut barnen nattetid för att titta på de stjärnor som astronomen upptäckte från sitt observatorium.

Att öborna inte ville eller kunde dra sig till minnes någon undervisning om Tycho Brahe och hans arbete på ön kan förklaras på två sätt: antingen har de gamla öborna helt enkelt glömt bort vad som sades i skolan om Brahe, eller så vill man inte

komma ihåg vad som lärdes ut. Det som berättades om honom i sägenform kom från den grupp öbor som var inflyttade. De trodde inte heller på dessa historier, utan menade att han säkerligen inte varit mer krävande än adelsherrarna brukade på den tiden.

"...det sägs att han... Tycho alltså... brukade gå runt på ön och samla upp bondflickornas särlar för att sedan göra papper av dem på sin mölla... Han behövde väl förstås papper till alla sina uträkningar... men om det ligger nån sanning i det... det tror jag ju förstås inte... Men man vet ju inte, så kanske de rike adelsherrarna gjorde på den tiden överallt"

Papper var svårt att tillverka och därför exklusivt. Adelsmännen märkte sitt papper med vattenmärken. De här två märkena, föreställande släkten Brahес vapen respektive Uraniborg, fanns på det papper som Tycho Brahe tillverkade och på vilket han nedtecknade de iakttagelser han gjorde från observatoriet Stjerneborg.

Vid denna tid tillverkades papper inte som idag av trämassa, utan av linnelump, det vill säga begagnat linne. Linnelump var en bristvara och rättigheten att köpa upp lumpen tillföll länsherren. Tycho Brahe hade

fått rätten att tillgodogöra sig lumpen på Ven.

Något jag kom underfund med under mina veckor på Ven var att sägnerna kring Tycho Brahe florerar i rikare

omfattning på fastlandet. Det kan kanske förklaras med ordspråket "Av en fjäder blir det lätt en hönsgård". Tycho Brahe kanske kastade en och annan uppstudsig bonde i sin fängelsehåla. Detta blir, exempelvis uppe i Småland, till att Tycho kastade alla sina bönder i fängelse där de satt och svalt ihjäl.

En rolig iakttagelse, som här får bli avslutning, gjorde jag i somras då jag var några dagar i Gränna. Är man i Gränna måste man ju naturligtvis också över till Visingsö och titta på Pher Brahes slottsruin Visingsborg. Pher Brahe d y levde 1602-80, grundlade staden Gränna 1652 och byggde slottet Visingsborg på Visingsö i Vättern. Den svenska Braheätten uppstod 1440 genom giftermål. Den danska Brahe-ätten är känd sedan 1300-talet. Ätterna hade inget sam-

röre med varandra vid den tid då Tycho Brahe var verksam på Ven.

Vid ett tillfälle kom jag att prata med några Visingsöbor om Pher Brahe och hans tid på ön. Visingsöborna kunde då till min stora förvåning berätta att Herr Brahe minsann hade satt sina stackars underlydande bönder i fängelsehålan under slottet och detta bara för att de inte ville göra sina dagsverken vid slottsbygget.

Därtill var han grym nog att skicka en av sina fogdar runt på ön för att samla upp alla bondflickornas särkar och livstycken till att göra papper av! Detta papper skulle han sedan ha till att föra staden Grännas räkenskaper på. Kanske ansåg sig även bönderna på Visingsö som självägande och hade samma frihetsbegär som sina danska öbröder på Ven!

WIOLA HELGELIN-HALLBÄCK

Lantbruk och landskap

Vens 34 jordbruk har nu slagits samman till nio. Moderna maskiner har rationaliserat arbetet och medfört att lantbruk inte längre är en heltidssyssla på Ven. Alla lantbrukarna, såväl som på en, har andra jobb vid sidan av. Höhösten 1930. Foto: E. Berg. Nedan: Skördearbetare på Kungsgården 1899. Foto: Borg Mesch.

Här galopperar en självbindare fram. på sin tid en arbetsbesparande teknisk landvinning. Foto: Björklingson

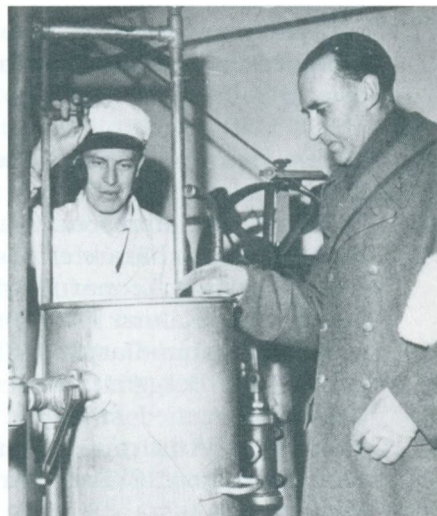
Skördetröskan - en sensation! Alla vill åka med. Fast så här många behövde man inte vara, det räckte med en som körde och en som bytte säckar.

Kor och får höll landskapet öppet. Backafallen är nu så igenvuxna att träd måste fällas. Foto: Borg Mesch. Högra bilden: De sista mjölkkanorna på Ven tillhörde Thor Persson, vintern 1970.

Vens andelsmejeri på Kungsgården var då det startades 1895 ett av de första i sitt slag. Det kom också att bli Skånes sista herrgårdsmejeri. 1948 lades det ned. Orsaken var "för ringa invägning" - kvantiteten mjölk var helt enkelt för liten. Mjölken började då skickas till Landskrona. 1970 upphörde mjölkproduktionen helt och kossans epok på Ven var till ända. Foto: Per Olow. Till höger inspekterar patron Gösta Alm mjölken, eller är det kanske grädden?

En märklig man

Kanske någon av de äldre venborna drar sig till minnes en mycket försynt man som levde tillbakadraget i ett litet hus mellan Bäckviken och Hakens fyr? Denne man var lite av en enstöring och betraktades följdaktligen som ett original, men eftersom han var ett "lärt" sådant bemöttes han snarare med respektfull undran än med löje. "Ja, det är en märklig man", sa venborna.

Inte mindre underliga tedde sig de krenelerade torn som plötsligt avtecknade sig mot himlen på backafallets krön. Mannen hade byggt sig ett astronomiskt observatorium, komplett med laboratorium och elverk!

Denne man hette Bertil Berggren, fast kallades oftast rätt och slätt för "lektorn", ett namn som ju utan tvekan tillåter sin bärare ett visst mått av excentricitet. Leonard Bertil Berggren föddes i Kalmar 1884 som andre son till grosshandlarparet Eberhard och Hilma Berggren. Fadern drev tillsammans med sin bror Carl en stor manufakturfirma i Kalmar, "Bröderna Berggren". Släkten var ganska förmögen.

Storebror Hilmer dog vid arton års ålder, medan Bertils lillebror och fyra av fem yngre systrar nådde vuxen ålder. Alla syskonen skaffade sig en akademisk utbildning - två av systarna blev till exempel kemister - utom Werner som blev elektriker, men ändå var kunnig i det mesta. Ingen av de sex gifte sig någonsin.

Bertil började i Kalmar Läroverk, men avbröt studierna där 1901 för att läsa som privatist och blev latinstudent i Malmö samma höst. Han läste sedan snabbt in realämnena och tenderade i Kalmar våren 1902. Därefter studerade han både vid Kungliga Tekniska Högskolan och Stockholms Högskola, där han blev fil kand 1909 och fil lic 1914.

Men redan innan dess hade lärarbanan lockat. Bertil blev lärare vid Djursholms Samskola 1912 och året efter vid Whitlockska samskolan. Vid Härnösands navigationsskola undervisade han i matematik och hamnade därpå i Landskrona som gymnasielärare i ämnena geografi, matematik, fysik och kemi. Under sin landskronaperiod bodde han vid Östergatan 1.

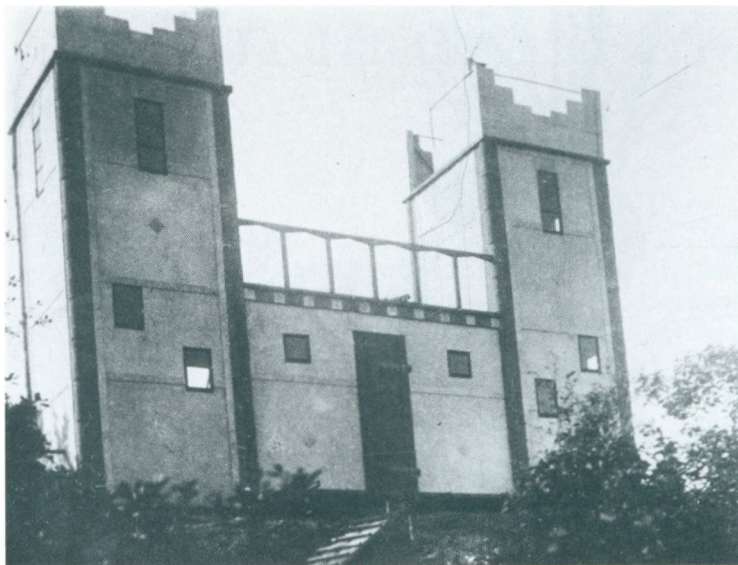
"Lektorn" på äldre da'r.

Under denna period deltog Bertil Berggren i uppbyggandet av AB Enoch Thulins Aeroplanfabriks aerodynamiska laboratorium. Sommaren 1916 tog han flygcertifikat vid Thulins flygskola i Ljungbyhed. Detta fick mycket uppmärksamhet, men ingenting tyder på att han någonsin flög efter det.

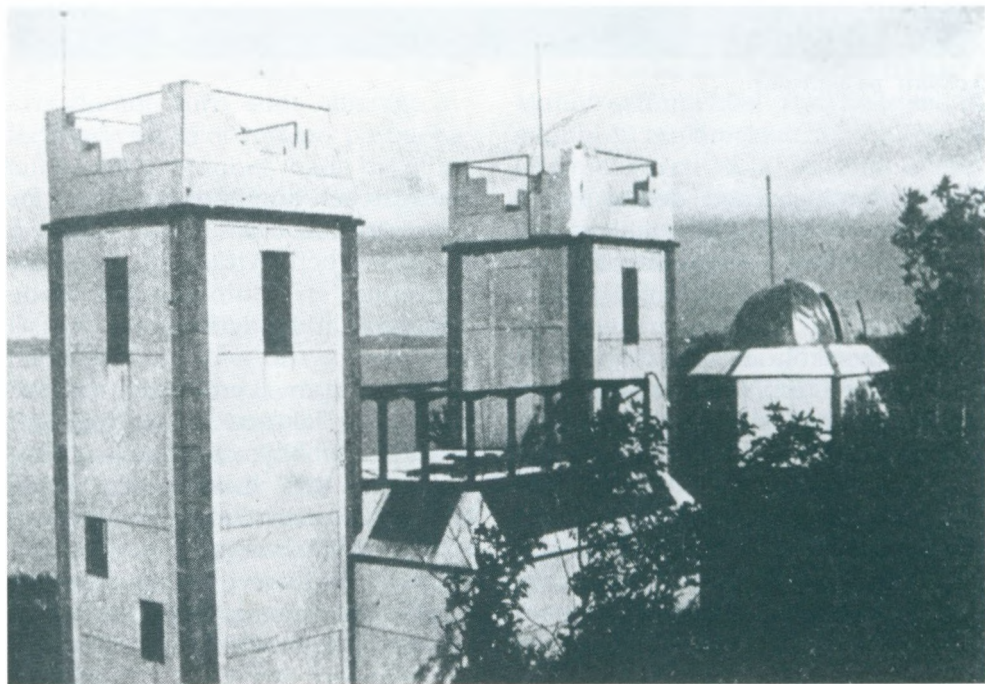
Åren därefter följde en del "gästspel" vid olika skolor i Örebro, Motala och Eksjö. Bertil Berggren utkämpade en lång strid med skolöverstyrelsen, som vägrade ge honom dispens då de kommunala gymnasierna skulle för-

statligas och kompetensreglerna för lärare ändras. Till slut gav han upp läraryrket och flyttade till Ven, där han enligt en tidningsartikel "levde friluftsliv i naturdyrkan".

Tillsynes utan ekonomiska bekymmer kunde "lektorn" nu ägna sig fullt ut åt sin hobby: astronomin. Han köpte ett litet hus av f d tegelbruksarbetaren Oskar Bengtsson, beläget mellan Bäckviken och Hakens fyr. På backkrönet ovanför tomten byggde han i början av 30-talet egenhändigt ett observatorium, liknande ett sagoslott. En smal och mycket

Det första Dagmar-
observatoriet uppe på
Backafallets krön.

brant stig ledde upp till backkrönet. På sina ställen fick man hålla sig i ett rep för att inte störta ned.

Han kallade det "Dagmarobservatoriet" efter sin käraste syster. De två tornen som utvändigt var klädda med skifferplattor inrymde bland annat laboratorium. Det egentliga observatoriet var beläget i en liten sexkantig kupol, vars entré utgjordes av en lucka i golvet. Konstruktionen var ett bandjärnsskelett täckt med hönsnät på vilket flera lager tidningspapper klistrats.

Det är en gåta hur detta kläna bygge kunde klara höststormarna på Ven, men det gjorde det i alla fall till slutet av 40-talet. Då tyckte "lektorn" att det hade blivit för arbetsamt att klättra i branten och byggde sig ett nytt observatorium nere vid strandkanten. Ett observatorium måste inte tvunget vara högt placerat, hade han kommit på. Det nya observatoriet var än rikare utrustat, med exempelvis mekanisk verkstad och svarv.

"Det var egentligen mitt stora intresse för optik som förde mig in på astronomin", berättar Bertil i ett veckotidningsreportage från 1960. "Jag började syssla med optik på den tiden då man kunde få en bra lins för en femtioöring. Då roade jag mig med att bygga olika optiska instrument, jag experimenterade med olika linser och okular. Det bästa sättet att pröva ett instruments ljusstyrka, skärpa

En flygande lektor.

Dr Bertil Berggren i Landskrona har i dag förvärfvat certifikat.

En fas aereonautiken, som förekommer inom alla länder, är att den omfattats af män — och för den del kvinnor med — inom de mest skilda lefnadskall. Äfven inom de krigförande nationerna har det ej varit militärernas prerogativ att tjänstgöra vid flygvapnet utan vetenskapsmän, skaldar, författare och konstnärer ha, såsom ock sedan gammalt tillhör åtminstone de tre senaste kategorierna, svingat sig uti de omätliga rymderna.

Här i Sverige hafva vi ju, sedan gammalt kan man säga, en "flygbaron" och en "flygduktor", och själfvallet torde det ej inom försvaret finnas ett enda vapenslag som ej representerats inom flygarnas led. Men nu hafva vi en "flyglektor" med, i det att i dag ett telegram från Landskrona meddelar, att prof aflagts för erhållande af certifikat vid dr Thulins flygskola på Ljungbyhed af lektorn vid Landskrona gymnasium, dr Bertil Berggren. Lektor Berggren är född 1884 och alltså i sin kraftigaste ålder eller, såsom han själf, vid ett samtal vi i dag hade med honom, helt blygsamt anmärkte, "icke precis någon Nestor".

Det påstås att å ena sidan intet stärker nerverna såsom automobil- och flygsport, och att å andra sidan ingen behöfver så goda nerver som den, hvilken har till kall att uppfostra pojkar. I så fall är Landskrona gymnasium påtagligen att lyckönska.

En något yngre Bertil Berggren undervisar andraringare i Motala läsalet 1919-20.

och förstöringsförmåga är att rikta det mot stjärnorna och planeterna. Så gjorde jag och så småningom vaknade mitt intresse också för astronomi."

Lektorn köpte för en jämförelsevis billig penning ett teleskop, som i hans ägo kom att bli Sveriges största privatägda. Dagmar-observatoriet sades kunna tävla med det i Lund vad utrustning beträffar. Nätterna igenom studerade han nebulosor och månkratrar och kan inte ha fått mycket sömn, eftersom han ägnade da-

garna åt att bearbeta nattens upptäkter.

"Lektorn" förde dock inte en totalt isolerad tillvaro. Han vidarebefordrade sina noggrant utarbetade tabeller och diagram till de vetenskapliga institutionerna i Lund och Köpenhamn och korresponderade med många av världens observatorier. Han fick astronombrev från när och fjärran. "Jag har fått lära känna en stor mängd framstående vetenskapsmän, alla fascinerande personligheter", berättade Bertil.

Bertil Berggren lät publicera en del av sina rön i Populär Astronomisk tidskrift och gav ut en del särtryck, som t ex "Några månbilder ur Dagmarobservatoriets arkiv". Han skrev även vetenskapliga avhandlingar, som "Bestämning av en vätskas brytningssexponent", "Pytagoreiska trianglar" samt "Några tillämpningar av sannolikhetskalkylen på tennisspelet"(!). "Lektorn" var också medarbetare i Nordisk Familjebok.

Den yngre brodern Werner har beskrivits som en det fria havets hjälte, som föraktade allt vad tvång hette. Werner avbröt skolgången för att gå till sjöss. Han arbetade ett tag som elektriker i Stockholm, innan han 1928 flyttade till brodern Bertil på Ven.

Den lärde Bertil och den mycket praktiskt lagde Werner tycks ha kompletterat varandra utmärkt. De fick nu fritt utlopp för sina intressen. Som småpojkar konstruerade de olika apparater och utförde experiment. Huset fylldes med mer eller mindre befängda uppfinningar. När tidssignalen sändes fick ingenting störa; det var en helig stund.

Det berättas att bröderna vid ett tillfälle hittade en förrymd boj. Istället för att annonsera och låta ägaren komma och hämta bojen, eller rent av behålla den själva, bogserade de ut den på djupt vatten och förankrade den. Därefter anmäldes fyndet

Stjärnkikare försvunnen på Tyko Brahes ö

En stöld av ett linssystem till en astronomisk tub har förövats på Ven, där amatörastronomen och lektorn Bertil Berggren blivit av med både objektiv och okular, vars värde uppskattas till c:a 500 kronor. Tuben var uppmonterad i det fria på tomten, vilken är belägen på öns nordöstra strand mellan Bäckviken och tegelbruket. Några spår efter tjuven har man ännu inte, enligt vad polisman Lindell meddelar Arbetet. Mycket resande vistas ju tillfälligt på ön, där även många båtar kommer och går.

Arbetet - 13 sept. 1952

till danska och svenska tidningar med angivande av *exakt* position, longitud och latitud.

Werner blev sin brors lärjunge i astronomi och "...jonglerade med astronomiska facktermer nästan lika bra som denne", enligt en tidningsartikel från 1944. Artikelförfattaren prisar de båda bröderna för att "de bevarat gosselynnets oförfalskat och att de har förverkligat mången ung mans drömmar, nämligen att helt och hållet få ägna sig åt sin hobby och låta den bli livsinnehållet".

Bröderna Berggrens lilla hus. Vid "lektorns" död var det ganska förfallet. Jord hade sköljts ned från Backafallet och nådde nästan upp till inre långväggens fönster.

På Ven kunde också Werner ägna sig helhjärtat åt sin största hobby: segling. Bröderna seglade iväg i sin inte alltför stora båt, ibland ända upp i Kattegatt. Ofta kombinerade de sina intressen segling och filateli genom att segla till Köpenhamn, där de köpte frimärken i kilovara. Dessa blötte de loss, torkade, sorterade i buntar och band om med sytråd. Brödernas frimärkssamling kom efter deras död att värderas till en förmögenhet trots att många av märkena blivit fuktskadade.

Bröderna Berggren förde en minst sagt spartansk tillvaro i sin lilla stuga. En gång i veckan gjorde de sina inköp i handelsboden: ett grovbröd, ett paket havregryn, en burk lingonsylt och mjölk. Werner kostade på sig lyxen att röka pipa.

Renligheten var det lite si och så med. De båda ungarlarna fick ibland hjälp med städningen av sina besökande systrar. Själva hade de aversion mot städning och ansåg bl a att golvet tog skada av vatten. De

Bröderna under en av sina segelturer. Bertil har hatt.

hade stora problem med råttor. Granarna kallade huset för "Gråsuggebo".

Bertil Berggren dog 1970. Han hade då levt ensam flera år. Då huset vid överlåtelsen rymdes ur hittades pengar undanstoprade lite här och var. I en symaskin låg 6000 kronor. Observatoriet vid strandkanten revs av husets nya ägare, men ett funda-

ment till stjärnkikaren och en betongmur stod kvar ytterligare tio år.

De som minns "lektorn" minns honom som en mycket snäll och försynt människa. Det var som om hans egen vördnad inför universum återspeglade sig i hela hans väsen. I sanning en märkelig man.

YLVA SKILLIUS

Bilen - allemans rätt?

Sedan årsskiftet 1990/91 trafikeras linjen Landskrona-Bäckviken av en ny färja. Färjan heter M/S Stjerneborg och är en kombinerad bil- och passagerarfärja. Att den nya färjan har stor betydelse för venborna förstår man snabbt då man kommer till ön. Färjan, och trafiken, är ett ofta förekommande samtalsämne.

Det som skiljer M/S Stjerneborg från hennes föregångare är att hon frak-

tar bilar och passagerare samtidigt. Innan togs gods och fordon på en godsfärja och passagerare åkte med någon av de tre passagerarfärjorna. Den nya färjan tar 12 personbilar och 300 personer.

Samtidigt som den nya färjan togs i drift har de båda hamnarna i Landskrona och Bäckviken byggts om. Kajerna har anpassats för den nya färjan och nya terminalbyggnader

Foto: Pär Eliasson

med toaletter och vänthallar har byggts. Driften av färjan sköts av ett nybildat färjebolag.

Venborna tycks överlag vara glada över att biltrafik till och från ön för- enklats och att turerna utökats. De har dock irriterat sig över att persontrafiken gynnas på bekostnad av tyngre trafik. Skrymmande transporter till och från ön har blivit avse- värt dyrare med den nya färjan.

Den nuvarande prispolitiken gynnar de bilister som ofta använder sig av färjan. En enkelbiljett för privatbilar är relativt dyr (200 kr), men köper man en biljett, ett s k tusenkort, som gäller för ett flertal resor blir kostna- den för varje resa låg (25 kr). Det låga priset per resa gör att en familj med bil åker billigare än en familj utan bil, något som förstås har retat barnfa- miljer utan tillgång till bil.

Den rådande taxan innebär också att en privatbil åker över för en lägre summa än en flakmoped. Då flak- mopeders ägs av många av de åretruntboende på Ven har detta lett till missnöje.

Innan turistsäsongen 1991 hade börjat fanns det en oro på Ven för att ön skulle invaderas av bil- eller bussburna endagsturister. Oron vi- sade sig dock vara obefogad. En an- ledning kan vara det höga priset på enkelbiljetter för bil och buss. En annan anledning kan vara att Ven är

känt som en liten ö, som man lämpligtvis går eller cyklar på. Även om endagsturisterna inte tar med sig bilar i nämvärd utsträckning, har biltrafiken ändå ökat på Ven under högsäsongen. Den ökade biltrafiken står främst fritidshusinnehavarna för. För dem har det blivit enklare och bekvämare att lasta bilen full med det som behövs under sommaren, än att som förut ta bilen till Landskrona, lasta ur den där och sedan lasta på sakerna på färjan. Åker de till fast- landet ett antal gånger under sä- songen blir varje resa dessutom bil- lig.

"Här är ju sommargäster som har varit på Ven i 30-40 år och aldrig haft bilen till Ven, men idag så pendlar de med den lördag-söndag. Och man får ju förstå dem, så mycket som de har gått och burit, grejor hit och dit. Det måste ju vara jätteskönt. När möjlig- heten finns är det ju inte alls konstigt att de utnyttjar den. Det är ju toppen att kunna packa och komma ända hem. Men det är ju fel egentligen, på ett sätt. Felet är att möjligheten finns. Men sen var det ju lite för mycket kritik mot det, vi trodde ju att Ven skulle bli rena kaoset i sommar med så mycket bilar. Men det har det ju faktiskt inte varit."

Så uttryckte en venbo sin syn på saken och så verkar också många andra ha känt. Farhågorna inför som- maren -91 kom delvis på skam. Det fruktade kaoset, med turister som

Missgynnad moppe.

Foto: Ola Stark

parkerade på åkrar och i trädgårdar, uteblev. "Det blev inte så farligt", är en vanlig kommentar.

Överhuvudtaget är frågan om bilar-
nas vara eller icke vara på Ven ett
brännbart samtalsämne. Det finns
de som hävdar att bilar är något som
definitivt inte hör hemma på Ven - "nu
ser här ju ut som var som helst" -
men venborna överlag är mer klivna
i sin inställning. Samtidigt som man
tycker att det som var speciellt med
Ven - stillheten - har försvunnit och
därmed trivseln, menar man också
att rätten att inneha och köra bil är

något som hör till ett modernt liv, en
"allemanrätt". Ett "normalt" liv
måste få fortgå, utvecklingen måste
få ha sin gång, eller som en venbo
uttryckte det: "Ven ska inte vara nå-
got reservat".

En anledning till att så få bussburna
turister kommit till Ven var de för-
säkringar färjebolaget gett att inga
turistbussar skulle fraktas över.
Venborna anser att turistbussar på
ön skulle skapa miljöproblem, men
också bli ett hot mot den övriga turis-
men. Trots de givna försäkringarna
kom en turistbuss över under högsä-

songen. Reaktionen blev stark. Restaurang och hantverksaffärer stängde igen då bussen stannade utanför.

De kortsiktiga effekterna av färjan är främst att bil- och godstransporter

till Ven förenklats. Antalet resande till ön har inte ändrats nämvärt, men en del resenärer väljer nu att ta med sig bilen på färjan. Det tycks främst vara sommarstugeägare som använder sig av den möjligheten. Detta har

Foto: Pär Eliasson

Det är inte alltid så lätt att styra in den stora Stjerneborg i Bäckvikens hamninlopp. Färjan hade vissa inkörningsproblem och det kan fortfarande hända att venborna får höra ett brak från hamnen.

resulterat i att bilismen på ön har ökat, främst vid högsäsong och helger.

De långsiktiga effekterna av den nya färjan och de förbättrade förbindelserna är förstås svårare att se. En möjlig effekt kan bli att Ven blir än mer attraktivt för personer som vill äga sommarstugor på ön. Ven kanske också blir mer attraktivt för personer som vill flytta till ön och bo där året runt, men pendla till fastlandet.

Båda de här effekterna skulle i sin tur kunna leda till att människor som nu bor på Ven skulle kunna tvingas bort från ön på grund av för höga fastighetspriser.

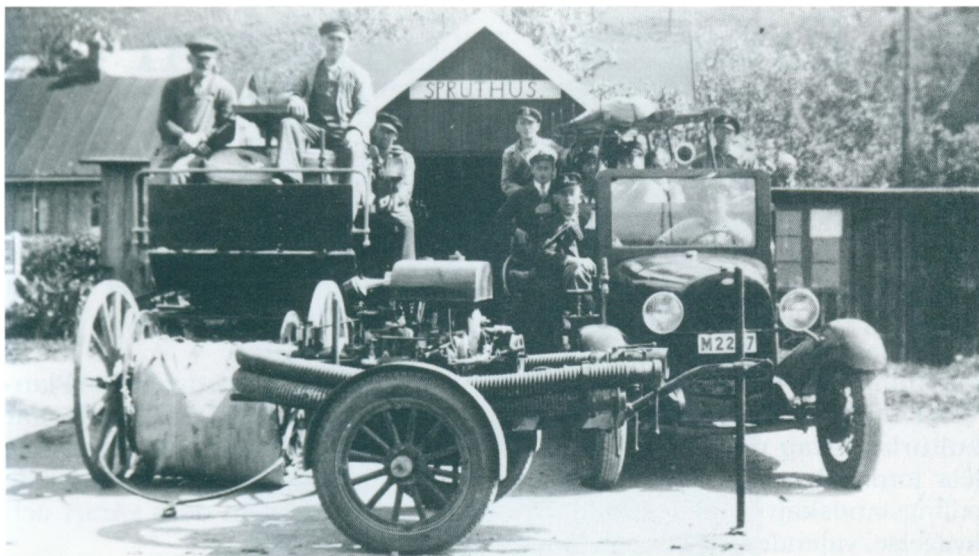
De förbättrade färjeförbindelserna har redan medfört att nya människor sökt sig till ön, samtidigt som de fastboende på Ven tycker att det är mer attraktivt att stanna kvar då det nu är lätt att med bil ta sig till fastlandet.

MICHAEL SILLÉN

Landsvägen långt innan bilen uppfanns.

Foto: Anton Hagman

Den första, och länge den enda, bilen på Ven var brandbilen. Här står den nya brandbilen bredvid den gamla hästdragna kärran framför spruthuset i Kyrkbacken. Ett tag var brandchefen även ölutkörare. Nedan ses hans kombinerade brand- och bryggarbil.

En ö att värna om

Medan efterkrigstidens urbanisering medförde snabba och genomgripande förändringar på ömse sidor av Öresund, låg Ven liksom i stormens centrum relativt oberörd av pendlarsamhällets utvecklingskrav. På Ven kan turisten cykla omkring i ett kulturlandskap präglat av 1800-talets jordbrukssamhälle - ett öppet odlingslandskap - med spridd bebyggelse, vajande rapsfält och en vi-

dunderlig utsikt över havet i alla väderstreck. Här, i Nordens mest urbaniserade region, är det endast fågelsång som stört friden.

De senaste fem åren, dvs sedan Plan- och Bygglagens (PBL) införande, har Ven dock genomgått förändringar, som i ett längre perspektiv hotar de värden som ger ön dess särart och särställning.

Ett riksintresse

Vens säregna landform bildad av en öppen platå med kraftiga branter, de s k backafallen, mot söder, väster och öster, domineras av ett öppet odlingslandskap. Backafallen utnyttjades i äldre tid som betesmark. Skogspartier finns endast vid "Mossen" på öns nordvästra del samt vid Norrebro. Trädvegetationen inskränker sig i övrigt till trädgårdarna samt till ägo gränsernas pilerader.

Ven tillhör den tidigast uppodlade delen av Skåne. Fornlämningar, framför allt gravhögar från bronsåldern, vittnar om en bosättning sedan förhistorisk tid. Till de forntida lämningarna hör också hållristningar

och skålgropar på lösa block på öns västsida.

Foto: Björklingson

Badliv vid backafallet.

Foto: Björklingson

Vens enda socken - S:t Ibb - har två kyrkor. Den medeltida vid Kyrkbacken var förfallen och övergavs när den nya uppfördes mitt på ön och invigdes 1899. Sedermera har S:t Ibbs gamla kyrka restaurerats och utgör idag en av länets bäst bevarade medeltidskyrkor. Idag är det istället den "nya" kyrkan som vållar församlingen problem. Man behöver den egentligen inte som kyrkorum, men venborna motsätter sig att den används för annat ändamål. Det har t ex diskuterats att inrymma ett utvidgat Tycho Brahe-museum där.

Ven upplevde renässansen med Tycho Brahe, som 1576 erhöll ön i förläning av danske kungen. Tycho

Brahe skapade vad vi idag skulle kalla ett astronomiskt forskningscentrum. I hans anläggning ingick renässanspalatset Uraniborg, som var både bostad och astronomiskt observatorium. Några år senare tillkom det halvt underjordiska observatoriet Stjärneborg, samt en pappersmølla med därtill hörande dammsystem.

Samtliga dessa anläggningar ruinerades när Tycho Brahe lämnade Ven i vredesmod på 1590-talet. Stjärneborg har restaurerats under 1900-talet. Övriga Tycho Brahe-minnen genomgår för närvarande en "ansiktslyftning" i syfte att tydliggöra dess ursprung och förklara Tychos gär-

ning och betydelse. Traditionen berättar att material från Tychos anläggningar återfinns i många byggnader på ön.

Bebyggelsen var fram till 1805 och enskiftet koncentrerad till Tuna by. Enstaka välbevarade gårdar ligger kvar på gammal gårdstomt trots den bysplittring som skiftet innebär. Merparten av bebyggelsen består av gatehus och sekelskiftesvillor. Dominerande byggnadsmaterial är tegel. Den spridda gårdsbebyggelsen

"Ruter ess-tegel".

Foto: Göran Hedlund

kännetecknas av väl bibehållna längor av ålderdomlig karaktär i såväl korsvirke som tegel.

Kungsgården belägen mitt på ön, i närheten av Tycho Brahes anläggningar, är den största gården. Huvudbyggnaden uppfördes på 1910-talet och de väldiga gråstenslängorna anses till vissa delar stamma från Tycho Brahes tid. Vens byggnadsminne - Nämndemansgården - på öns södra del är en väl bevarad kringbyggd gård med vitputsade längor under halmtak, i stilen påminnande om gårdarna kring tysk-danska gränsen. Dess byggnadsperiod spänner över tiden 1790-1855.

1800-talet innebär en kraftig uppblomstringsperiod för Ven. Ett flertal tegelbruk anlades. Det var de växande städerna runt Öresund, främst Köpenhamn, som behövde ofantliga kvantiteter tegel för sin expansion. Betydande delar av Storköpenhamn byggdes under 1870-talet av Ventegel.

Tegelindustrins snabba tillväxt innebär också ett kraftigt uppsving för skuttrafiken. Ändamålsenliga hamnar byggdes i Kyrkbacken 1876 och i Bäckviken 1886. Runt hamnarna uppfördes en ansenlig bebyggelse, där de rikligt dekorerade skaptenshusen i tegel är särskilt framträdande. Några av husens tak är ännu täckta med det för Ven så karaktäristiska "ruter ess-teglet". Till

hamnarnas bebyggelse hör även fiskarehuslängor. Under tegelbruksperioden uppfördes också bostadshus för tegelbruksarbetarna.

Ven speglar en utveckling av kulturlandskapet från förhistorisk tid till 1900, med tyngdpunkten på 1800-

talet och de då genomförda skiftesreformerna. De agrara näringarna har varit dominerande. Bebyggelsen vid hamnarna och de f d tegelbruken visar ett senare skede av 1800-talet, där kontakterna med städerna på fastlandet kommit att prägla byggnadsbeståndet.

Bebyggelsen och kulturlandskapet

För att säkerställa öns värden för kulturmiljövårdens del finns vissa planinstrument vars användning bestämmer Vens framtida utseende. Diskussionen om hur planeringen av Ven skall utformas har varit lång och seg. Många planer har kunnat fastställas först efter omständiga juridiska prövningar.

Ven har idag tre detaljplaner. För enkelhetens skull kallar jag dem detaljplaner eftersom alla gamla byggnads- och stadsplaner kallas så efter Plan- och Bygglagens inträde 1/7 1987. En av planerna omfattar Hakens fyr och antogs av regeringen 8/5 1967. De andra gäller Tuna by respektive Norrebro (antagna 27/2 -86 och 1/10 -87).

Tanken bakom dessa planer är att all permanent nybebyggelse skall samlas till Tuna by, medan ny fritidsbebyggelse skall koncentreras till Norrebro. På resten av ön skall ingen nybebyggelse tillåtas. Förhoppningen

Hakens fyr.

Foto: Björlingsson

var att man därigenom skulle kunna behålla det öppna landskapet och samtidigt tillåta ny bebyggelse. Lösningen har kritiserats från flera håll. Kulturmiljövårdens representanter anser att detaljplanerna möjliggör koncentrationer av ny bebyggelse på ett sätt som medför en alltför drastisk förändring av landskapsbilden. Risken finns också att dessa planer "tvingar fram" en exploatering som annars inte hade kommit till stånd.

Foto: Björlingsson

Paradoxalt nog innebär denna syn på planeringen en "återskiftning" av det landskap som enskiftet skapade 1805 och som fram till idag har karaktäriserat Ven - ett flackt öppet landskap med spridd bebyggelse. Utflyttade venbor som önskar flytta hem till sin ö igen vill inte heller bo i

koncentrerad bebyggelse av "sovstadskaraktär" som detaljplanen tillåter. Båda dessa läger föredrar i stället en nybyggnad där man bygger i "naturliga lägen" och med en omsorgsfull utformning av husen. Detta håller också exploateringen på en lägre nivå.

Konsekvenser av detaljplanerna

Planerna har sedan de antogs fått konsekvenser för ön. I Tuna by har Riksbyggen uppfört radhus som blivit mycket omdiskuterade. De har

inneburit framväxten av en bred folkopinion på ön med en rad protestaktioner som följd. Ärendet har också prövats i ett otal juridiska in-

"Jörgens hage" var med alla sina djur ett populärt utflyktsmål bland barnfamiljer.
Foto: Göran Hedlund

stanser. En fortsättning på exploateringen i Tuna by genomförs av LB-hus som har beviljats bygglov för ett 30-tal nya småhus i närheten av Riksbyggen-husen. En exploatering i denna skala medför också andra arrangemang som påverkar kulturmiljön, t ex markarbeten och anläggning av grönytor och gångar.

Ny gatubelysning med ett tätare intervall mellan lyktstolparna krävs enligt nybyggnadsnormer för bostadsområden. Detta innebär att de för Ven karaktäristiska tjärade trästolparna försvinner och ersätts med den sorts aluminiumstolpar som brukar kanta våra städers infarter. Även ljuset förändras egendomligt nog. Nu måste det vara orange.

För Norrebro del har planen möjliggjort uppförandet av fritids- och konferensanläggningen Backafallsbyn, med ett 50-tal stugor nära resterna av tegelbruken. Ruinen av öns sista tegelugn offrades när stugbyn byggdes. "Ekonomiska skäl" tvingade fram en stugby av trähus - i Vens tegelbruksområde!

Tidigare förslag till utformning av putsade längor bättre anpassade till bebyggelsen på Ven bedömdes som för kostbara. Backafallsbyn är uppförd med arbetsmarknadsmedel av sysselsättningsskäl. På samma sätt som ansamlingen av hus har förändrat utseendet i Tuna by har Backafallsbyn naturligtvis påverkat kulturmiljön i Norrebroområdet.

Foto: Göran Hedlund

Bilfärjan och kulturmiljön

Ett annat och stort hot mot kulturmiljön på Ven är den nya bilfärjan som varit i drift sedan december 1990. Förutom ett ökat antal bilar på ön medför den andra sidoeffekter, som krav på fler asfalterade vägar, breddning av vägar, trafikskyltar, pareringsplatser, car-portar, garage etc.

Den har redan inneburit en total omformning av den känsliga miljön i Bäckvikens hamn. Godshanteringen har tvingat fram en asfaltering av hamnplanen som tidigare var belagd med gatsten. En ny terminalbyggnad och nya kajer ingår också i den nya hamnmiljön.

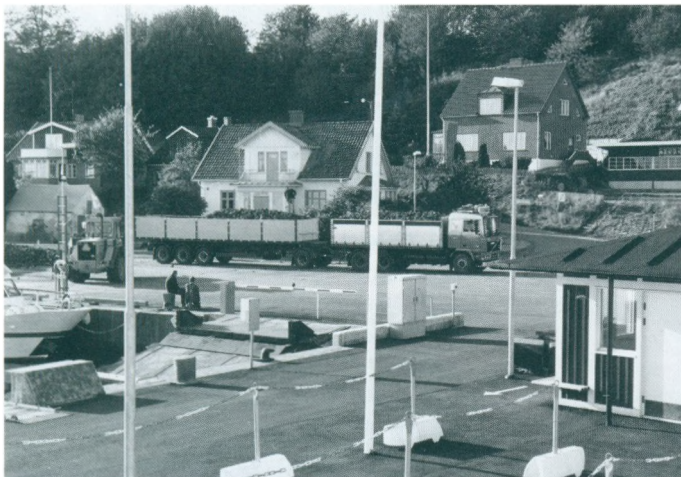

Foto: Göran Hedlund

Utveckling eller avveckling?

Ska vi då inte ha någon utveckling på Ven? Ska vi göra hela ön till ett museum? Ska man inte kunna bo på Ven och leva ett modernt civiliserat liv? Ska Venborna behöva försaka en massa bara för att stressade storsbörbor skall få rekreera sig i en ostörd natur- och kulturmiljö?

Frågor av detta slag är viktiga och ventileras ofta i debatten om Vens framtida utseende. I förlängningen kan man fråga sig: På vems villkor skall ön utvecklas? I vilken utsträckning skall historien få styra utvecklingen? Vem styr historien? Kanske är utvecklingen rent av opåverkbar?

Folkliv på kajen i Bäckvikens hamn på 30-talet, ovan, och på 60-talet, fast ur motsatt vinkel, nedan. Foto: Björklingson

När vi talar om att bevara kulturlandskapet på Ven måste vi först beskriva vad det är vi vill bevara för att kunna hantera möjligheterna att göra det. Allt bevarande måste utgå ifrån att de nödvändiga förändringarna görs så skonsamt som möjligt.

Ven har trots sitt läge typiska glesbygdsproblem med få arbetstillfällen, en relativt hög medelålder hos den bofasta befolkningen, en stor andel sommarboende, svårigheter att upprätthålla kommunal service etc.

Jordbruksnäringen är viktig för att behålla Vens öppna odlingslandskap som har rötter ner i vår förhistoria. Öns jordbruk är idag få men stora. Under senare tid har man börjat odla durumvete för spagetti-framställning, en gröda som slagit väl ut och som verkar vara en framtidsprodukt för Ven. Planer finns att utveckla hanteringen av durumvetet så att även vidareförädling kan ske på ön.

Turismen är en mycket viktig inkomstkälla för Ven. Den beräknas öka genom den nya bilfärjan. Problemet att förena turism med kulturmiljövård handlar mycket om en balansgång. En alltför hård exploatering medför att det som är attraktivt försvinner på vägen.

Det finns en tendens att turistsatsningar får ungefär samma utseende oavsett var de ligger. En

turism på Ven måste därför utgå från de förutsättningar och villkor som önger. Den måste ta hänsyn även till den anspråkslösare turisten, som kommer för att uppleva naturen och kulturlandskapet, som vill cykla till Nämndemansgården och njuta av fågelsång och grodkvåk. Denne besökare är kanske inte så lönsam, men han gör i gengäld heller ingen skada.

Under senare år har ett flertal fritidsprojekt kommit till stånd, som golfbana och stugby med konferensanläggning. Flera är på väg; ett "friskvårdscentrum" i Tunagården diskuteras för närvarande. Dessa projekt ställer större krav på och utgör kraftigare påfrestningar för den känsliga miljön på Ven, eftersom de p g a höga byggkostnader måste vara storskaliga för att bli "lönsamma". Härigenom blir de automatiskt en risk för de försynta skönhetsvärden som de tränger sig fram i.

Över huvud taget måste utvecklingen ske på öns villkor om dess särart inte skall utplånas. Det är denna särart, Vens unika kulturmiljö, som givit ön dess status som ett av landets 1500 riksintresse-områden. Men vi måste känna till vilka förutsättningarna och möjligheterna är innan vi kan ta ställning för eller emot Vens kulturmiljö. Gränsen mellan "utveckling" och avveckling kan ibland vara hårfin.

GÖRAN HEDLUND

Landskrona 1940 -

fullmäktige i uniform

"Det var ett kallt nyår som gick in. Kallt men strålande vackert. Vintersol och ren vit snö - man behövde inte vara oförbätterlig optimist för att trots allt tycka att det nya året tedde sig fint."

Så började en artikel i lokalpressen den 2 januari 1940. Den berättade att det var 13 grader kallt i Landskrona på nyårsdagens morgon. Frampå dan var alla barn ute på sparkstöttingar och all ungdom åkte skidor och skridskor. Många vuxna promenerade i parker och på landsvägar.

Helsidesrubriken på första sidan löd: "Stor finsk seger vid Suomussalmi". Stor plats gavs också utrikesminister Günthers radiotal strax före tolvslaget på nyårsafton. Han sade bland annat:

"Varför vilar denna ödesdigra tyngd över våra sinnen just detta årsskifte? Vi vet alla svaret därför att vi anar framför oss möjligheten av ett hot mot allt vad vi äger, mot vårt liv som fritt folk, vår framtid och till och med vårt förflutna."

Landskrona hade ökat till 20469 invånare, varav drygt tusen fler kvinnor.

Maningen om ett nyktert och värdigt nyårsfirande hade hörsammats. "De ryska smällare som en del pojkar roade sig med större icke ordningen i nämnvärd grad."

Mer störde de ryska bomber som släpptes över Finland, dess städer och trupper. Längre fram på vintern hamnade några bomber av misstag i svenska Pajala.

Finlandshjälpen

Finlandshjälpen stod i förgrunden också i Landskrona. Trettondagen arbetade man på flera företag för Finlandshjälpen. Vid andra företag skänkte man fem procent av lönen i tre veckor.

Det gjordes insamlingar där folk lämnade guldpokaler, vigselringar och andra värdeföremål. Föreningar hade finlandsaftnar. Det hölls en stor fest med konstakning och bandy och tjärbål på vallgravsisen för Finland.

Husmodersföreningen hade arbetsmöten för Finlandshjälpen. Lottorna stickade dessutom för neutralitetsvakten.

Marschaller flammade utanför Folkets hus i vinterkvällen och stora salen rymde knappt alla som samlats till det första stora finlandsmötet i en rad i Skåne. Landskrona Blåsorkester inledde med Björneborgarnas marsch.

När Du får Din lön - kom då ihåg FINLAND!

Nära 400,000 svenskar i alla samhällsgrupper ha redan beslutat sig för att varje månad ge ett regelbundet bidrag till Finland. De göra det i medvetandet om sin plikt både mot Finland och mot Sverige. När Du nästa gång kvitterar Din lön, följ då deras exempel och ge en dagsinkomst till Nationalinsamlingen för Finland!

Nationalinsamlingen för Finland, Drottninggatan 31, Stockholm.
Telefon: Namnsvar: "Finlandinsamlingen". Postg. 36.

Vintern var bister. Flera dagar i rad var det minus 20 grader i Landskrona på nätterna. Det var svårt med koks och kol. En rumstemp på högst 18 grader och varmvatten högst två gånger i veckan rekommenderades.

Varmbada som förut!

Det i hyresfastigheter nu mer eller mindre uteblivna varmvatten behöver icke utesluta bad.

Varmbadhuset är öppet som vanligt och serverar härliga saltbad alla helgerna vardagar utom måndagar kl. 12—19.

Ordföranden för Landskrona fastighetsägare i en intervju:

-Naturligtvis måste vi gå in för vedeldning. Många har redan gjort det.

-Vi ämnar med alla till buds stående medel möta varje försök att kränka vår svenska neutralitet, förklarade statsminister Per Albin Hansson.

Ismassor i sundet

Ismassorna i sundet blev alltmer besvärande. Hamnens m/fven behövde fyra timmar från Pilhaken till hamnen för att bana väg för en tysk kolbåt. Under vintern tog isskruvningen strandbadhusen. Särskilt nya kallbadhuset utanför Strandpaviljongen ramponerades.

De väldiga ismassorna knycklade ihop kallbadhuset så att det lossnade från bryggan...

...och drev tväg söderut i sundet.

Så hade fältsport - ett modeord - debut i Landskrona. Den riktar sig i första hand till männen, skrev lokalpressen. Men ett oeftergivligt krav är att också kvinnorna är med. Skribenten fortsatte: "Hur många kvinnor är det t ex som med ett barn på armen i händelse av bombanfall or-

kar springa låt oss säga 300 meter i högsta fart för att uppsöka ett skyddsrum. Säkert blott ett fåtal." I fältsportens tecken ordnades promenader från Citadellvägen kl 19.30 fyra kvällar i veckan under ledare i tre grupper, från "otränade" till "expressgruppen".

Veckans Fältsportmaning:

Gå —

till och från Ditt arbete.
Motion och frisk luft.
ger hälsa och styrka.

CENTRAKKOMMITTEN FÖR FÄLTSPORT

Gripande i Saxtorp

Vid stora fältsportsöndagar i Saxtorp och Karlslund ingick också fältgudstjänst. Vid en sådan söndag i Saxtorp förekom "en mäktigt gripande stund med flaggan i topp vid scoutstugan och med skidlöpare, promenerande, landstormsmän och scouter i stram givakt medan Du gamla du fria ekade mellan fuorna."

Sportsko av natur-
satt läder med
gummsula.

7⁴⁵

Arbets- och sport-
sko med ladersula.

12⁸⁵

13⁸⁵

Vandrarsko av brun slät baksida.
Med vristrem. Prisbiller.

28/30 31/33 34/36 37/39

9⁴⁵ 10⁸⁵ 11⁸⁵ 12⁸⁵

OSCARIA

VANDRARSKOR

— just så bekväma, rymliga
och billiga, som Ni önskar Er

Den vandrarsko av brun
natursatt läder. Med
rem och fätkast.

15⁸⁵

Utan rem och
fätkast.

14⁸⁵

Handsydd godis vandrarsko
av brun baksida. Med vristrem.
Stålig ladersula.

18⁸⁵

20[—]

Präktiga berrstrumpor
av ylle i prislägen från
1:50 1:75 2:— 2:25

"Fältsportarsöndagen den 18 februari lockade halvtannat tusen landskroniter till Karlslund. De olika grupperna fältsportare infann sig till fots och med laggar på fötterna."

Det myckna fältsportandet krävde rejäla skodon.

Och man åkte skidor. "Skidåkarna är i given majoritet. Överallt ser vi dem i parkerna och på nästan varje gata. Slottsparken vimlar av skidluvor i alla regnbågens färger. Vi trodde inte det fanns så många skidor i Landskrona sedan en hel del skickat sina skidor till Finland."

Kokslovet blev ett begrepp. Det gick inte att värma upp iskalla skolsalar nog. Även museet höll vinterstängt. Kokslovet's första dag bildades Landskrona hemvärnskompani nr 1, då 80-talet läroverkselever sköt och exacerade.

Från läroverket och flickskolan anmälde sig 32 flickor till tjänst på lantgårdar. "-O, det är härligt, sade det rödkindade flickebarnet i överall där hon kom stövlande i ladugården med en vattenspann i var näve."

Så började ett lokalt reportage illustrerat av en bild av fyra tjejer som varit uppe och mjölkat kl 4 på morgonen. I radioserien "Familjen Björck" fick sonen Ville utnyttja kokslovet till beredskapstjänst.

FRED SLUTEN I MOSKVA var en marsrubrik. Finland fick avträda

Karelska näset, Viborg, Fiskarhalvön och utarrendera Hangö på 30 år. Mannerheim tackade trupperna: - Soldater, jag har kämpat på många slagfält men jag har ännu ej sett er like som stridsmän.

Vid krigsslutet fanns 9000 svenska krigsfrivilliga i Finland. Nu skickade Sverige också omfattande återuppbyggnadshjälp samt tog emot möd

rar, barn och 400 krigsinvalider för vård.

I Landskrona växte nya byggnader, bl a ett stort magasin, upp med rekordfart ute hos Weibulls efter de stora höstbränderna.

Landskronapolisen beslagtog 20 exemplar av boken "Samtal med Hitler" som förbjudits av justitieministern.

Den 9 april

Den 9 april fick Landskrona kriget inpå knutarna. Tyskland invaderade Norge och Danmark. Här ett utdrag ur lokalpressen 10 april:

"Sedan de olyckliga septemberdagar då de första telegrammen strömmade in från det just utbrutna stormaktskriget har ingen dag, ej ens då Ryssland kastade sig över Finland, varit så upprörd som gårdagen. Icke sedan dess har alla våra fönster åt gatan t o m i tryckeriet måst anlitas för depescherna.

Från det vårt extrablad på morgonen meddelade de första skrämmande nyheterna var det till sent på kvällen ständigt en folkmassa utanför våra fönster för att ta del av de senaste nyheterna. Ändock var stämningen helt annorlunda mot i höstas, mer dämpad, mer avtrubbad, inga livliga diskussioner hördes, inte mycket kommenterande.

Eftersom det var klart och strålände väder - lika klart som 1 september - promenerade man i stor utsträckning ut till stranden och spejade ut över sundet för att se om något ovanligt skulle upptäckas. Men man såg knappast annat än att sundet var öppet. En syn som under normala förhållanden fyllt en med stor glädje."

Sverige höjde beredskapen omgående. Den 12 april kunde man läsa: "Inryckningarna till beredskapen satte igår sin prägel på Landskrona där landstormsmännen inställde sig vid friluftskontoret på kasernplan. Ordningen var mycket god och humöret det bästa."

Landskrona slog rekord i telefonsamtal under dessa dramatiska dagar, där en hel del ryktesspridning förekom. "Hven är besatt av tyskarna" var ett rykte som kunde dementeras på lokala redaktionstelefoner.

Mörklagt möte

Stadsfullmäktige i Landskrona höll måndagen den 15 april ett sammanträde som beskrevs som "det förmodligen mest allvarsbetonade som hållits under de 77 år som institutionen funnits".

Landskrona var nu mörklagt och de gula lyktorna vid rådhustrappan släckta. Rådhusfasaden låg mörk. Fönstren till sessionssalen var avskärmade av mörkläggningsplattor. Bland ledamöterna bar flera den grå landstormsuniformen. Diskussionen var inte så livlig som vanligt.

Man beslöt bl a - utan att ärendet fanns på föredragningslistan - om

1665 kr till telefoner för luftskyddet i staden enligt en färsk lag av 9 april om luftskyddstillstånd från 10 april kl 12.

Mörkläggningen - som också gällde t ex avskärmade cykellyktor - varade inte länge innan en och annan började slarva. Ordningen på ströget lämnade också en del att önska. "De ungdomar som dra upp och ner på gatorna till långt ut på natten är högljudda, skråla, skratta och skrika."

-Under mörkläggningen har folk inte ute att göra efter mörkrets inbrott, ansåg polisen.

Inskrivning av landstormsmän på Kasernplan.

Maj-möte inomhus

Solig men blåsig och utan grönska anlände maj. Demonstrationen var inställd. Istället höll arbetarkommunen stort möte i Folkets hus, där statssekreterare Tage Erlander skulle ha talat men fick förhinder. Han ersattes av lektor I. Pauli. Man sjöng både "Arbetets söner" och "Du gamla du fria".

Den 10 maj gick Tyskland in i Holland och Belgien. Därmed var blixtkriget igång på västfronten. Holland gav sig efter fem dagar. Kung Leopold i Belgien kapitulerade den 28 maj. En knapp månad senare var också Frankrike besegrat sedan Italien anfallit söderifrån. Tyskland stod nu på höjden av sin makt.

De omskakande krigshändelserna på våren och försommaren avspeglades i Landskrona i form av än fler militärer. Det grävdes skyddsgravar i parkerna. Bevakningen skärptes och det blev mer avspärningar, taggtråd, mineringar o d. Alla beredskapssoldater låg inkvarterade på olika håll, bl a i kolonier. Vid seglarpaviljongen fanns en smärre tältstad för hamnbevakarna.

Nej. Ven blev aldrig besatt av tyskarna. Ön var väl befäst med militär i beredskap och taggtråd på stränderna. De minst sagt glesa färjeförbindelserna speglade situationens allvar.

Den 3 maj öppnades ett soldathem i församlingshemmet med sällskapsspel, tidningar, radio samt kaffeservering av lottor. Man samlade in radioapparater till de inkallade. I tobaksaffären fanns anslag om att vid köp av en ask cigaretter lägga en cigarett i en låda för de inkallade.

Gåvotunnor

Kvinnornas beredskapskommitté satte ut sex rymliga tunnor på olika håll för gåvor åt de inkallade. Avstå en kola om ni köper för 25 öre, löd en maning.

Landskrona — Hven

M/f "VEN" eller substitut avgår från o.
me d den 1 juni tillsvidare vardagar
från Landskrona kl. 16,00
från Bäckviken kl. 17,00

Dessutom onsdagar och lördagar:
från Landskrona kl. 07,30
från Bäckviken kl. 08,15

Sön- och helgdagar:
från Landskrona kl. 08,20 och 16,00
från Bäckviken kl. 09,00 och 17,00

Extra turer och bogseringar utföres efter beställning. Tel. 311.

Reservation för oförutsedda händelser.

HAMNSTYRELSEN.

Storbritanniens nye premiärminister Winston Churchill talade till sina landsmän: "Jag har inte annat att erbjuda eder än arbete och svett, blod och tårar."

Vid Dunkerque syntes en stor brittisk arméstyrka hopplöst infångad, men blev på ett mirakulöst sätt överskeppad till England och räddningen.

Stadsfullmäktige i Landskrona hade årets längsta pilsnerdebatt. I två fall

gav majoriteten efter voteringar helt vid sidan av partilinjerna mot nykterhetsnämndens avstyrkan tillstånd i två utskänkingsfall. Nån sa:

-Man kan inte lägga storstadssynpunkter på ett fiskeläge och jämföra en ölstuga i Borstahusen med en i Malmö.

Landskrona hade gasransonering ett tag. Man fick ta ut 60 procent - 50 procent med vedspis - av 1939 års förbrukning för 25 öre/kbm.

Husmödrar

*Lär er laga god och billig mat trots
gasrestriktioner*

Matlagningsdemonstrationer i GASBESPARANDE: sylte auordnas
måndag—fredag i nästa vecka kl. 18,30—20,30 under ledning av
konsulenten Anna Lisa Fremberg.

Lokal: YRKESSKOLAN.

Biljetter gällande för viss dag utlämnas gratis på Tekniska verkens kontor fr. o. m. måndag. Tillträde utan biljett endast i mån av utrymme.

Landskrona den 13 juni 1940.

LANDSKRONA STADS
TEKNISKA VERK.

Till salu

**Jag har! "Gemno"
koklåda**
Svenska folket
sparar oerhört ge-
nom att använda
den **Har Du?**

Tillverkare

G. M. NORDLING

Verkstad: Eriksgat. 10.

Tel. 1439.

Min soldat

"Hos Hörlitz kan ni få er nya uniform såväl officersdiagonal som sommar-kvalitet. Alla sorters gradbeteckningar", förkunnade en annons.

Förmodligen en elegantare mundering än den som bars av "Min soldat",

årets slagdänga spridd via radions grammofonmusik och önskeprogram för inkallade.

"I givakt vi måste stå vi kvinnor små för våra gossar blå" lät förstås töntigt redan då. Men alla måste ändå kapi-

tulera när Ulla Billquist med sin magiska röst gav känsla åt den här passagen:

"Hans skor är för stora och hans mössa för trång, hans byxor för smala och hans rock är för lång. Men det gör detsamma för han är min soldat, någonstans i Sverige."

Verkligen en schlager i tiden detta stora inkallelseår. "Någonstans i Sverige" var ju det gemensamma

adressbegreppet för alla inkallade som nåddes via ett fältpostnummer.

I Landskrona drog 16-åriga swingsångerskan Alice "Babs" Nilsson stor publik till idrottsmässan på IP.

Mindre känd var nya hemsystemen med ett årsarvode av 2400 kronor. Hon hade inte fått så mycket att göra som väntat, eftersom många inte kände till hennes existens.

Badtillstånd

Badning på gamla kallbadhuset för män och kvinnor blev tillåten från 6 juli kl 7-9 och 13-20 "för de som inneha av polisen utfärdat tillståndsbevis". Simskolan hade flyttat till Thulinhamnen.

Öresundsvarvet, Fosfaten, Sockerfabriken, Landsverk, Schlasberg, Weibull, C Ph Nilsson, Parajett, Thulinverken, Aug. Andersson... Korpfbollstabellen lät som en industrikatalog.

En massa sömmerskor från Schlasbergs och Emil Emonds tillhörde de många som gjorde Landskrona till en stor gymnastikstad.

Onsdag 7 augusti kl 23.20 hördes från Danmark kraftiga detonationer

åtföljda av explosionskvastar, vilket lockade över tusentalet nyfikna till hamnområdet där ett sällsamt skådespel utspelade sig. Strålkastarnas ljuskäglor svepte genom luften och spårljusknippen uppsändes oavlåtligt under cirka 30 minuter. Ett fåtal bomber slog ned söder om Köpenhamn innan planen försvann över Öresund.

"Radiomajoren" var en rikskändis som talade om kriget i radio och skrev i tidningar. En åsikt: "Den ansökan om viss begränsad genomfart för material och personer som från tysk sida gjorts, den närmar sig - det måste sägas rent ut - en kränkning av vår principgräns. Men i dagens militära läge kan man inte med fog säga att den överskridits."

Radiomajoren ansåg att permittenttågen inte var jämförbara med genomtåg av beväpnad trupp. Han talade i Landskrona i september vid ett stort arrangemang på torget till förmån för Försvarslånet. Det kom in 143 000 kronor.

S-val

I riksdagsvalet hade socialdemokraterna stora framgångar och ökade med ett 20-tal mandat i andra kamraren. I Landskrona var valdeltagandet som vanligt högt; drygt 79 procent. Socialdemokraterna i staden ökade, jämfört med 1936, med tusen röster till 8287 eller nära 75 procent. Ett inslag valsöndagen var en "högtalarbil" med havremotor.

Med vemod mottogs budskapet att Janus - ÖV:s rekordbygge på 15 000 ton av år 1939 - torpederats på Atlanten. 33 besättningsmän räddades av ett brittiskt krigsfartyg.

Minsprängda och torpederade svenska fartyg och listor över omkomna var vanliga inslag. I december hölls en minnesgudstjänst i Stockholm över cirka 500 svenska sjömän som dött i sjökriget 1939-40.

Flyttfirmorna i Landskrona hade problem med att klara den stora oktoberflyttningen. Tilldelningen av bensin var liten och bristen på hästar stor.

I Stora riksmarschen blev Landskrona näst bäst i landet med 6900 prov. 500 deltog i avslutningsfesten med dans på Stadshotellet.

Såväl unga som gamla gick Riksmarschen. 78-åriga Vilhelmina Siewert fick applåder längs "Säbyrundan" och ett speciellt pris som Riksmarschens äldsta kvinna.

Manga köpte ett märke som minne av Riksmarschen, "denna betydelsefulla nationella manifestation av vart folks vilja att fysiskt bereda sig mot de påfrestningar som är möjliga". Nedan: Det var inte alla som hade tålamod att gå.

Flygplan över staden

Vid halvelvatiden på förmiddagen fredag 18 oktober hördes plötsligt ett våldsamt motorbuller över Landskrona. Tre tyska Messerschmitt-plan strök på låg höjd över taken. Motorbullret blandades strax med smattret från luftvärnets eld. I stället för att söka skydd samlades folk på gator och torg för att följa det spännande skådespelet. Ett plan som tycktes träffat försvann på låg höjd mot Danmark. De andra två gjorde en sväng till innan de försvann.

De tyska bombningarna av London och andra engelska mål var en följetong under hösten. Tusentals offer krävdes, men många tyska plan sköts ned. I december upplevde England första bombfria natten på fyra månader.

Långt innan dess "sken höstsolen över betfältens saftiga blast i landskronatrakten. Ute på fälten krypa människorna fram - det är de böjda ryggarnas tid nu i lantbruken".

Drivande engelska spärrballonger med släplinor orsakade problem med elledningar i Sverige. Bl a blev delar av Landskrona mörklägda av en spärrballong i Saxtorp.

"Skånska 1600-talsekar göra världens skosulor hållbara" hette det i en artikel om Garvämnes Weibull i Landskrona, nordeuropas största och modernaste extraktfabrik med 100-talet arbetare och ett 20-tal tjänstemän.

I den lokala skoltidningen Gulsparven skrev Gulli, 11 år, om sin framtid som fru med två barn, badrum med varmt och kallt vatten, samt en rad husdjur. "Min man ska ligga på soffan och lyssna på radion."

"De böjda ryggarnas tid." Foto: Björlingson

Fiskarna i Borstahusen beslöt om minipriser: 45 öre kilot för torsk och 65 öre för skrubban.

Enligt broschyren "Min gris" från Livsmedelskommissionen skulle den som mot licens slaktade sin hushållsgris överlämna 280 kuponger från kort G till sin kristidsnämnd. Det här var ju året då ransonerings-

kortsfodral var en populär julklapp i Landskrona. Under året kom kaffe, te, kakao, socker, tvål, smör, margarin, mjöl, bröd, fläsk och ost på kort.

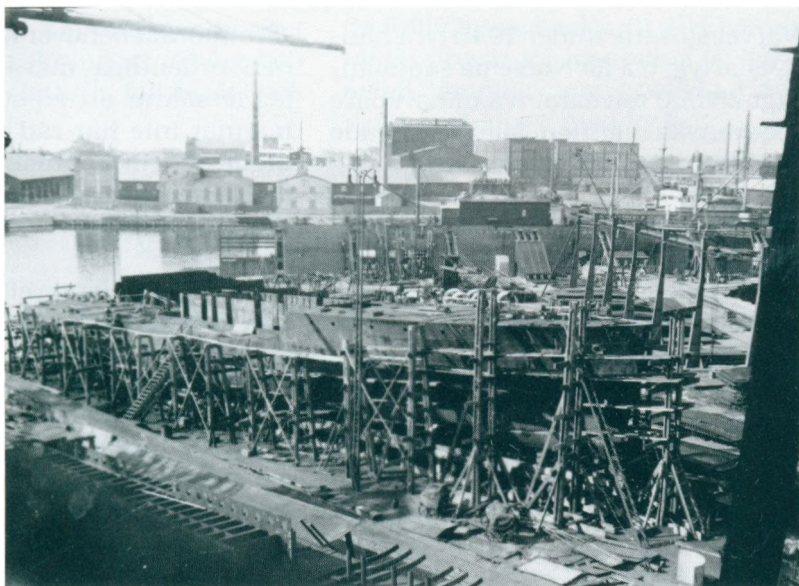
Före kafferansen sågs i Landskrona "kösvansar vid affärernas kaffekvarnar". För att få extra tvål måste man närmast vara sotare eller ha lossat kol i hamnen.

Götaverken köpte ÖV

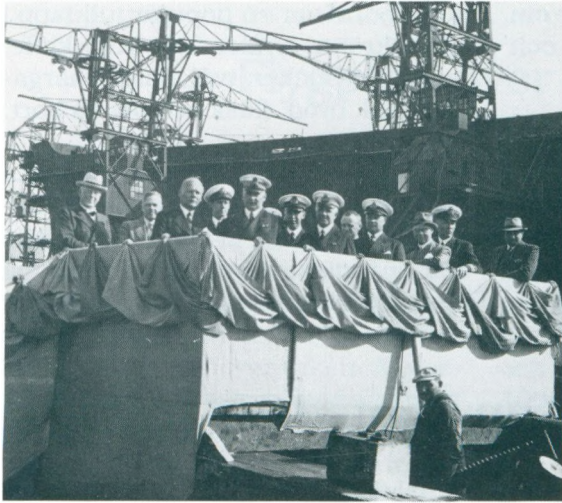
En decemhernyhet: Skandinaviska Banken sålde hela sin aktiestock i Öresundsvarvet till Götaverken.

-Götaverken har haft stor framgång med en egen motortyp och funnit det

fördelaktigt att alliera sig med ett varv som inte tillverkar motormaskiner, men har stora fartygsbäddar och up to date utrustning för bygande av de allra största fartyg, sade ÖV-chefen.

En minsvepare byggdes under året på ÖV.

Damen lyser med sin frånvaro. Den färdiga minsveparen döps av idel allvarliga herrar.

Varvet sjösatte under 1940 fyra handelsfartyg; två för Norge på sammanlagt 28 000 ton samt två minsvepare för svenska marinen. Man levererade två fartyg och en minsvepare.

Norskbyggda Herdis kom inte att levereras förrän 1945. ÖV hade kontrakterade arbeten för två år framåt och en arbetsstyrka på över tusen personer.

Den kalla vintern gjorde ibland ÖV-jobbet omänskligt hårt. Verkstadsklubben gick fö till hälsovårdsnämnden om matsalen detta år. För tjänst på provturer infördes en speciell krigsersättning.

-Framförallt behöver hemvärnsmännen ordentliga marschkängor och jag försäkrar att en stor del av våra mannar inte har råd med en sådan utgift, som ju är ganska betungande. förklarade hemvärnschefen i Landskrona.

I Svenska akademien efterträdde Hjalmar Gullberg och Pär Lagerkvist de under året avlidna Selma Lagerlöf och Verner von Heidenstam.

Luciafirandet i Landskrona var inget för sjusovare. Redan vid halvfemtiden väcktes patienterna på Vallgården och sjukhemmet av Lucia med tärnor, kaffe och lussebullar.

Stadsfullmäktige

I november hade stadsfullmäktige godkänt bibliotek i saluhallen och förslag till ombyggnad av tyghuset med arbetsförmidling och arbetslöshetsbyrå i bottenvåningen, lokaler för idrotten m m.

I det fyra timmar långa decembermötet skulle tyghusförslaget vidarebefordras till byggnadsstyrelsen. Under debatten kritiserades borgmästaren från flera håll för att han ansågs ha försökt stjälpa fullmäktiges beslut vid ett besök hos byggnadsstyrelsen i Stockholm.

Fullmäktige godkände i princip ett förslag att centralisera socialvården. Man antog en 7,6-miljonersbudget med en skatteökning på 20 öre och sina dyraste bitar i folkskola och fattigvård.

När ordförande Ernst Ekstrand summerade året sade han att den ökning av arbetslösheten som fruktats lyckligtvis inte inställt sig. Tills dato hade det gått någorlunda med byggverksamheten.

-Det är omöjligt att profetera om det kommande året. Det ser i alla fall icke hopplöst ut för vår stad. Den största frågan som vi får brottas med blir den ofrånkomliga - att skaffa lokaler till våra samhälleliga institutioner.

Detta var också året då en stor skrotinsamling med scouthjälp ägde rum i Landskrona, då cirka 600 skolbarn sommarevakerades från staden och då fullmäktige beslöt att 1941 skulle bli ett provår för insamling av köksavfall lämpligt som grisföda i särskilda behållare med lock.

Vackraste julvyn

En decemberbild av Landskrona 1940 i lokalpressen: "Den allra vackraste julvyn i staden är från rådhustrappan efter skymningens inbrott. Granen är tänd och man ser icke längre att snön är upptrampad och sjaskig. I det behagliga skimret från gula rådhuslyktor och granljus ser det ut som riktig julkortssnö. Det doftar

från granskogen på torget och det är folkvimmel på gatorna. Alla är trevliga och lastade med paket."

Julhelgen var mild och vacker med snö. För beredskapsmännen hade ordnats med granar, julmat och klappar utdelade av julklappslostan. Polis och brandkår hade en rekordlugn

jul. Brandkåren ryckte julaftonen bara ut till Imperial där annandagsfilmen "Balalaika" fattat eld under provkörning.

I lokalpressen kunde man på nyårsaftonen läsa en betraktelse över

"Sverige vid årsskiftet". Första meningen löd: "I ett krigshärjat i grunden omskakad Europa ligger Sverige alltfjämt praktiskt taget oskadat och orört."

JAMES

Biografernas utbud speglade tidsandan.

Imperial 7 o. 9.
Barnförbjudet.
Tel. 1041.

AKE SÖDERBLOM
BULLEN BERGLUND m. fl.
Kadettkamerater
"En bra film, som varje yngling och även varje ynglings flicka i dessa tider måste gilla helt och fullt." St. T.

Förköp 5—6

Grand TEL. 3000 Kl. 7 och 9.
Barnförbjudet
Bilj. fr. kl. 5.

"Bra militärlustspel. Friskt och manligt bejakande i sin inställning till försvar och folk." Sv. D.

Hjältar i gult o. blått
Elof AHRLE - Thor MODÉEN
Tollie Zellman - Barbro Kollberg
Emy Hagman.
"Publiken roade sig högtjutt från början till slut." Soc.-Dem.

City 7 och 9
Barnförbjudet

FOSTERLANDET KALLAR
ERIC von STROHEIM
MIREILLE BALIN
ROGER DUCHESNE

En intensiv kärlekshistoria mot bakgrunden av våra dagars diplomatiska spel om krig och fred

EXTRA: Europa Films specialupptagning från bandyländsskampen SVERIGE - FINLAND.

City 7 och 9
Barnförbjudet

IMPERIETS SÖNER
med Doug. FAIRBANKS Jr.
Basil RATHBONE
"En film om fosterlandskärlek, mod och plikttrohet och om kvinnlig uppföring och hängivenhet. Men på samma gång ha vi här en äventyrsfilm av verkligt värde." Soc.-D.

City 7 och 9
Barnförbjudet

En aktuell film som visar hur långt samvetslösa spioner och sabotörer kan gå för att komma över militära hemligheter.

Flygsabotage
Jack Holt — Katherine DeMille.

Inte bara manen går vakt på Ven.... Under krigsåren var Ven en strategiskt viktig punkt att bevaka.

Skytteövning i lergraven.

Stort och smått i Landskrona 1990

KOMMUNALSKATTEN SÄNKTES med 30 öre. Landskrona var en av de få kommuner som verkligen lyckades sänka skatten. På samma gång halverades taxan för barnomsorgen.

DET TVISTADES om biblioteket. De borgerliga ville bygga ett helt nytt kulturhus på Kasernplan. Efter långa och hetsiga diskussioner avsatte till slut kommunfullmäktige 15 miljoner för en om- och tillbyggnad av Folkets Hus.

DET TVISTADES OCKSÅ om kulturskolan. Vem skulle stå för huvudmannaskapet? ABF:s musikskola måste läggas ned och beviljandet av avvecklingskostnader blev även det en stötesten.

EN FÖLJETONG blev striderna kring det s k miljöprogrammet. Till slut antogs dock förslaget i den form som arbetsgruppen presenterade det.

SUPRAS GIPSÖ kunde blivit 35 meter hög, om Supra fått som de ville. För att spara pengar ville företaget nämligen bygga ut på höjden i stället för att lägga en ny ö bredvid den gamla. Men därav blev alltså intet.

EN STORSATSNING gjorde Televerket. För 26 miljoner skulle AXE-systemet byggas ut. Bättre ljud och snabbara kopplingar utlovades.

ETT SVARTBYGGE blev plötsligt Riksbyggens nya radhus i Tuna by på Ven, då kammarrätten upphävde bygglovets och därmed ändrade byggnadsnämndens och länsstyrelsens beslut. Husen var helt färdiga och hyresgästerna redan inflyttade.

STÖRSTA NARKOTIKABESLAGET någonsin i Landskrona gjordes i september, då två män försökte ta sig in i landet med 1,5 kg amfetamin i bagaget. De tillhörde en liga med högkvarter i Landskrona.

NEDLÄGGNING hotade trots det tul-len i Landskrona. Generaltullstyrelsen gjorde en utredning och bestämde att Landskronatullen bör slås samman med den i Helsingborg.

PYROMANER härjade, inte bara i Landskrona, utan i hela nordvästskåne. I Landskrona begränsades förstörelsen till att omfatta containrar, kolonistugor samt källaren till Idrottens Hus.

Humor, kärlek, dramatik... Skånska Teaterns "Massor av whisky", som under sommaren gavs på Everlöfs holme, blev en publiksuccé. 7000 såg uppsättningen.

Foto: David Skoog

BACKAFALLEN på Ven blev naturreservat. Motiveringen, om en sådan nu ska behövas, var att fallen anses intressanta ur både natur- och kulturmiljövårdsperspektiv samt är av betydelse för friluftslivet.

Foto: Sven-Erik Svensson

BESVIKNA kände sig alla miljövänner då företaget ScanDust friades från åtalet för miljöbrott. Tingsrätten menade att ScanDust visserligen handlat oaktsamt, men inte så mycket att det kunde betraktas som straffbart.

NOBBEN fick landskronaföretaget Boliden-Bergsöe då man begärde ökade metallutsläpp. Önskemålet resulterade tvärtom i skärpta krav beträffande utsläppen.

FÖREGICK MED GOTT EXEMPEL kan man säga att några pojkar och flickor från klass 5 C på Dammhagsskolan gjorde. De representerade miljögruppen Greenkids och ville uppmärksamma nedsmutsningen av våra stränder. Därför samlade de själva skräp på stranden, lade det i plastsäckar och ville uppvakta kommunledningen med det. Kommunledningen kan väl inte sägas ha föregått med lika gott exempel; barnen kördes helt enkelt ut.

FINT PRIS fick landskronabon Anne Olsson. Hon vann nämligen Sveriges Televisions manustävling för debutanter. Konkurrensen var hård; 180 manus hade lämnats in. "Inas docka" hette Anne Olssons vinnande bidrag.

INTE LIKA FINT PRIS fick kommunalrådet Harry Nilsson som tilldelades "Mögborken" för sitt bemötande av nämnda Greenkids.

STORA BÅTAR byggdes åter i Landskrona, 10 år efter varvsnedläggningen. Företaget Bruce kammade hem en stororder och tryggade därmed två års sysselsättning för de anställda.

STADEN I HAVET kom att stanna på skrivbordet. Projektet Vesterstad, den planerade stadsdelen på en konstgjord ö, stötte på hårt motstånd och 2000 skrev på proteslistor. I maj kom avgörandet - folkpartiet, moderaterna och socialdemokraterna sade alla nej till Vesterstad. Foto: Sven-Erik Svensson

NYA FÄRJELÄGEN fick byggas i Landskrona och Bäckviken, eftersom den nya färjan Stjerneborg i mitten av december började trafikera linjen. Här lastas den lilla färjeterminalen på en präm som ska ta den ut till Ven.

RIKTIGT FÄRLIGT kunde det ha blivit, när ett lok och en tom vagn spårade ur på bangården i januari. Loket drog nämligen tio vagnar med ammoniak. Dessa berördes som tur var inte av urspårningen. Foto: Sven-Erik Svensson

MUDDRINGEN av hamnen och farleden kom äntligen igång. 130 000 kubikmeter muddermassa beräknade man fiska upp. "EN SANITÄR OLÄGENHET" kallades kvarteret Gripen, då det i december dömdes ut. Här inspekterar Hälsovårdsnämnden. Foto: Sven-Erik Svensson

SENSATION INOM FOTBOLLSVÄRLDEN gjorde Färöarna, som likt David mot Goliat slog Österrike i en EM-kvalmatch som förlagts till Landskrona. Foto: Sven-Erik Svensson

HJÄLTAR blev också de sex personer som i slutet av oktober räddade livet på en hel familj. Familjen hade råkat ut för en trafikolycka på motorvägen vid Häljarp.

ALLERGIER lider en ovanligt hög procent landskronabarn av. En undersökning visade att barnen i vår stad mår sämst i Malmöhus län.

TVÅ MILJONER kronor avsatte Riksantikvarieämbetet för en rekonstruktion av Tycho Brahes renässansträdgård på Ven.

DURUMVETE började på försök odlas på Ven. "Vi är de första som odlar kommersiellt norr om Frankfurt", sa pionjären Lars Ossler.

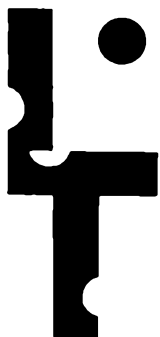
SE SIG SJÄLVA kunde landskronaborna göra då de besökte utställningen "Landskronafolket - röster och ansikten" på muséet. Och det var det många som gjorde: utställningen blev en av de mest uppmärksammade på senare år.

1990 BLEV SISTA ÅRET för bilprovningen på Ven. Med den nya färjan blir det lättare att ta sig till Landskrona för att få sin bil besiktigad. Här är det Gustav Rudberg som får sin "Tjorven" inspekterad. Foto: Sven-Erik Svensson

Material från NST samt Inger Nilsson. Arbetet.

Vi har tryckt boken!

Repro: Sydrepro

Tryck: AB Landstryck

Unna dig Ven!

Mångomsjungen, naturskön och rik på historiska minnen väntar dig Ven mitt i Öresund – så nära men ändå så fjärran från din invanda vardag. Unna dig glädjen att upptäcka *ditt* Ven där Bäckviken, Kyrkbacken, Tycho Brahe, konsthantverk, böljande fält, härliga bad och slingrande cykelvägar blir några av ingredienserna. Med Ventrafikens M/S Stjerneborg ligger Ven trettio minuter från Landskrona. Det är sällan du kommer så långt bort så enkelt!

Ven

TRAFIKEN

Kungsgatan 9, 261 31 Landskrona
Telefon 0418-798 23

BOLIDEN METALL

Störst i Skandinavien och en av de största i Europa

Affärsidén - att metaller kan återvinnas
- medför att våra företag specialiserat sig på att raffinera och återanvända icke-järnmetaller.

Våra produkter är främst koppar och kopparlegeringar (stänger och rör), bly och blylegeringar samt tenn och tennlegeringar.

Boliden Metall har produktions- anläggningar och väletablerade distributions- och försäljningsorganisationer över hela Europa.

Huvudkontor: Boliden Metall AB, Box 132, 261 22 LANDSKRONA. Tel 0418-161 50. Fax 0418-296 73

DIVISION KOPPARRÖR

Huvudkontor:
Boliden Cuivre & Zinc, S A
Rue du Fourneau, 43
B-4030 Liège, Belgien
Tel 00932-41 411 780
Fax 00932-41 413 239

DIVISION MÄSSING

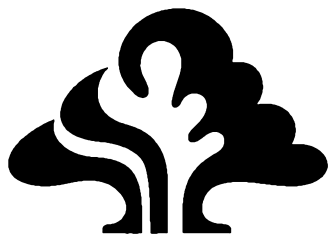
Huvudkontor:
Boliden Bergsøe A/S
P O Box 307
DK-2600 Glostrup, Danmark
Tel 00945-42 961 331
Fax 00945-42 961 496

DIVISION BLY & TENN

Huvudkontor:
Boliden Bergsøe AB
Box 132
261 22 Landskrona
Tel 0418 161 50
Fax 0418 170 09

DIVISION DISTRIBUTION

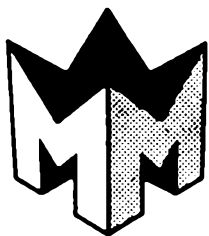
Huvudkontor:
Reynolds European, S A
Immeuble Lumière
17, rue des Deux Gares
F-92565 Rueil-Malmaison, Frankrike
Tel 00933-1 4714 5555
Fax 00933-1 4714 5510

SPARBANKEN

**HYDRO
SUPRA**

Mellbloms Snickeri AB

Landskrona 0418-291 65 · Telefax 0418-286 31

Offentlig och privat inredning
Storköksinredningar och trappor,
Bankinredningar

**Den som skall öppna
dörrar åt andra måste själv
vara steget före.**

Besam är en samarbetspartner som inte bara behärskar
tekniken utan också har djupa kunskaper i analys av totala
trafiksituationer och planering av passager och entréer.

besam

AUTOMATISKA DÖRRÖPPNARE

Box 131, 261 22 Landskrona. Tel. 0418-510 00

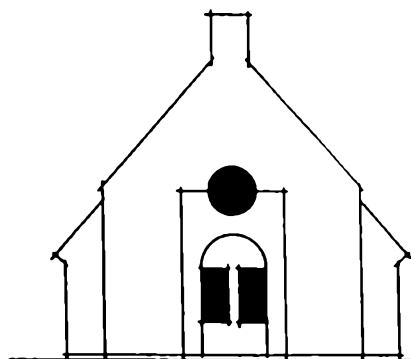
”GLASMÄSTERIET MITT I EUROPA”

**Bilrutor – Glasreparationer – Inramningar
Aluminiumpartier för uterum – Balkonginglasningar**

Telefon
0418-140 40
102 59

LANDSKRONA GLASMÄSTERI AB

Kamgatan 18, 261 51 LANDSKRONA

ulf roos
arkitektgrupp

LILLA STRANDG. 7 261 31 LANDSKRONA 0418-162 55 TELEFAX 0418-146 92
ARKITEKTER SAR

VID ALLA TILLFÄLLEN

Landskrona Bokhandel

BÖCKER

KONTORSMATERIAL

PAPPER

**RÅDHUSTORGET 6
261 22 LANDSKRONA**

**TEL 0418-260 15
270 35**

FORSKNING OCH FÖRÄDLING FÖR FRAMTIDEN

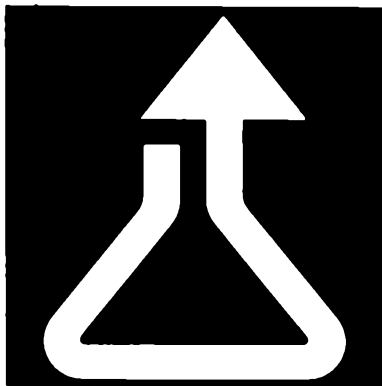
Arbetet med att förädla sockerbetsorter anpassade till svenska odlingsförhållanden startade 1907. Hilleshög blev först med att introducera en genetiskt monogerm sockerbetsort i mitten av 60-talet och intar sedan dess en världsledande ställning på sockerbetsfrö. Idag säljs våra sockerbetsorter till mer än 90% utomlands.

Numera utnyttjar vi vår förädlingskompetens på ytterligare några viktiga grödor. Sedan mitten av 70-talet förädlar vi skogsplanter — ett arbete som krönts med framgång. Våra vegetativt förmerade planter uppvisar en betydligt högre volymtillväxt än konventionella fröplanter. Vi bedriver också förädling av raps, främst med sikte på EG-marknaden.

För att stärka vår ställning som ledande växtförädlingsföretag satsar vi stora resurser på forskning. Ett mål är att finna nya metoder som förkortar och effektiviserar förädlingsarbetet. Andra viktiga mål är förbättrad kvalitet och resistens mot sjukdomar hos sockerbetar och raps. Forskningen bedrivs dels i egna laboratorier, dels i nära samarbete med utomstående forskningsinstitutioner och företag.

Hilleshög AB, Box 302, 261 23 Landskrona

**ROHM
AND HAAS
NORDISKA AB**

Rohm and Haas Nordiska AB är ett amerikanskt helägt dotterbolag med huvudkontor i Bromma och produktion i Landskrona.

Vid fabriken tillverkas akrylatdispersioner för användning som bindemedel i vattenbaserade färger, fibertyg, textil och golvpolish samt vid produktion av bestruket papper.

Ökningen av akrylatbindemedel är miljömässigt betingad. Med vatten som lösningsmedel i färgerna i stället för starkt luktande organiska lösningsmedel som t.ex. lacknafta och terpentin har arbetsmiljön förbättrats väsentligt inom yrkesmåleriet.

Förutom försäljning av produkter från fabriken i Landskrona säljer Rohm and Haas Nordiska AB många andra för tillverkningsindustrin och lantbruket viktiga produkter såsom plaster, oljeadditiver, tensider, jonbytarmassor och bekämpningsmedel. En betydande del av försäljningen går på export till våra nordiska grannländer.

VME Industries Sweden AB

LANDSKRONAVERKEN

Box 512

S-26124 Landskrona Sweden

0418-770 00

Tillverkare av Tipptruckar

Det kom en gång

en fotograf till Landskrona. Året var 1916. Hennes namn var Gunhild Sandgren. Många Landskronabor blev fotograferade i hennes dagsljusateljé i Slottsgatan.

Dottern Gudrun tog över 30 år senare och förde namnet vidare. Ännu många fler Landskronaporträtt samlades i filmarkivet.

I dag driver tredje generationen Gunilla och Olle rörelsen vidare som nu även omfattar fotohandel.

Många bilder av kända personer och försvunna miljöer har samlats under de år familjen varit verksam — ett stycke kulturhistoria från Landskrona.

Sandgren-Petersson Foto

Den moderna firman med traditioner.

Välj KV när det gäller
Språk, Data, Företagsekonomi,
Bokföring, Juridik, Psykologi,
Kultur etc.

Ring 249 00 och
begär vårt program!

Folkuniversitetet

Kursverksamheten vid Lunds universitet

Norra Långgatan 22, Landskrona Telefon 0418-249 00

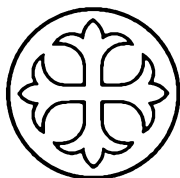
FÖR ER SOM BYGGER

Verkstadsgatan 53, LANDSKRONA

Öppet: Månd-Fred 7.15-12, 13-17, Lörd 9-12

Tel. Järn 0418-167 45. Trä & Bygg 167 25

PILKINGTON

PILKINGTON BILGLAS AB

Box 335, 261 23 LANDSKRONA Telefon 0418-290 10

ÖPPETTIDER:
MÅND-TORS 9-18
FRED 9-18.30
LÖRD 9-14

TEL. 0418/720 55

ÖPPNA FÖRSKOLAN

på Landskrona Museum

är öppen

tisdagar klockan 9 - 12 och 13 - 16

onsdagar klockan 13 - 16

torsdagar klockan 13 - 19

MÖT MORGONDAGENS TRYCKTEKNIK REDAN IDAG HOS PARAJETT

- ETT TRYCKERI MED GEDIGEN KUNSKAP -

KEDJEBLANKETTER

DIGITAL TRYCKNING

TRYCK I MILJÖKVALITET

DATA - MAILER

TRYCKSAKER MED PLASTKORT

DIREKTRKLAM

FYR - FÄRG

ETIKETT PÅ BLANKETT

GRAFISK SERVICE

Parajett AB, Box 63, 261 22 Landskrona, Tfn 0418-160 80, Fax 0418-138 30

S-E-Banken

Pengar växer med kunskap

Postadress

Box 244
261 23 LANDSKRONA

Besöksadress

Storgatan 31-33

Telefon

0418-
16110